

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

اداره پاسخگویی به سوالات دینی

گروه علمی

احکام نگاه

دوره آموزش تخصصی احکام

ویژه کارورزان ورودی اردیبهشت ۹۲

مقدمه ۷

- ۷.....قرآن و نگاه به نامحرم.....
- ۸.....نگاه های حرام.....
- ۸.....نگاه های حلال.....

فصل اول: نگاه هم جنس و غیر همجنس ۹

- ۹.....۱. نگاه به هم جنس:.....
- ۱۰.....نگاه کردن به چهره زیبا یا ارایش کرده همجنس.....
- ۱۰.....۲. نگاه به غیر هم جنس:.....
- ۱۰.....الف) نگاه به محارم.....
- ۱۰.....۱- نگاه به همسر.....
- ۱۰.....۲- نگاه به محارم (غیر همسر).....
- ۱۱.....نگاه خواهر و برادر به بدن یکدیگر.....
- ۱۲.....نگاه در ربیبه.....
- ۱۳.....ب: نگاه به غیر محارم.....
- ۱۳.....۱- نگاه مرد به زن.....
- ۱۳.....(۱) نگاه به زن مسلمان:.....
- ۱۸.....نگاه از آینه.....
- ۱۸.....نگاه به فامیل.....
- ۱۹.....نگاه به بدحجاب.....
- ۲۰.....نگاه آقای به دختران بی حجاب.....
- ۲۲.....بازگیری زنان و تماشای آن.....
- ۲۲.....نگاه به چهره زن مؤمن.....
- ۲۲.....نگاه کردن به زنان روستایی و عشایر.....
- ۲۴.....نگاه به زنان اهل تسنن.....
- ۲۴.....نگاه به مسلمانان خارجی.....
- ۲۵.....نگاه به پای زن.....
- ۲۵.....نگاه مرد وزینت زنان.....

نگاه به چشم سرمه کشیده..... ۲۶

Error! Bookmark not defined. نگاه به کلاه گیس زن نامحرم.....

حکم نگاه به ناخن و موی مصنوعی..... ۲۶

نگاه کردن به زنی که موهای خود را تراشیده..... ۲۷

دیدن دست حنا شده بانوان..... ۲۷

نگاه به زیور آلات..... ۲۸

نگاه به حجم بدن زن نامحرم..... ۲۹

(۲) نگاه به زن غیر مسلمان..... ۳۰

نظر به بدن اهل کتاب..... ۳۰

نگاه به موی زنان اهل کتاب..... ۳۱

دست دادن به زنان کتابی..... ۳۱

۲- نگاه زن به مرد نامحرم..... ۳۲

نگاه به نامحرم بدون پوشش مناسب..... ۳۴

۳. نگاه و بچه ها ۳۶

نگاه به بچه ها:..... ۳۶

. نگاه بچه ها..... ۳۸

فصل دوم: نگاه و مشتاغل فاص: ۳۸

فیلمبرداری و عکاسی..... ۳۸

۱- سانسور فیلم مبتدل..... ۳۸

۲- فیلم برداری مجالس..... ۳۹

۳- ظهور و چاپ و میکس عکس توسط نامحرم..... ۳۹

۴- عکس گرفتن در مجالس عروسی..... ۴۱

- شغل کافی نت..... ۴۱

- آرایشگری..... ۴۱

ازاله موهای زائد بدن توسط دیگری..... ۴۱

- اجرای اپیلاسیون در مواضع حرام..... ۴۲

آرایش زنی که خود را در معرض دید نامحرم قرار می دهد..... ۴۲

پزشکی..... ۴۲

آموزش و فراگیری علوم پزشکی..... ۴۲

نگاه در تشخیص و درمان بیماری..... ۵۲

- ۱-مراجعه به پزشک نامحرم..... ۵۲
- حکم نگاه و لمس در دندانپزشکی..... ۵۴
- مراجعه به پزشک نامحرم در حال ضرورت..... ۵۴
- عکسبرداری و انجام آزمایشات پزشکی توسط غیر مماثل..... ۵۶
- تزریق آمپول..... ۵۷
- معاینه عورتین توسط جنس مخالف..... ۵۷
- ۲-وظیفه پزشک مرد در مقابل بیماران زن..... ۶۰
- ۳-مراجعه زن به پزشک مرد با وجود پزشک زن..... ۶۱
- پزشک ی و زنان..... ۶۳
- ۱-سونوگرافی یا رادیولوژی زنان توسط مرد..... ۶۳
- ۲-جلوگیری از بارداری..... ۶۴
- ۳-کمک مرد به زن در حال زایمان..... ۶۸
- ۴-اجاره رحم برای بزرگ کردن جنین..... ۶۹
- ۵-لقاح خارج از رحم..... ۷۰
- ۶-بانک اسپرم..... ۷۲
- نگاه غیردرمانی..... ۷۲
- ۱-معاینه‌ی کامل بدن جهت استخدام..... ۷۲
- ۲-تطهیر عورت شخص بیمار توسط پرستار..... ۷۴
- ۳-معاینه بکارت عروس -..... ۷۴
- لمس و نظر به باطن بدن بیمار غیر همجنس..... ۷۵
- حجابت کردن نزد نامحرم..... ۷۶
- نگاه غیرپزشک..... ۷۶
- ۵-غسال..... ۷۷
- نگاه به جسد همجنس و غیرهمجنس..... ۷۷
- نگاه به جسد نامحرم و لمس آن در طی تشریح..... ۷۷
- نگاه زوجه به بدن همسر فوت شده..... ۷۹
- فصل سوم: نگاه و اماکن خاص ۷۹
- نگاه در محیطهای آموزشی..... ۷۹
- ۱-نگاه استاد و دانشجو به یکدیگر..... ۷۹

- ۲- نگاه ناخود آگاه..... ۸۲
- نگاه در محیطهای ورزشی..... ۸۲
- ۱- نگاه به ورزشکاران..... ۸۲
- ۲- نگاه در اثر..... ۸۴

فصل چهارم: نگاه به فیلم و عکس ۸۴

- ۱- نگاه به عکس و فیلم آموزشی..... ۸۴
- ۲- نگاه کردن به عکسهای زن مطلقه و متوفی..... ۸۵
- ۳- نگاه به عکس و فیلم نامحرم..... ۸۶
- ۱- نگاه به عکس و فیلم زن نامحرم بدون قصد ربه..... ۸۶
- ۲- عکس و فیلم ناشناس..... ۸۶
- ۳- عکس و فیلم آشنا..... ۸۷
- ۴- عکس بی حجاب از زن باحجاب..... ۸۸
- ۵- دیدن تصویر زنان بی بند و بار زمان طاغوت..... ۸۸
- ۶- عکس بازیگران..... ۸۸
- ۷- عکس دوران کودکی..... ۸۸
- ۸- نگاه به عکس فیلم زنان بد حجاب..... ۸۹
- ۹- نگاه به عکس فیلم های مبتذل..... ۸۹
- ۱۰- نگاه کردن به عکس و فیلم سکسی خارجی..... ۹۱
- ۱۱- نگاه به تصویر زن غیر مسلمان..... ۹۳
- ۱۲- تصاویر مبتذل تزئینی..... ۹۴
- ۱۳- نگاه به تصاویر مستهجن به دستور پزشک..... ۹۴
- ۱۴- نگاه به عکس بچه ها..... ۹۴
- نگاه به عکس دختر..... ۹۴
- ۱۵- نگاه به عکس و فیلم های ورزشی..... ۹۴
- ۱۶- نگاه به فیلم های وزارت ارشاد..... ۹۵
- ۱۷- نگاه به فیلم های صدا و سیما..... ۹۶
- نگاه در پخش مستقیم و غیر مستقیم..... ۹۶
- تماشای فیلمهای ایرانی و خارجی از تلویزیون..... ۹۷
- ۱۸- سینما..... ۹۹

- ۱۹ نگاه و اتلاف وقت ۱۰۰
- ۲۰ نگاه به فیلم های کذب و دروغین ۱۰۰
- تماشای فیلم های غیر واقعی از پیامبران ۱۰۰
- فیلم و روابط زناشویی ۱۰۰
- ۱- فیلم تحریک زناشویی ۱۰۱
- ۲- فیلم و عکس های آموزشی جنسی ۱۰۲
- ۳- ارضای شهوت با فیلم ۱۰۲
- ۴- نگاه متقابل بر فیلم ۱۰۳

فصل پنجم: ماهواره و اینترنت ۱۰۳

- ۱- برنامه های ماهواره ای ۱۰۳
- ۲- استفاده از اینترنت ۱۰۳
- مشاهده نهم در چت ۱۰۴

فصل ششم: استثنائات نگاه ۱۰۴

- شهادت ۱۰۴
- نگاه به کهنسال ۱۰۴
- نگاه و ازدواج ۱۰۵
- نگاه خواستگاری ۱۰۵
- نگاه شهوت انگیز به نامزد قبل از عقد ۱۰۷
- نگاه های خیابانی ۱۰۷
- نگاه شخص در حال اجرام ۱۰۸

فصل هفتم: مسائل متفرقه : ۱۰۹

- ۱- نگاه در طلاق رجعی ۱۰۹
۲. نگاه به رقص ۱۱۰
- ۳- نگاه و خنثی ۱۱۰
۴. نگاه به حیوانات ۱۱۱
۵. نگاه شهوانی به خود ۱۱۱

مقدمه

قرآن و نگاه به نامحرم

پرسش ۱. آیا درباره نگاه به نامحرم آیه ای در قرآن هست؟

« قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم »؛^۱ « به مومنان بگو؛ چشم های خود را از نگاه به نامحرم فرو گیرند ». « و قل للمؤمنات یغضن من ابصارهن »^۲؛ « و به زنان با ایمان بگو؛ چشم های خود را از نگاه هوس آلود فرو گیرند ».

گفتنی است اگر انسان به خوبی بداند؛ « عالم محضر خداوند است » و باور کند هیچ یک از اعمال و حرکات ما از دید الهی پنهان نیست و این مطلب را بارها و بارها به خود تلقین کند تا به مرحله احساس و باور قلبی برسد. ترک عملی که موجب ناخشنودی خداوند است کاری ممکن و شدنی می باشد. پیامبر بزرگ اسلام (ص) در حدیثی می فرماید: « یا بن آدم ... و ان نازعک بصرک الی بعض ما حرمت علیک فقد اعتکک علیه آلاف التحیه و الثناء بطبقتین فاطبق »^۳؛ « فرزند آدم! ... اگر چشمت بخواهد تو را به نگاه حرام بکشاند من دو پلک در اختیار تو قرار داده ام، پس آنها را فرو بند ».

و نیز پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) فرماید: « هر چشمی در روز قیامت گریان است، مگر سه چشم؛ چشمی که از خوف خداوند بگیرد و چشمی که از محارم الهی بسته گردد و چشمی که در راه خدا بیدار بماند ». حضرت صادق (علیه السلام) در حدیثی نورانی می فرماید: « النظر سهم مسموم من سهام ابلیس من ترکها لله عزوجل لا لغيره اعقبه امانا و ایمانا یجد طعمه »^۴ « نگاه ناروا تیری مسموم از تیرهای شیطان است. هر کس آن را تنها به خاطر خدا ترک کند، خداوند آرامش و ایمانی به او می دهد که طعم گوارای آن را در خود می یابد. « امیرمومنان (علیه السلام) می فرماید: « هر کس چشمش را آزاد بگذارد، حسرتش زیاد می گردد »^۵

با مراقبت درونی و دوری از زمینه های بیرونی و سپردن دل و روح خود به خداوند از دستبرد شیطان می توان محفوظ ماند و اگر انسان با وجود مواظبت و پاسداری از دل و چشمش گاهی فریب خورد و نگاهی نابه جا انداخت، می تواند با توبه فوری، این خطا را جبران کند و اثر سوء آن را از جان و روحش پاک کند.

مهم این است که نگاه حرام به صورت عادت در نیاید و قبح آن شکسته نگردد، یعنی باید هوشیار باشد و از دل و چشم خود نگهبانی دهد و اگر گرفتار خطا شد با سلاح توبه دشمن را ناکار کند. چون اگر چشم رها و آزاد گردد و به هر صورت و هر منظره ای نگاه کند، این کار عادت و ملکه انسان می شود و در روایتی از امام عسکری (علیه السلام) آمده است؛ برگرداندن صاحب عادت از عادتش مانند معجزه است.^۶

^۱ نور (۲۴ ، آیه ۳۰ .

^۲ همان ، آیه ۳۱ .

^۳ اصول کافی ، ج ۸ ، ص ۲۱۹ ، نشر دارالکتب الاسلامیه

^۴ محمد ، محمدی ری شهری ، میزان الحکمه ، ج ۴ ، ص ۳۲۹۲ ، نشر دارالحدیث

^۵ بحار الانوار ، ج ۱۴ ، ص ۳۸ .

^۶ بحار الانوار ، ج ۱۴ ، ص ۳۸ .

اگر انسان به خوبی بفهمد که بسیاری از آلودگی ها و انحرافات از یک نگاه ناروا که نگاه های بعدی را به دنبال داشته و استغفار و توبه ای همراه آن نبوده ، سرچشمه گرفته ، همین فکر ، عامل کنترل بسیار مهمی است که انسان بیدار و هوشیار را از خطا حفظ می کند.

نگاه های حرام

پرسش ۲. نگاه های ممنوع و حرام کدام است؟ نگاه کردن به هر چیزی یا هر کسی به قصد لذت و یا خوف به فساد افتادن حرام است (به استثنای همسر) اگرچه نگاه به محرم باشد خواه نگاه به زن باشد یا به مرد به حیوان یا جمادحتی به بدن خود باشد^۱ به قصد شهوت رانی حرام است

بعضی از مصادیق نگاه های حرام عبارت است از:

نگاه به چهره آرایش کرده زن ،

نگاه به زیور آلات زن.

نگاه به عکس بی حجاب زن آشنا

نگاه با ریه (ترس افتادن به حرام)

نگاه به بدن مرد نامحرم (به جز صورت و دست ها) و مواضعی که پوشش آن برای مردان متعارف نیست و معمولاً آن را باز می گذارند نگاه به تمام بدن زن نامحرم (به جز صورت و دست ها تا میچ)^۲

نگاه هوس آلود (هر چند به صورت و دست ها و یا به بدن هم جنس)

نگاه تند به پدر و مادر

نگاه به حریم خصوصی دیگران

پرسش ۳. آیا نگاه حرام جزء گناهان کبیره است؟

خیر ، ولی اگر نگاه حرام به عمد تکرار و بر آن اصرار ورزیده شود ، حکم گناه کبیره را پیدا می کند.^۳

نگاه های حلال

پرسش ۴. نگاه های جایز و حلال کدام است؟

^۱ ، اراکی، بهجت، فاضل، گلپایگانی: استفتاء - امام: توضیح المسائل با استفاده از مسائل متفرقه ، ص ۲۸ - فاضل : استفتاء- تبریزی، خامنه ای مکارم : استفتاء

^۲ جواز نگاه به وجه و کفین بانوان اختلافی است که احکام آن خواهد آمد.

^۳ امام، تحریر الوسيله ، ج ۱ (شرائط امام الجماعه) ، و م ۱ ؛ فاضل ، نوري ، مکارم ، تعليقات علي العروه (شرائط امام الجماعه) ، م ۱۳ ؛ تبریزی ، التعليقات علي منهاج الصالحين (التقليد) ، م ۲۹ ؛ صافي ، هدايه العباد ، ج ۲ ، م ۱۲۴۴ و ۱۲۴۵ ؛ سيستاني ، منهاج الصالحين ، ج ۱ ، م ۲۹ ؛ بهجت ، وسيله النجاه ، ح ۱ ، م ۱۰۶۱ ، ۱۰۶۲ ؛ دفتر وحيد ، خامنه اي .

بعضی از موارد نگاه های جایز (به شرط آن که بدون قصد لذت و ریه) عبارت است از:
نگاه به زن روستانشین که نوعاً خود را نمی پوشاند.^۱
نگاه به عکس بی حجاب زن ناشناس.
نگاه هم جنس به هم جنس (به جز عورت)^۲
نگاه به زن به منظور ازدواج (با شرایط خاص)
نگاه به زن که سال^۳ که هیچ گونه رغبتی به ازدواج با او نیست.
نگاه به زن غیر مسلمان؛ خواه از اهل کتاب باشد یا نه.^۴
تبصره، جواز نگاه های یاد شده در صورتی است که با قصد لذت و یا ترس افتادن به گناه همراه نشود.

فصل اول: حکم نگاه هم جنس و غیر همجنس

۱. نگاه به هم جنس:

مرد نباید با قصد لذت یا ریه به بدن مرد دیگر نگاه کند و نگاه کردن زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذت حرام است و بدون قصد جایز است. مراجع عظام مردان و زنان نمی توانند به عورتین هم جنس خود نگاه کنند چه با قصد لذت و چه بدون آن مراجع عظام

مراجع عظام؛ اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، می توانند به تمام بدن یکدیگر (به جز عورت) نگاه کنند.^۵

- در برخی از ممالک غیر مسلمان، غیر مسلمین در حمامهای عمومی، بطور کاملاً عریان و بدون هیچ گونه ستر عورت، به استحمام می پردازند، آیا انجام استحمام با حضور اینگونه اشخاص (و در صورت عدم نگاه کردن با عمد و توجه) برای مسلمین جائز است یا خیر؟

^۱ از نظر برخی مراجع (آیات عظام بهجت و مکارم شیرازی).

^۲ [اختلاف فتاوی خواهد آمد.](#)

^۳ جاهایی که به طور معمول نمی پوشانند (مانند موها، گردن و دست ها).

^۴ به جز جاهایی که به طور معمول می پوشانند.

^۵ امام، فاضل، گلپایگانی، مکارم: عروه "نکاح" مسئله ۲۸ و همان ج ۱ "سننوساتر" ص ۵۴۹ امام: تحریر "نکاح" مسئله ۱۶ و توضیح المسائل مسئله ۲۴۳۶ و ۲۴۳۸ اراکی: توضیح المسائل، مسئله ۲۴۵۲ و ۲۴۵۰ بهجت: توضیح المسائل، مسئله ۱۹۴۰ تبریزی: توضیح المسائل با استفاده از مسائل ۲۴۴۷-۲۴۴۵ خامنه ای: استفتاء سیستانی: منهاج الصالحین "نکاح" مسئله ۱۲ و توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۷ فاضل: توضیح المسائل مسئله ۲۰۸۰ مکارم: توضیح المسائل مسئله ۲۰۸۵، گلپایگانی: مختصر الاحکام مسئله ۵۳۴

- اگر مسلمان عورت خود را بپوشاند، و عمدا هم به عورت آنها نگاه نکند اشکال ندارد، ولی در حد امکان از رفتن به اینگونه حمام‌ها خودداری نمایند.^۱

نگاه کردن به چهره زیبا یا آرایش کرده همجنس
سوال: نگاه به صورت زیبا همجنس و لذت از آن چه صورتی دارد؟ آیا این لذت حتما جنسی است؟
هر گاه لذت جنسی باشد جایز نیست اما اگر مشکوک است مانعی ندارد و در هر حال بهتر است احتیاط کند در دام شیطان نیفتد. آیه الله مکارم^۲

- معمولا خانمها در مجالس جشن و عروسی لباسهای زیبا پوشیده، و خود را آرایش می کنند، گاه آرایش آنها بقدری غلیظ است که ما زنها هم از نگاه به آنان لذت می بریم، آیا نگاه کردن در این صورت جایز است؟
جواب: در صورتی که نگاه هوس آلود بوده باشد جایز نیست. مکارم^۳

۲. نگاه به غیر هم جنس:

الف) نگاه به محارم

محرم و نامحرم

- محرم کسی است که در نگاه به او، محدودیتی که نسبت به سایر افراد هست نمی باشد و ازدواج با او نیز حرام است.^۴

۱- نگاه به سر

زن و شوهر می توانند به تمام بدن یکدیگر نگاه کنند.^۵

۲- نگاه به محارم (غیر سر)

مرد و زنی که با یکدیگر محرمند اگر قصد لذت و ریه (ترس به گناه افتادن نداشته باشند می تواند غیر از عورت به تمام بدن یکدیگر نگاه کنند. مشهور^۱

^۱ - مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۷

^۲ سایت آیه الله مکارم^۳

^۳ احکام بانوان مکارم ص ۱۸۹

^۴ احکام نوجوانان (صافی)، ص: ۱۶۷

^۵ توضیح المسائل مراجع: ۲۴۳۶ امام خمینی / مکارم ت م، م ۲۰۳۸ گلپایگانی، ت م، م ۲۴۴۵ / وحید خراسانی، ت م، م ۲۵۰۰ / نوری همدانی، ت م، م ۲۴۳۲ / تبریزی م ۲۴۴۵ / سبحانی، ت م، م ۲۰۸۰ / سیستانی، ت م، م ۲۴۴۵ / خوبی، ت م، م ۲۴۳۶ / صافی

مرد و زنی که با هم محرمند (مانند خواهر و برادر) می توانند به بدن یکدیگر به آن مقدار که در میان محارم معمول است نگاه کنند و در غیر آن احتیاط آن است که نگاه نکنند. توضیح المسائل مکارم، م ۲۰۸۴

مرد و زنی که با یکدیگر محرمند اگر قصد لذت نداشته باشند می توانند غیر از عورت به تمام بدن یکدیگر نگاه کنند و در حکم عورت است ما بین ناف و زانوهای آنها علی الاحوط (احتیاط واجب آن است که نگاه مرد به قسمت زانو تا ناف از محارم ترک گردد): آیت الله خویی^۲، آیت الله تبریزی^۳ صافی گلپایگانی^۴

نگاه خواهر و برادر به بدن یکدیگر

آیا نگاه کردن خواهر و برادر به بدن یکدیگر جایز است؟

ج. اگر قصد لذت نداشته باشند می توانند غیر از عورت، به تمام بدن یکدیگر نگاه کنند. (به مسأله ی ۱۹۳۹ رساله رجوع شود). استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵^۵

با توجه به آنچه در مسأله بالا آمده، آیا خواهر و برادر، یا پسر و مادر، یا دختر و پدر، یا عمو و دختر برادر، و مانند آن، می توانند با همدیگر به حمام بروند (با توجه به این که در حمام معمولاً تمام بدن به جز عورتین برهنه است). مخصوصاً در مواردی که افراد مسن نیاز به همراه و مراقب دارند؟

: تا ضرورتی نباشد اقدام به این کار نکنند. مکارم^۶

- اگر مادری پسر بچه ۸ یا ۹ ساله خود را به حمام ببرد و عورت یکدیگر را ببیند جایز است یا خیر؟ و در غیر عورت چطور؟

- اگر ممیز باشد، نسبت به عورت جایز نیست. (مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۹۹)^۷

نگهداری از شخص مکلف فلج

نوجوانی ۱۵ ساله که دارای عقل و شعور می باشد و نفع و نقصان و خوبی و بدی را درک می کند، از نظر جسمی صددرصد فلج است و هیچ گونه فعالیت جسمی را نمی تواند انجام دهد. از غذا خوردن گرفته تا رفتن به

^۱ امام، فاضل، گلپایگانی: عروه "نکاح" مسئله ۳۲ و ج ۱ "ستروساتر" ص ۵۴۹ امام: تحریر "نکاح" مسئله ۱۷ و مسئله ۲۳۴۷ اراکی: توضیح المسائل، مسئله ۲۴۵۱ بهجت: توضیح المسائل، مسئله ۱۹۳۹ خامنه ای: استفتاء سیستانی: منهاج الصالحین "نکاح" مسئله ۱۳ و توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۶ فاضل: توضیح المسائل مسئله ۲۵۰۵ تبریزی و مکارم

^۲ آیت الله خویی ج ۲ احکام حجاب م ۲۷ و ۷۸ و ۷۹ و ۸۰ - توضیح المسائل آیه الله خویی: مسئله ۲۴۳۷

^۳ صراط النجاة

^۴ توضیح المسائل آیه الله صافی: مسئله ۲۴۴۶

استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص ۱۶

^۵ آیه الله مکارم احکام بانوان ص ۱۹۰

^۷ مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۹۹

دستشویی و طهارت و ... همه کارهایش را تا کنون مادرش انجام می‌داده است. در حال حاضر او به حدّ بلوغ رسیده است. تکالیف شرعی او چگونه خواهد شد؟ نگاه مادر به اعضای مخصوصه بدن او در حال نظافت چه حکمی دارد؟ در صورت مکلف بودن، او چگونه نماز، طهارت و وضو را انجام دهد؟ در فرض سؤال باید تکالیف شرعی همچون وضو و نماز را در حدّ توان ولو با کمک گرفتن از دیگران انجام دهد ولی برای تخلی با وجود فرد هم‌جنس (مانند پدر، هم‌جنس باید به او کمک کند و حتی الامکان با) استفاده از آینه و دستکش از نگاه مستقیم به عورت و لمس آن خودداری نماید. سایت [مقام معظم رهبری](#)^۱

س ۷۶۰:

[هل يجوز للرجل أن ينظر إلى امرأة من محارمه إلى ما بين السرة و الركبة \(ما عدا القبل و الدبر\) بدون تَلَذُّذ و رِيبة؟](#)

[الخوئي: لا يجوز ذلك على الأحوط، و الله العالم.](#)

س ۷۶۱:

[و هل يجوز للمرأة أن تنظر إلى رجل من محارمها إلى ما بين السرة و الركبة \(ما عدا القبل و الدبر و البيضتين\) بدون تَلَذُّذ و رِيبة؟](#)

[الخوئي: لا بأس به في الصورة المفروضة، و الله العالم. صراط النجاة \(المحشى للخوئي\)، ج ۳، ص: ۲۵۶](#)

نگاه به ربيبه

- شخصی با زنی ازدواج کرده آیا قبل از دخول می‌تواند به دختر آن زن نگاه محرمیت کند یا خیر؟

- نمی‌تواند. مجمع المسائل (للكلبایگانی)؛ ج ۴، ص: ۳۹۶

زیدی زنی را که آن زن از شوهر قبل دختری دارد به عقد خود درآورده آیا این مرد قبل از دخول می‌تواند به دختر این زن غیر مدخوله نظر محرمانه بکند یا نه؟ ج: من غیر المحارم اخت الزوجه والربيبه قبل الدخول بامها^۴

اگر زنی بعد از زناشویی از شوهرش طلاق بگیرد، سپس مرد دیگری ازدواج کند و از شوهر دوم دختری بزاید، آیا آن دختر به شوهر اول ربيبه و محرم می‌شود؟

۱- سایت [مقام معظم رهبری](#)

۲ [صراط النجاة \(المحشى للخوئي\)](#)، ج ۳، ص: ۲۵۶

۳ مجمع المسائل (للكلبایگانی)؛ ج ۴، ص: ۳۹۶

۴ استفتانات از محضر آیت الله خویی مسئله ۹۷۲ منهاج الصالحين آیت الله سیستانی ج ۳ مسئله ۱۵۸

ریبه می شود و محرم است، و الله العالم.^۱

ب: نگاه به غیر محارم
۱- نگاه مرد به زن

(۱) نگاه به زن مسلمان:

نگاه کردن مرد به زن نامرهم چه با قصد لذت و چه بدون آن مراه است مراجع عظام
نگاه کردن به صورت و دست ها: الف- اگر به قصد لذت یا همراه با ریه
باشد حرام است ولی اگر بدون قصد لذت یا همراه با ریه
باشد در صورتی که زینت و آرایش نداشته باشد

مانعی ندارد مشهور^۲

نکته: نگاه به صورت و دستها بنا بر امتیاط واجب (تبریزی-فوی-صافی^۳-گلپایگانی) و بنا بر امتیاط مستحب
(بهجت سیستانی-ومیدام-هبری-فاضل-مکارم) ترک شود^۴

آیا نگاه کردن به صورت و دست های نامحرم جایز است؟

ج ۱. اگر بدون ریه و قصد لذت باشد، در مورد غیر زینت یا اصلاح جایز است؛ اگر چه احوط ترک آن است.
استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۱۶۳

^۱ استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۳۸۱

^۲ امام عروه "نکاح" مسئله ۱۳۱ تحریر "نکاح" مسئله ۱۸ استفتاء و توضیح المسائل، مسئله ۲۴۳۳ اراکی: توضیح المسائل، مسئله ۲۴۴۷ و
استفتاء ۱۹۳۹ خامنه ای و فاضل: استفتاء
بهجت، تبریزی، سیستانی، گلپایگانی و مکارم:

^۳ در اکثر استفتائات آیت الله صافی نگاه مرد به وجه و کفین زن بنا بر فتوی حرام نقل شده است از جمله جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۰۰ و ۱۷۱۱ و در بعض
استفتاءات خلاف آن می باشد از جمله س ۱۷۰۵ می باشد و در هدایه العباد ج ۲ ص ۳۹۸ احتیاط دارند
آیت الله گلپایگانی نگاه به وجه و کفین زن را با عبارت لا یخلو عن قوه بنا بر فتوی حرام می دانند باز جمله به عروه احکام النکاح م ۳۱ و ارشاد السائل
س ۴۶۴ مراجعه گردد.

باید توجه داشت بعض مصنفین خلط بین مقامین نموده اند آیات عظام گلپایگانی پوشش وجه و کفین را احتیاط واجب می دانند لکن نگاه به وجه و کفین
زن را بنا بر فتوی حرام می دانند و حکم نگاه و پوشش می تواند متفاوت باشد.

^۴ (بهجت استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۴۱۶۳، تبریزی، مکارم: استفتاء سیستانی منهاج الصالحین "نکاح" مسائل ۴ و ۲۶ و توضیح المسائل
مسائل ۲۴۴۲ و ۲۴۴۳ و گلپایگانی: عروه "نکاح" مسئله ۳۱ و ارشاد السائل مسئله ۴۵۶

ج ۲ نگاه التذادی به زن - حتی به دست و صورت او - حرام است، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۲۳۵۶

- در حاشیه عروه الوثقی پوشاندن وجه و کفین را برای خانمها احتیاط واجب می فرمائید، اگر وجه و کفین و سایر مواضع زینت آرایش شوند بازهم احتیاط است یا فتوای؟
- احتیاط در حالت عادی است ولی اگر بنحوی شود که محرک شهوت و جالب نظر باشد فتوی است. مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۳۹۸^۳

نگاه به

وجه و کفین اگر با قصد لذت باشد حرام است و نظر بدون لذت را هم بنا بر احتیاط واجب باید ترک کند و انداختن عکس هم اگر مستلزم نظر نباشد اشکال ندارد و الا حکمش همان است که گفته شد جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱^۴

- اگر مجبور شویم به صورت و دست نامحرمی (بدون قصد لذت) نگاه کنیم چگونه است؟
- اجبار به معنی متعارف در بین مردم مجوز معصیت نیست بلی اگر اجبار شرعی باشد مثلاً بخاطر امری که اهمیت آن شرعاً بیشتر از نظر به نامحرم است و اهمیت آن شرعاً ثابت شده باشد در این صورت اشکال ندارد. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱^۵
- آیا نگاه اجنبی به وجه و کفین اجنبیه و نامحرم و بالعکس جایز است و آیا نگاه زن نامحرم به سر و گردن و پاهای مرد نامحرم آن مقداری که معمولاً آن را نمی پوشانند جایز است؟
نگاه اجنبی بآنها حرام است و نگاه زن به مواضعی که در بین متدینین پوشاندن آنها مرسوم نبوده مانند سرو گردن چنانچه بدون نظر شهوت باشد اشکال ندارد. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۹۶^۶

^۱ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۳

^۲ . استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۶

^۳ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۳۹۸^۳

^۴ جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱^۴

^۵ جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱^۵

^۶ جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱^۶

آیا نگاه کردن به وجه و کفین زن نامحرم بدون قصد لذت اشکال دارد؟ و منظور از قصد ریه و لذت چیست؟ اشکال ندارد و منظور از ریه آن است که بترسد به گناه بیفتد و منظور از لذت هم لذت جنسی است. مکارم^۱

معنای قصد ریه و لذت

. منظور از قصد ریه و لذت چیست؟

ج. نظر با ریه، نگاهی است که همانند کسی که نظر سویی دارد، باشد، اگر چه خوف فتنه نباشد و لذت اعم از ریه است، (بهجت)؛ ج ۴، ص: ۱۶۲^۲

ریه آن است که بترسد به گناه بیفتد و منظور از لذت هم لذت جنسی است. مکارم^۳

المعنى الأول: خوف الوقوع فى الحرام

و هذا التعريف يشمل بإطلاقه ما لو كان الحرام هو النظر بتلذذ، فابتداء النظر و إن لم يكن بتلذذ إلا أن خوف الوقوع فى التلذذ بقاءً يشملهُ التعريف، و إن كان يستظهر من هذا التعريف خصوص الأفعال الأخرى من التقبيل و اللمس و الزنا، لكن إطلاق عنوان الحرام شامل لذلك، و على ضوء ذلك، فيكون غالب النظر و لو ابتداءً تتحقق فيه الريه، فيوافق قول المشهور فى حرمة النظر مطلقاً، عدا ما كان ابتداءً عفواً.

المعنى الثانى: ما يخطر بالبال من النظر دون التلذذ به

و قد يعبر عنه ما يخطر فى البال عند النظر من الميل إلى الوقوع فى الحرام مع المنظور إليه من تقبيل و نحوه، فالأخذ بإطلاقه أيضاً يقرب من المحصل من التعريف الأول، حيث إن مطلق الميل يقارب و يساور و يصدق على بدايات الشوق للالتذاذ بالنظر و إن لم يقع الالتذاذ، و إذا جعلنا محور التعريف ما يخطر بالبال بسبب النظر من الخواطر الباعثة للتلذذ، فدائرة الريه تقرب أيضاً مما تقدم، لا سيما مع إطلاق عنوان الحرام فى التعبير الآخر على القول الثانى الشامل للتلذذ.

المعنى الثالث: خوف الافتتان

^۱ مكارم استفتائات جدید ج ۱ ص ۵۶ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۲، ص: ۳۵۰

^۲ ، (بهجت)؛ ج ۴، ص: ۱۶۲^۲

^۳ مكارم استفتائات جدید ج ۱ ص ۵۶ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۲، ص: ۳۵۰

و هو خوف الافتتان، فقد مرّ في تعريف اللغويين أنه تارة بمعنى الوله و شوق النفس الشديد، و أخرى بمعنى الإعجاب، و ثالثة بمعنى الإمالة، و رابعة ما يخاف أن لو اطلع عليه غيره يقبحه و يذمه.

و قد ذكر بعض أعلام العصر أن النظر بريئة هو الميل النفساني للوقوع

بمحرم مع المنظور إليه، و إن لم يصل إلى درجة الخوف من الوقوع فيه، و أن التلذذ أن يحس في قلبه بوجود لذة محرمة، سواء من النظر أو السماع أو الشم أو غيرها، فهو يتشهاها و يطلب المزيد منها، و هي مختلفه المراتب بخلاف اللذة المحللة.^١

. اگر انسان همان گونه که از دیدن یک باغ و گلستان لذت می برد، از نگاه کردن به صورت انسان دیگر (مرد یا زن) لذت ببرد، آیا حرام است؟ و مصداق قصد ریه و لذت به حساب می آید؟

همه مراجع: این گونه نگاهها چون جنبه لذت جنسی یا خوف ابتلا به حرام داشته باشد جایز نیست و اگر بدون لذت و ریه باشد حکم آن خواهد آمد.

جایز نیست^٢

ج. ظاهراً نظر ریه عبارت است از نگاهی که شبیه به نگاه قصد کننده حرام است، اگر چه به عدم وقوع در حرام، علم داشته باشد. استفتاءات (بهجت)؛ ج ٤، ص: ١٦٢^٣

سؤال: نشانه ریه در دیدن عکس زنان چیست؟

جواب: ریه یعنی خوف وقوع در عمل حرام مثل استمناء و زنا و دیدن عکس هائی که انسان با نگاه به آن مأمون از این افعال حرام نیست جایز نیست و برای شکستن شهوت که انسان دچار لغزش و انحراف نشود، اشتغال به کارهای مفید مثل تفریحات سالم، ورزش و مطالعه و امثال آن مفید می باشد. (سایت آیت الله سیستانی)^٤

^١ سند العروة الوثقی - کتاب النکاح، ج ١، ص: ٢٨

^٢ مکارم (استفتاءات ج ١ ص ٢٣٢) و تبریزی (صراط النجاه ج ٥ ص ١٢٧٤) و دفتر: همه مراجع
^٣ استفتاءات (بهجت)؛ ج ٤، ص: ١٦٢

نگاه بدون شهوت به نامحرم

حرمت نگاه در مفروض سؤال خالی از قوت نیست. جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۶۹^۱

اگر در نگاه به نامحرم تحریکی نباشد، بازهم حرام است؟

ج. اگر به مواضع محرّمه باشد، بازهم حرام است استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲^۲

معیار شهوت

لطفاً معیار نگاه شهوت آلود را معین فرمایید، در حالی که مرد گاهی از سیمای زیبای زن خوشش می آید اما

شهوت او تحریک نمی شود، آیا بازهم نظر حرام است؟

نظر التذادی جنسی حرام است، چه تحریک به عمل محرّم دیگری بشود یا نشود، و الله العالم. استفتاءات جدید

(تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹^۳

- نگاه مرد به صورت اجنبیه بدون شهوت و ریه حلال است یا حرام؟

- حرمت نگاه در مفروض سؤال خالی از قوت نیست. جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۶۹^۴

نگاه به فروشنده در هنگام خرید کالا

نگاه کردن به زن فروشنده موقع خرید اجناس، چگونه است؟

ج. نگاه کردن به غیر از صورت و دست‌ها، حرام است و نگاه به صورت و دست فروشنده‌ها، بدون ریه و قصد لذت جایز است. استفتاءات بهجت

ج ۴ ص ۱۶۲^۵

نگاه کردن به دست و صورت خانمهایی که برای خرید طلا به مغازه مراجعه می کنند چه حکمی دارد؟ اگر

ضرورت داشته باشد چه حکمی دارد؟

نگاه کردن به گردی صورت و دستها تا میچ، هرگاه بدون قصد لذت باشد و خوف وقوع در گناه نرود، اشکالی

ندارد. استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۳، ص: ۶۳۲^۶

^۱ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۶۹

^۲ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲

^۳ . استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

^۴ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۶۹

^۵ استفتاءات بهجت ج ۴ ص ۱۶۲

^۶ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۳، ص: ۶۳۲.

نگاه از آینه

۹ آیا نگاه به موهای زن نامحرم، از داخل آینه جایز است؟

هرکس که نگاه کردن به او جایز نیست دیدن او از پشت شیشه یا در آینه و یا آب صاف و یا هر چیز دیگری که عکس او را منعکس میکند نیز جایز نیست^۱

- نگاه کردن به اجنبیه که می‌فرماید حرام است با تلذذ و بدون آن، آیا دیدن اجنبیه در آینه یا تلویزیون یا هر چیزی که جسم شخص نیست اما اشکال آن هست، همین حکم را دارد؟

- با فرض اینکه اجنبیه را می‌شناسید احوط ترک نظر است چه در آینه باشد چه در غیر آن.

مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۲^۲

نگاه به فامیل

. نگاه به زنان نامحرم به ویژه فامیل و آشنا بدون قصد لذت و تنها از روی علاقه و محبت (مثلاً به چشم خواهری)

باشد، چه حکمی دارد؟

مراجع عظام (به جز صافی): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، نگاه به صورت و دست‌ها تا میچ

جایز است، ولی نگاه به جاهای دیگر (هر چند بدون قصد لذت) حرام است.^۳

آیه الله صافی: نگاه به بدن آنان (هر چند بدون قصد لذت) حرام است و بنا بر احتیاط واجب، به صورت و دست‌ها تا میچ

نیز بدون قصد لذت نگاه نشود.^۴

- اشخاصی که در یک خانه و یک طبقه عمارت باشند از حیث محرم و نامحرم ولی اقوام هستند و هیچ گونه

خطری از جهت ریه و غیرها در کار نیست و همیشه با هم نشست و برخاست دارند و از لحاظ خورد و خواب

و خرید لوازم منزل مخلوط هستند دست و صورت باز و از حیث حجاب محجوب نیستند و چون از این حیث بر

ایشان دشوار است آیا ترخیصی هست و یا باید مثل خارج منزل و وظیفه نامحرم که اجنبیه باید از اجنبی مستور

باشد در اینجا هم جاری شود؟

^۱ امام، اراکی، فاضل (، للکلبایگانی، مکارم: عروه "ستروساتر" با استفاده از مسئله ۲ امام، اراکی، بهجت، خامنه ای، للکلبایگانی: استفتاء تبریزی توضیح المسائل م ۲۴۴۵ سیستمی: منهاج الصالحین "احکام الخلوه قبل از مسئله ۵۵ و نکاح با استفاده از مسائل ۱۲ و ۲۰

^۲ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۲

^۳ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲ و خامنه ای، استفتاء، س ۴۹۶ و ۵۰۹

^۴ صافی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۰ و هدایه العباد، ج ۲، (النکاح) م ۱۸

- دلیلی بر تفاوت حکم بین غیر محارم بنظر نرسیده است. مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰^۱

- می‌دانید که زنهایی مثل زن عمو، دایی و... و نیز زن‌های همسایه هستند که فرد به هر حال با آنها غریبه نیست. اگر شخص آنها را از نظر ظاهری شناسد یا موقع برخورد نگاهی نکند. از لحاظ عرفی فکر می‌کنند هدف ما بی‌احترامی به آنها بوده، به علاوه ممکن است فرد جاها و مواقع مختلف به آنها برخورد کرده باشد ولی چون نمی‌خواسته نگاه کند و یا اصلاً قیافه آنها را نمی‌شناخته است با آنها مانند غریبه‌ها برخورد کرده و طبعاً احوال پرسشی هم از خویش وابسته به آن زن‌ها هستند نکرده و این باعث پیدایش یک سری کدورت‌هایی می‌شود. با توجه به اینکه آن زن‌ها غالباً ما را نگاه کرده و می‌شناسند بفرمایید در مورد طرز برخورد و نگاه کردن به آنها نظرتان چیست؟

- قطع معاشرت و آشنایی نکنید ولی نگاه هم نکنید و علت را برای آنها بگویید که حکم شرع است و بر همه واجب است اطاعت کنند. و الله العالم جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۰^۲

نگاه به بدحجاب

نگاه کردن به موو بدن زنهای بی‌باک: نگاه کردن به بدن زنهای بی‌باک که اگر کسی را امر به حجاب نماید اعتنا نمیکند اشکال ندارد مشروط به آنکه بدون شهوت و ترس و وقوع در حرام باشد و بعضی از مراجع احتیاطاً نگاه بدون قصد رانیز جایز نمی‌دانند^۳ و آیه الله بهجت فتوا به عدم جواز دارند^۴

. امروزه در شهرهای بزرگ بیرون بودن مقداری از موی سر، امری عادی شده است، آیا می‌توان از این رو که این مقدار موی سر عرفاً بیرون است به آن نگاه کرد، مانند برخی قبایل که معمولاً مقداری از موهایشان بیرون است؟

ج. در فرض مرقوم جایز نیست استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۴^۵

- اگر با نهی از منکر رعایت نمی‌کنند مصداق «اِذَا تُهِنَّ لَا يَنْتَهِين» هستند و نگاه کردن بدون تَلَدُّ و ریبه اشکالی ندارد. آیه الله مکارم^۶

^۱ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰

^۲ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۰

^۳ سایت آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم استفتاءات جدید ج ۲ ص ۳۵۰، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۸

^۴ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح) م ۲۷؛ فاضل و نوری، التعليقات علی العروه الوثقی، (النکاح)، م ۲۷؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷۲ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۸۲ و ۵۱۶.

^۵ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲

^۶ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۴

دیدن اندکی از موی زنان در بازار و جز آن، بدون عمد چه حکمی دارد؟ آیا یادآوری و گفتن به آنان لازم است؟

باسمه تعالی؛ نگاه کردن به موی زنان- در فرض مزبور- اگر به قصد التذاذ جنسی نباشد، مانعی ندارد؛ و نهی از منکر در صورت تحقق شرایط لازم است، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۲۳۵۸

آیا نگاه کردن به مو و بدن زنان بی بند و بار اشکال دارد؟

نگاه کردن به بدن زنهای بی باک که اگر کسی را امر به حجاب نماید اعتنا نمیکند اشکال ندارد مشروط به آنکه بدون شهوت و ترس وقوع در حرام باشد و در این حکم فرقی میان زنهای کفار و دیگر زنهای غیر نیست و همچنین فرقی نیست میان دست و صورت و دیگر جاهای بدن که معمولاً آنها نمیپوشانند (سایت آیه الله سیستانی)^۳

آیا نگاه کردن به زنی که بدون حجاب است حرام است؟
جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی)^۴

آیا دیدن زن نامحرم که مقداری از بدنش معلوم است و انسان هم بداند که به حرام نمی افتد جایز است؟
اگر همراه با شهوت نباشد و خوف وقوع در حرام نباشد، اشکالی ندارد (سایت آیه الله سیستانی)^۵

حکم نگاه کردن و صحبت کردن با زن مسلمان که حجاب خود را به طور کامل رعایت نمی کند چیست؟
اگر نگاه شهوی، یا خوف وقوع در حرام باشد جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی).^۶

نگاه اتفاقی به دختران بی حجاب

نگاه اتفاقی به زنان بدحجاب: همه مراجع؛ نگاه اتفاقی به بدن و موی آنان حرام نیست؛ ولی باید از نگاه عمدی (و پیوسته) اجتناب کرد.^۷

^۱ آیت الله مکارم استفتاءات جدید ج ۲ ص ۳۵۰

^۲ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۸

^۳ (سایت آیه الله سیستانی)

^۴ (سایت آیه الله سیستانی)

^۵ سایت آیه الله سیستانی

^۶ (سایت آیه الله سیستانی)

^۷ مکارم، استفتاءات، ج ۲، ص ۱۰۳۶، فاضل، جامع المسائل، ج ۲، ص ۱۳۲۴؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷، امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، ص ۴۸۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۲۶؛ دفتر وحید، بهجت، و خامنه ای.

. آیا نگاه اتفاقی به دخترانی که موهای خود را نمی پوشانند، جایز است؟

ج. اگر آن نگاه تکرار نشده و یا ادامه نیابد، اشکال ندارد. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵^۱

نگاه بی اختیار مرد بزن بی روسری چه حکمی دارد؟

- در صورتی که بدون قصد و بر حسب اتفاق چشم انسان به زن نامحرم بیفتد و زود نظر خود را برگرداند و نگاه

را ادامه ندهد اشکال ندارد. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۲۱۷۰

- اگر زنی آرایش کرده وارد خیابان شود و جوان بی تقصیر به او نگاه کند حکمش چیست؟

- اگر نگاه بی اختیار بیفتد گناه نیست و همین که دید فوراً نگاهش را بردارد که بر حسب روایات موجب زیاد

شدن ایمان می گردد ولی نگاه عمدی گناه است و اگر خدای نخواسته کسی مرتکب آن شد باید فوراً توبه کند.

جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۳۰۱۷۱

آیا عبور و مرور و در جایی که زنان بد حجاب رفت و آمد دارند و احیاناً نگاه انسان به آنها می افتد و همچنین

صحبت کردن با زنان بد حجاب جهت خرید بعضی وسایل اشکال دارد؟

در صورتی که از زنانی باشند که نهی از منکر در آنان تأثیر ندارد، نظر به آنان بدون لذت جائز است و سخن

گفتن - در حد معمول - با زنان نامحرم بدون شهوت و بدون ترس وقوع در حرام مانعی ندارد. (سایت آیه الله

وحید خراسانی)^۴

امروزه زنهای آرایش کرده در جامعه زیاد ظاهر می شوند، آیا نگاه کردن به آنها بدون قصد شهوت جایز است؟

و اگر جایز نیست حکم نگاه غیر عمدی چیست؟

نگاه غیر عمدی اشکال ندارد و رفت و آمد چنین زنهایی در کوچه و خیابان نمی تواند مانع رفت و آمد مردان

مسلمان گردد اگر چه بدانند بدون قصد، نگاهشان به آنها می افتد. (سایت آیه الله مکارم)^۵

^۱ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۱۶۵

^۲ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۲۱۷۰

^۳ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۳۰۱۷۱

^۴ (سایت آیه الله وحید خراسانی)

^۵ (سایت آیه الله مکارم)

پرسش ۷ با وضعی که زنان بیرون می آیند و ما نیز مجبوریم به کوچه و خیابان برویم و چشم مان به آنان می افتد ، تکلیف چیست ؟

مراجع عظام : نگاه اتفاقی به بدن و موی آنان حرام نیست ؛ ولی باید از نگاه عمدی (و پیوسته) اجتناب کرد.^۱
تبصره ، نگاه به زنان بی بند و بار حکم خاصی دارد که در « نگاه به بی حجاب » آمده است

بازگویی زنان و تماشای آن

بازی خواهران در تئاتر و تماشای آن‌ها توسط برادران در حال بازی چه صورت دارد؟
ج. اگر موجب تهییج شهوات اهل آن است، جایز نیست.^۲

نگاه کردن به هنرپیشه زن از نزدیک چه حکمی دارد؟
ج. مثل سایرین جایز نیست^۳

نگاه به چهره زن مؤمن
نگاه کردن به چهره مؤمن ثواب است، حال اگر نامحرم باشد همین حکم را دارد؟
ج. خیر. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۴^۴

نگاه کردن به زنان روستایی و عشایر
. در بعضی از مناطق ایران ، زنان روستائینی هستند که نوعاً خود را نمی پوشانند، آیا می توان بدون قصد لذت به آنها نگاه کرد ؟

^۱ مکارم ، استفتاءات ، ج ۲ ، ص ۱۰۳۶ ، فاضل ، جامع المسائل ، ج ۲ ، ص ۱۳۲۴ ؛ صافی ، جامع الاحکام ، ج ۲ ، ص ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳ ؛ العروه الوثقی ، ج ۲ ، (النکاح) ، م ۲۷ ، امام ، تحریر الوسیله ، ج ۲ ، (النکاح) ، م ۲۷ ؛ نوری ، استفتاءات ، ج ۱ ، ص ۴۸۴ ؛ سیستانی ، منهاج الصالحین ، ج ۳ ، م ۲۶ ؛ دفتر وحید ، بهجت ، و خامنه ای .

^۲ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۳

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۲

^۴ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۴

آيات عظام امام ، فامنه اي ، صافي ، فاضل و نوري : بنابر امتیاط واجب ، بدون قصد لذت و ترس افتادن به
مراه نیز جایز نیست .۱

آيات عظام بهجت و مکارم : اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به مراه باشد ، اشکال ندارد . ۲
آيات عظام تبریزی ، سیستانی و امید : پنانچه از زنان بی باکی است که اگر او را امر به مجاب کنند اعتنا نمی
کنند نگاه به آنان بدون قصد لذت و ترس افتادن به مراه ، اشکال ندارد. ۳

مسألة ۲۷: يجوز النظر إلى نساء أهل الذمّة، بل مطلق الكفّار مع عدم التلذّذ و الریبة (۱)، أي خوف الوقوع في
الحرام، و الأحوط الاقتصار على المقدار الذي جرت عادتهنّ (۲) على عدم ستره (۳)، و قد يلحق بهم نساء أهل
البوادی و القرى من الأعراب و غیرهم، و هو مشکل (۴)؛ نعم، الظاهر عدم حرمة التردّد في الأسواق و نحوها مع
العلم بوقوع النظر (۵) عليهنّ، و لا يجب غضّ البصر إذا لم يكن هناك خوف افتتان. العروة الوثقى مع التعليقات،
ج ۲، ص: ۷۵۸

(۱). مکارم الشیرازی: استثناء التلذّذ و الریبة- أو مع خوف الفتنة، كما في بعض مواضع التذکرة- لم يرد في
روایات الباب، لكنّه مشهور بين الأصحاب؛ و الظاهر أنّ دليله هو ارتكاز المتشرّعة و ما استفاد من لحن الروایات
المختلفة الواردة في هذه الأبواب؛ نعم، ورد في بعض الروایات التعبير بعدم التعمّد بالنسبة إلى أهل البوادی، و
الظاهر أنّ المراد منه هو التلذّذ؛ و ما يظهر من التذکرة من كون الریبة غير التلذّذ و خوف الوقوع في الحرام محلّ
تأمّل؛ فإنّ الریبة إن كانت بمعنى الخطور بالبال، كما عن كشف اللثام، فلا دليل على حرمتها، و إن كان بمعنى
خوف الوقوع في المحرّم فتتحد مع الفتنة

(۲). الكلّیپاگانی: و الأحوط الاقتصار على ما كانت عادتهنّ على عدم ستره في زمان النبي صلى الله عليه و آله و
الأئمة: و أمّا ما استحدث في زماننا من عدم ستر المحاسن، بل القبائح، فالأحوط ترك النظر

(۳). مکارم الشیرازی: و لكنّ الظاهر أنّ المدار في ذلك على المقدار الذي كان متعارفاً في عصر صدور هذه
الأخبار؛ و أمّا ما تعارف كشفه في عصرنا، فجاوز النظر إليه مشکل، و لذا وقع التصريح بالراءوس أو الشعور و
الأیدی في روایات الباب؛ نعم، لو علمنا بالتعليل الوارد في رواية عباد بن صهيب من قوله: «لأنهم إذا نهوا لا
ينتهون» كان الحكم عاماً و جاز النظر إليهم مطلقاً إذا لم يكن فيه تلذّذ أو ریبة؛ نعم، قد يستشكل في وثاقة عباد بن
صهيب، و لكنّ الأظهر وثاقته، لتوثيق النجاشی إياه و عدم ما يدلّ على نفيه، فراجع

(۴). الخوئی: لا إشکال فيه

^۱ امام ، تحرير الوسيلة ، ج ۲ (النکاح) م ۲۷ ؛ فاضل و نوري ، تعليقات علي العروه ، (النکاح) ، م ۲۷ ، صافي ، هداية العباد ، ج ۲ ، (النکاح) ، م ۲۷

^۲ بهجت ، توضیح المسائل مراجع ، م ۲۴۳۴ ؛ مکارم ، استفتائات ، ج ۱ ، س ۸۱۲ .
^۳ العروه الوثقی ، ج ۲ ، (النکاح) ، م ۲۷ و ۳۱ .

(۵). الکلیایگانی: مع توطین النفس علی ترک النظر عمدأ و الصرّف علی تقدیر وقوعه اتفاقاً^۱

نگاه کردن به صورت زنان چادر نشین که معمولاً قسمتی از موی سر آنها نیز دیده می شود برای مرد نامحرم چه حکمی دارد؟ توضیح این که ایشان به این نوع پوشش عادت کرده اند و اگر تذکر داده شود نمی پذیرند.
اگر قصد تلذذ و ریه نباشد اشکالی ندارد (مکارم)^۲

ج. نظر عمدی خلاف احتیاط است و حفظ نظر (بدون ادامه و بدون تهییج) نیز واجب نیست، مگر برداشت بدی شود و دیگران این طور به نظرشان بیاید که آنچه جایز نیست، او جایز می داند. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۲^۳

نگاه کردن به زنانی که لباس محلی می پوشند و معمولاً به جای روسری، از تکه پارچه ی تور، استفاده می کنند و موها و گردن و گوش های آنها کاملاً مشخص است، چه حکمی دارد؟
ج. حرام است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۲^۴

نگاه به زنان عشایر و روستائینی که نوعاً خود را نمی پوشانند بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام، اشکال ندارد و عده ای با قید عدم اعتنا ایشان به امر حجاب آن حکم را بیان نموده اند و بعضی از مراجع بنا بر احتیاط نگاه بدون قصد راهم جایز نمیدانند

نگاه به زنان اهل تسنن

آیا نگاه به مو و بدن زنان اهل تسنن جایز است؟

همه مراجع: نگاه به آنان نیز همان حکم نگاه به زنان شیعه را دارد.^۵

نگاه به مسلمانان خارجی

. حکم نگاه کردن به زنان مسلمان که در کشورهای خارجی فاقد حجاب و پوشش اسلامی اند، چگونه است؟

^۱ العروة الوثقی مع التعليقات، ج ۲، ص: ۷۵۸

^۲ (مکارم استفتاءات جدید ج ۱ ص ۲۳۴)

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۲

^۴ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۲

^۵ سیستمی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۴؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳؛ تبریزی، منهاج الصالحین، م ۱۲۳۲.

آیات عظام امام ، خامنه ای ، صافی ، فاضل و نوری : بنابر احتیاط واجب ، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست .^۱

آیات عظام تبریزی ، سیستانی ، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد ، اشکال ندارد (مگر اینکه از زنانی باشند که اگر آنان را نهی کنند بپذیرند).^۲

نگاه به پای زن

آیا نگاه کردن به پای زن نامحرم ، از مچ به پایین جایز است ؟

مراجع عظام: (به جز مکارم) ؛ خیر ، نگاه به پای زن از مچ به پایین نیز هر چند بدون قصد لذت حرام است .^۳
آیه الله مکارم ، آری ؛ ولی بهتر آن است که نگاه نکند .

نگاه مرد وزینت زنان

مراد از زینت چیست؟ هر چیزی که عرفاً زینت محسوب گردد و مردم به آن زینت بگویند^۴

مسأله ۱. حکم نگاه مرد به وجه و کفین دارای زینت چیست؟

جواب مرحوم امام، مقام معظم رهبری، آیات عظام گلپایگانی،

صافی، اراکی، بهجت، فاضل لنکرانی: جایز نیست.

آیت عظام سیستانی، تبریزی: جایز نیست مگر آنکه از زینت ظاهره باشد

با زن از زنان مبتدله باشد و نگاه هم خالی از لذت و ربه باشد.

آیت الله مکارم: جایز نیست مگر آنکه از زینت ظاهره باشد.

^۱ امام ، تحریر الوسيله ، ج ۲ ، (النکاح) ، م ۲۷ ؛ فاضل و نوري ، تعليقات علي العروه ، (النکاح) ، م ۲۷ ؛ صافي ، هدايه العباد ، ج ۲ ، (النکاح) ، م ۲۷ و خامنه اي ، استفتاء ، س ۵۸۲ و ۵۱۶ و ۵۱۵ .

^۲ وحيد ، توضيح المسائل ، م ۲۴۴۳ ؛ سيستاني ، توضيح المسائل مراجع ، م ۲۴۴۳ منهاج الصالحين "نکاح" باستفاده از مسائل ۱۴ و ۲۶ تبريزي ، التعليقه علي منهاج الصالحين ، (النکاح) ، م ۱۲۳۲ ؛ مکارم ، استفتائات ، ج ۱ س ۸۱۲ . بهجت توضيح المسائل باستفاده از مسئله ۱۹۳۱ . فاضل توضيح المسائل باستفاده از مسئله ۲۵۰۱

^۳ توضيح المسائل مراجع م ۲۴۳۳ ، نوري ، توضيح المسائل ، م ۲۴۲۹ ؛ العروه الوثقي ، ج ۱ (الستر) ؛ وحيد ، توضيح المسائل ، م ۲۴۴۲ ؛ خامنه اي ، اجوبه الاستفتاءات ، س ۴۳۸ .

^۴ امام : باستفاده از استفتاء از کتاب احکام بانوان سوال ۷ ص ۱۹ - اراکي - بهجت ، سيستاني ، خامنه اي ، گلپایگاني ، مکارم : استفتاء فاضل : جامع المسائل ج ۱ سوال ۱۷۰۷

نگاه به چشم سر مه کشیده

. اگر مرد به اعضای زن نامحرمی که همراه با زینت و آرایش است، هر چند از مواضع استثنا باشد، مانند: چشم

سر مه دار یا دست همراه با انگشتری، نگاه کند و لو با قصد لذت هم نباشد، چه حکمی دارد؟

ج. حرام است، زیرا خود این تزئین و تبرج معرضیت برای فتنه و ریبه و شائیت برای فساد دارد و همین برای

حرمت کافی است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲^۱

ج ۲ آیه (لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ) با توجه به جمله «إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» زینتهای موجود در صورت و دستها تا میج را شامل

نمی شود. ولی اگر این زینت تند و زننده باشد، و منشأ مفاسدی شود، جایز نیست (مکارم)^۲

حکم نگاه به ناخن و موی مصنوعی

اگر ناخن مصنوعی یا موی مصنوعی را نامحرم ببیند چه حکمی دارد؟

موی مصنوعی اشکال دارد ولی ناخن مصنوعی اشکال ندارد مگر موجب مفسده خاصی شود مکارم^۳

اگر زنی کلاه گیس گذاشته باشد و مرد به موی مصنوعی او نگاه کند، چه حکمی دارد؟

ج) اشکال دارد. رهبری - مکارم (سایت آیه الله مکارم)^۴

ج ۲ نگاه کردن با قصد ریبه و التذاذ جائز نیست. مجمع المسائل (للکلبایگانی)؛^۵

- زنی کلاه گیس گذاشته، و در نماز برای پوشانیدن آن دقت نمی کند، آیا نمازش باطل است یا نه؟ اگر زنهایی

که فیلم بازی می کنند، با کلاه گیس باشند، نگاه کردن چه حکمی دارد؟

۲۵۵- در فرض سؤال نماز باطل نیست، ولی نگاه کردن با قصد ریبه و التذاذ جائز نیست. مجمع المسائل

(للکلبایگانی)؛ ج ۴، ص: ۹۵^۶

- در اجتماع آلوده ما معمولاً از موی سر زنها کلاه گیس درست می کنند و خرید و فروش می نمایند کسی که

عیال او از چنان گیسوانی استفاده می کند تکلیفش چیست آیا می تواند چنان مویی را که مربوط بزن اجنبیه است

^۱ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲

^۲ (آیه الله مکارم استفتائات جدید ج ۳ ص ۲۵۴)

^۳ سایت آیت الله مکارم

^۴ سایت آیه الله رهبری - مکارم

^۵ مجمع المسائل (للکلبایگانی)؛ ج ۴، ص: ۹۵

^۶ مجمع المسائل (للکلبایگانی)؛ ج ۴، ص: ۹۵

لمس و یا نگاه کند یا نه و در صورت منع شرعی گناه کار زن اولیه است که گیسوانش را به بازار عرضه کرده یا خریدار یا هر دو؟

- پس از جدا شدن مو از سر زن، نگاه اجنبی به آن مانعی ندارد و هم چنین است دست کشیدن مرد اجنبی به آن و خرید و فروش و سر گذاشتن زن دیگر اشکال ندارد مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰^۱
. نگاه کردن مرد به موهای جدا شده از زن نامحرم بدون لذت چه حکمی دارد؟

ج. بنابر احوط جایز نیست، چون اضافه‌اش به زن باقی است و در زمان اتصال به بدن، شدت تحریم مو از پوست بیشتر است مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰^۲

و احوط آن است که به موی جدا شده (نیز) نگاه نشود. ولی نگاه کردن به دندان و ناخن که جدا شده باشند، اشکالی ندارد. تحریر الوسيلة - ترجمه؛ ج ۳، ص: ۴۳۵^۳

ناخن لاک زده

- نگاه کردن به دست و ناخن‌های رنگ آمیزی شده خانم‌ها یا عکس‌هایی که دست و ناخن‌های بلند رنگ آمیزی شده خانمها را نشان می‌دهد، از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

- نگاه به دست و ناخن‌های رنگ آمیزی شده آنان اشکال دارد و نگاه به عکس ناخن‌های رنگ آمیزی شده هم اگر همراه با قصد لذت و ریه باشد جایز نیست. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴^۴

نگاه کردن به زنی که موهای خود را تراشیده
اگر نامحرم موهای خود را کچل کند نگاه کردن به او چه حکمی دارد؟
جایز نیست (سایت آیه الله مکارم)^۵

دیدن دست حنا شده بانوان

^۱ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰

^۲ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰

^۳ تحریر الوسيلة - ترجمه؛ ج ۳، ص: ۴۳۵

^۴ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴

^۵ (سایت آیه الله مکارم)

حنای دست زن را اگر نامحرم ببیند و موجب ریبه نباشد چه صورت دارد؟
ظاهراً مانعی ندارد. (سایت آیه الله مکارم)^۱

نگاه به زیور آلات

حکم نگاه به زیور آلات زن نامحرم از روی لباس چیست؟

آیات عظام امام، گلپایگانی، فاضل،: بنابر احتیاط واجب نگاه به آنها جایز نیست.^۲

آیه الله سیستانی، مکارم: نگاه به گردنبند و مانند آن جایز نیست؛^۳

مسأله ۱: الظاهر وجوب (۱) ستر الشعر (۲) الموصول (۳) بالشعر، سواء كان من الرجل أو المرأة، و حرمة النظر إليه؛ و أما القرامل من غير الشعر و كذا الحلی، ففي وجوب سترهما و حرمة النظر إليهما مع مستوریة البشرة إشكال و إن كان أحوط (۴).

(۱). الامام الخمينی: بل الأحوط وجوبه، و كذا فی القرامل و الحلیّ

(۱) الفاضل: فی الظهور تأمل. نعم، هو أحوط، و كذا فی القرامل و الحلیّ.^۴

(۲). الكلپایگانی: فيه تأمل و إن كان أحوط

(۳). الخوئی: لا یبعد عدم وجوبه إلّا إذا كان محسوباً من الزینة، و كذا الحال فی القرامل و الحلیّ

(۴). مکارم الشیرازی: إذا كانت من الزینة الباطنة، فالظاهر وجوب ستر جميعها بمقتضى ظاهر آیه الحجاب^۵

السیستانی: ما یعد من الزینة الظاهرة كالخاتم و السوار لا یجب ستره علی الاظهر

^۱ (سایت آیه الله مکارم)

^۲ امام، نوری و فاضل، تعلیقات علی العروه، (الستر) م ۱ و خامنه ای، سایت، نگاه
^۳ سیستانی، تعلیقات علی العروه؛ الستر، م ۱.

^۴ العروه الوثقی مع تعلیقات الفاضل، ج ۱، ص: ۳۹۳

^۵ العروه الوثقی مع التعلیقات؛ ج ۱، ص: ۴۵۲

پرسش ۱۷. نگاه کردن مردان به حلقه ازدواج یا انگشتر عقیق خانم ها چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام ، بهجت ، خامنه ای ، صافی و فاضل : نگاه به آن جایز نیست .^۱
آیه الله تبریزی : نگاه به انگشتری که به طور معمول نزد زنان بزرگسال متعارف است اشکال ندارد؛ حتی اگر زنان جوان از آن انگشتر استفاده کنند.^۲

آیات عظام سیستانی ، مکارم و نوری : بدون قصد لذت اشکال ندارد.^۳

آیا نگاه کردن به انگشتر زنان و روی پا بدون جوراب یا جوراب بدن نما اشکال دارد؟
نگاه بدون قصد لذت اشکالی ندارد .مکارم^۴

نگاه به حجم بدن زن نامحرم
نگاه کردن به حجم بدن زن نامحرم چه حکمی دارد؟
اشکال دارد.. (سایت آیه الله مکارم)^۵

ج: نظر به ریه «۱» حرام است. توضیح المسائل (امام خمینی)؛ ص: ۶۴۰

س: اگر از روی میل جنسی به غیر زوجه خود نگاه کند و بداند که به حرام نمی افتد باز هم حرام است یا مثلاً
نظر به حیوانات یا مجسمه و یا حجم بدن از روی پوشش؟
ج: نظر به ریه «۱» حرام است. توضیح المسائل (امام خمینی) ص: ۶۴۰

نگاه به لباس زن نامحرم
اگر مردی به لباس زن نامحرمی که بر روی بند لباس پهن شده نگاه کند، اشکال دارد؟
ج. اگر مفسده ای نداشته باشد، اشکال ندارد. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۶^۶

^۱ امام ، استفتائات ، ج ۳ ، (احکام حجاب) ، س ۳۶ ؛ خامنه ای ، استفتاء ، س ۴۷۷ و دفتر ؛ بهجت ، فاضل و صافی .

^۲ تبریزی ، صراط النجاه ، ج ۱ س ۸۸۲ و ۸۸۳ .

^۳ نوری، استفتاءات ، ج ۲ ، س ۶۶۹ ؛ سیستانی ، تعلیقات علی العروه ، (الستر) م ۱ ؛ مکارم ، استفتاءات ، ج ۱ ، س ۸۰۱ .

^۴ مکارم

^۵ سایت آیه الله مکارم

^۶ توضیح المسائل (امام خمینی) ص: ۶۴۰

^۷ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۶

۲) نگاه به زن غیر مسلمان

اگر انسان بدون قصد لذت به صورت و دست زنان غیرمسلمان و جاهایی از بدنشان که عادت بر نپوشاندن آن دارند، در صورتی که نترسد که به حرام بیفتد، اشکال ندارد. لکن بنا بر احتیاط واجب نمیتواند به مواضعی که آنها به طور معتاد آن را میپوشانند نگاه کنند مشهور^۱

بعضی از مراجع حکم نگاه به زنان کافر^۱ و بعضی زنان اهل کتاب^۲ را بیان کردند

۱. تبریزی - بهجت - خوبی - صافی - سیستانی - وحید - نوری

۲. سبحانی - امام (تنها نگاه به صورت و دستها را بدون قصد لذت جایز دانسته اند)

نکته: در این مساله زنان مبتدله مسلمان به زنان کافر ملحق شده اند. (سیستانی - وحید)

. نگاه کردن به زنان نامحرم غیر مسلمان (چه اهل کتاب و چه کفار) اگر موجب مفسده باشد، چه حکمی دارد و اگر با ریه نباشد چه حکمی دارد؟

ج. در صورت مفسده حکم آن حرمت است، و نگاه با عدم ریه در آنچه جایز است از مسلمان، اشکال ندارد و در غیر آنها محل احتیاط است. (جهت توضیح بیشتر به مسأله‌ی ۱۹۳۵ رساله رجوع شود). استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸^۲

آیا نگاه کردن به زنان نامحرم غیر مسلمان جایز است؟

باسمه تعالی؛ نگاه کردن التذادی جنسی به زن جایز نیست، چه زن مسلمان باشد و چه زن غیر مسلمان، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۸^۳

نظر به بدن اهل کتاب

. نظر به اهل کتاب در خارج از کشور با وضع لباس فعلی آنها جایز است یا نه؟

ج. نگاه به جاهایی از بدن آنها که عادتاً پوشانده نمی‌شود، بدون قصد لذت و در صورتی که خوف واقع شدن در حرام نباشد، جایز است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸^۴

^۱ امام، فاضل، و مکارم: عروه "نکاح" مسئله ۲۷ امام "تحریر" نکاح" مسئله ۲۷ و توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۸ تبریزی: توضیح المسائل

مسئله ۲۴۴۳ فاضل توضیح المسائل مسئله ۲۵۰۲

^۲ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

^۳ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۸

^۴ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

نگاه به موی زنان اهل کتاب

. نگاه کردن به موی سر زنان اهل کتاب، اگر بدون قصد ربه باشد، چه حکمی دارد؟

ج. حفظ نظر به آنچه خودشان آشکار می نمایند، غیر عورتین، لازم نیست. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸^۱

- نگاه کردن به موی سر زنان اهل کتاب بدون قصد لذت چه حکمی دارد؟

جواب: اگر به قصد لذت نباشد اشکال ندارد. مکارم^۲

دست دادن به زنان کتابی

. آیا نگاه کردن به زنان اهل ذمه و دست دادن با آنها اشکال دارد؟

ج. مجرد نگاه کردن بدون قصد لذت و در صورتی که خوف وقوع در حرام نباشد جایز است، ولی دست دادن

با آنها جایز نیست.

استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۹^۳

. آیا دیدن موی زن کافر حرام است؟

بدون شهوت اشکال ندارد. (سایت آیه الله وحید خراسانی)^۴

- آیا نگاه کردن به قسمت هایی از اندام زنان غیر مسلمان که در تابستان عادت به پوشاندن آن ندارد جایز است؟

جواب: اگر لذت جنسی و یا خوف وقوع در حرام نباشد، مانعی ندارد. (سایت آیه الله سیستانی)^۵

آیا نگاه کردن به زن غیر مسلمان که پوششی ندارد، جایز است؟

مراجع عظام: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد؛ تنها نگاه به جاهایی از بدنشان که معمولاً آن را

نمی پوشانند، جایز است.^۶

نگاه کردن به اهل کتاب بدون حجاب چه حکمی دارد؟

^۱ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

^۲ مکارم استفتاءات جدید ج ۱ ص ۲۳۸

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۹

^۴ (سایت آیه الله وحید خراسانی)

^۵ (سایت آیه الله سیستانی)

^۶ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۴؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۰؛ مکارم، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۲۷؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳، دفتر، خامنه ای. اراکی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۸-بهجت: جامع المسائل ج ۳ ص ۳۷ و توضیح المسائل مسئله ۱۹۳۵ سیستانی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۳

ج) نظر به عورت زنان اهل ذمه به هیچ وجه جایز نیست ولی نظر به سایر مواضع بدنشان که عادتشان بر پوشاندن آن مواضع است، اشکال ندارد. (سایت رهبری)^۱

نگاه کردن به اعضای بدن زن کافر غیر ذمی چه حکمی دارد؟

نگاه کردن به اعضای که معمولاً در عرف آنها مکشوف است، بدون قصد لذت اشکالی ندارد. (مکارم)^۲

- نگاه کردن و ازدواج و حکم طهارت و نجاست اهل ذمه چیست؟

- نگاه به مواضعی از کافره که عادتشان بر عدم ستر آن مواضع است بدون تلمذ و ربه جائز است و ازدواج

موقت با کتابیه جایز است و بطور دوام خلاف احتیاط است و اهل کتاب بنظر این جانب بنا بر احتیاط محکوم به

نجاستند. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۹۴^۳

اگر انسان بدون قصد لذت و ترس از افتادن در حرام به صورت و دستهای زنان غیر مسلمان و جاهایی از بدنشان

که عادت به پوشانیدن آن ندارند نگاه کند اشکال ندارد. بعضی از مراجع زنان غیر مسلمان را زنان کافر و بعضی

زنان اهل کتاب دانسته‌اند.

نکته: بعضی از مراجع زنان مبتدله که اگر آنان را امر به حجاب کنند اعتنا نمی‌کنند را ملحق به زنان کافر دانسته-

اند. وحید خراسانی، سیستانی

۲- نگاه زن به مرد نامحرم

نگاه زن به عورتین مرد نامحرم حرام است (مراجع عظام)

نگاه به غیر عورتین با قصد لذت جایز نیست (مراجع عظام)

نگاه به غیر عورتین بدون قصد: الف- مواضعی که نوعاً پوشانده نمیشود اشکالی ندارد

۱- اگر به قصد لذت نباشد و مایه فساد نگردد (مکارم)

۲- جواز نگاه خالی از وجه نیست مگر کمک به معصیت باشد (بهجت)

۳- اگر بدون قصد لذت و خوف وقوع در حرام نباشد (سیستانی- وحید)

۴- ظاهر آن است که بدون قصد لذت جایز است ولی احتیاط در ترک است (خویی)^۴

ب: بقیه بدن حرام است. (مشهور) احتیاط واجب حرام است (بهجت).

زن به احتیاط واجب به قسمتهای از بدن مرد، که عادتاً پوشانده می‌شود نگاه نکند. سیستانی

^۱ (سایت رهبری)

^۲ (مکارم استفتانات جدید ج ۳ ص ۲۵۴)

^۳ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۹۴

^۴ توضیح المسائل مسئله ۲۴۳۳

آیا بانوان می توانند اندام مردانی را که برای عزاداری (سینه زنی و زنجیر زنی) لباس خود را در می آورند نگاه کنند؟

بنابر احتیاط واجب، جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی)^۱ -

آیا برای زنان جایز است به مردانی که در اثناء عزاداری بدنشان را برهنه کرده اند نگاه کنند؟

آیت الله سیستانی: بنابر احتیاط واجب جایز نیست.^۲

برهنه شدن عزاداران در عزاداری ها برای سینه زنی چه صورت داشته و تکثیر فیلم و سی دی های این گونه جلسات و نگاه کردن زنان به این فیلم ها چگونه است؟

آیت الله سیستانی: اشکال ندارد گرچه زنان به احتیاط واجب نباید نگاه کنند.

آیت الله تبریزی: در صورتی که فسادی بر آن مترتب نباشد مانعی ندارد.

آیت الله فاضل لنکرانی: نگاه زن ها به فیلم بدن برهنه مردان اگر آن ها را نشناخته و مفسده ای نداشته باشد مانعی ندارد و اِلا جایز نیست.

آیت الله صافی گلپایگانی: زن ها باید از نگاه کردن به بدن نامحرم خودداری کنند.

آیت الله بهجت: در حضور نامحرم احتیاط در ترک است و نظر به تصویر اگر موجب مفسده باشد اجتناب لازم است.

آیت الله مکارم شیرازی: برهنه شدن اشکال دارد و اگر جایی باشد که زن ها هستند و نگاه می کنند حرام است.^۳

سؤال: ایستادن و نگاه کردن خانم ها به مردانی که در خیابان مشغول عزاداری هستند، چه حکمی دارد؟ و مسؤلیت دست اندر کاران هیأت در این مورد چه مقدار است؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: نگاه کردن خانم ها به بدن مردان نامحرم جایز نیست.^۴

بر زنها واجب است از نگاه کردن به بدن نامحرم اجتناب نمایند. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۵۸۴^۵

^۱ (سایت آیه الله سیستانی)

^۲ الفقه للمغربین ص ۳۱۶ م ۵۳۸.

^۳ . مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ج ۴ برهنه شدن در عزاداری ها ص ۲۰۳ و ۲۰۴.

^۴ . دو پیام درباره حادثه عظیم عاشورا و استفتائات مراسم عزاداری ص ۳۵

^۵ . استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۵۸۴

نگاه کردن زن به بدن مرد اجنبی به قصد التذاذ جنسی حرام است، و مردان اگر مقصودشان عزاداری باشد محذوری بر آنان نیست، استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۲، ص: ۴۵۲^۱

نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام است، مگر به جاهایی که سیره متشرعه و متدینین بر پوشاندن آن نیست، مانند سر و صورت و گردن و دستها و ساق پاها، که نگاه کردن زن به این مواضع بدون قصد لذت و ترس وقوع در حرام جایز است. وحید خراسانی^۲ ۵۱۵۹

آیا جائز است در مراسم عزاداری امام حسین علیه السلام مردها با حضور زنها لخت شده و عزاداری نمایند؟

- إشکال ندارد مگر در صورتی که مفسده داشته باشد، و بر زنها واجب است از نگاه کردن به بدن نامحرم اجتناب نمایند. استفتاءات (امام خمینی)؛ ج ۳، ص: ۵۸۴

نگاه کردن زن به بدن مرد اجنبی به قصد التذاذ جنسی حرام است، و مردان اگر مقصودشان عزاداری باشد محذوری بر آنان نیست، استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۲، ص: ۴۵۲^۱

آیا نگاه کردن بانوان به بدن برهنه مرد نامحرم جایز است؟

نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام است، مگر به جاهایی که سیره متشرعه و متدینین بر پوشاندن آن نیست، مانند سر و صورت و گردن و دستها و ساق پاها، که نگاه کردن زن به این مواضع بدون قصد لذت و ترس وقوع در حرام جایز است. (آیه الله وحید خراسانی) ۵۱۵۹^۵

نگاه به نامحرم بدون پوشش مناسب

. شوهر خاله‌هایم در منزل پوشش خوبی ندارند، حکم نگاه کردن به آنها چگونه است؟

ج. بنابر احتیاط واجب حرام است اما جواز نگاه کردن زن به قسمتی از بدن مرد نامحرم که غالباً باز است، مثل سر، خالی از وجه نیست، مگر این که این نگاه کردن کمک به معصیت باشد. (به مسأله‌ی ۱۹۳۳ رجوع شود).

استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۳^۶

آیا نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم بدون قصد لذت حرام است؟

^۱ استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۲، ص: ۴۵۲

^۲ . وحید خراسانی ۵۱۵۹

^۳ استفتاءات (امام خمینی) ص: ۵۸۴

^۴ . استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۲، ص: ۴۵۲

^۵ (توضیح المسائل آیه الله وحید خراسانی ص ۵۰۴)

^۶ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۳

ج. نگاه کردن به قسمتی از بدن مرد نامحرم که غالباً باز است - مثل سر - اشکالی ندارد، مگر این که نگاه کردن کمک به معصیت باشد و در غیر این مواضع بنا بر احتیاط واجب حرام است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵۱

. آیا نگاه به مرد نامحرم، برای فهمیدن سخن های او، گناه است؟

ج. اگر خوف مفسده نباشد، اشکال ندارد استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸۲

نگریستن به مرد نامحرم چه حکمی دارد؟ آیا می توان به مردانی که پیراهن آستین کوتاه می پوشند، نگاه کرد؟

: هرگاه نظر از روی شهوت نباشد، اشکالی ندارد. ^۳ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۲، ص: ۳۵۳

ج. نگاه کردن به قسمتی از بدن مرد نامحرم که غالباً باز است - مثل سر - اشکالی ندارد، مگر این که نگاه کردن

کمک به معصیت باشد و در غیر این مواضع بنا بر احتیاط واجب حرام است. ۴

بدون التذاذ جنسی مانعی ندارد. مکارم - استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۷^۵

جایز نیست. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳^۶

نگاه کردن به بازو، آرنج و صورت مردان نامحرم برای زنان چطور است؟

بدون التذاذ جنسی مانعی ندارد استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۷^۷

نگاه کردن به قسمتی از بدن مرد نامحرم که غالباً باز است چه حکمی دارد؟

ج. اگر این نگاه کردن کمک به معصیت نباشد، جایز است استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵^۸

- اگر مرد سر برهنه باشد و زن نامحرم او را با این وضع نگاه کند در این صورت مرد هم کمک به گناه کرده و

برای او سر برهنه بودن حرام است یا نه و هم چنین پیراهن آستین کوتاه که کمی بالاتر از آرنج تا نوک انگشتان

پیدا باشد در صورتی که زن به مرد نگاه کند برای مرد حرام است یا نه.؟

- احتیاط این است که مرد غیر از مواضعی را که پوشیدن آن در بین مردها متعارف و معمول نیست در صورتی

که بداند زن اجنبیه با التذاذ به آن نظر می کند به پوشاندن مسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۲۹^۹

^۱ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵

^۲ د استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

^۳ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۲، ص: ۳۵۳

^۴ - استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵.

^۵ . مکارم - استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۷

^۶ . جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳

^۷ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۷

^۸ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۵

^۹ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۲۹

- حکم نگاه کردن زنان به بازو، آرنج مردان نامحرم چیست؟ - جایز نیست. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳

- چنانچه زنی بدون قصد و لذت به مرد نگاه کند جایز است؟
- به موضعی که بر حسب متعارف مردان آن را نمی پوشانند جایز است ولی احتیاط ترک نظر استقلالی است.
جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳^۲

چه مقدار از بدن مرد را زن نامحرم می تواند به طور مستقیم و غیر مستقیم ببیند؟
آن مقدار که بطور معمول آنرا نمی پوشانند مانند سر، گردن و کمی از سینه و دستها تا کمی بالاتر از آرنج و پاها تا نصف ساق. مکارم^۳

۳. نگاه و بچه ها

- نگاه به بچه ها:

نگاه به بچه غیر ممیز: نگاه بدون قصد به عورت و غیر عورت اشکال ندارد. مراجع عظام

در صورتی که بچه پسر باشد نگاه کردن به بدن او تا قبل از زمان تمییز اشکال ندارد مشروط به آن که به قصد لذت و ریبه نباشد. اما بعد از سن تمییز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست به عورتین او نگاه کنند^۴

در صورتی که بچه دختر باشد و محرم نگاه کردن به بدن او تا قبل از سن تمییز اشکال ندارد و بعد از آن بنا بر احتیاط واجب نباید به عورتین او نگاه کند^۵

در صورتی که دختر نامحرم ممیز باشد بنا بر احتیاط واجب مرد نباید به مواضعی که به طور معتاد دختران آن را می پوشانند نگاه کند^۶

در نتیجه نگاه کردن به مو، دست، پاتازانو گردن و صورت دختر نابالغ نامحرم اشکالی ندارد مشروط به آن که به قصد لذت و ریبه نباشد

نگاه کردن به بقیه بدن آنان مانند ران و شکم و عورتین... بنا بر احتیاط واجب جایز نیست^۱

^۱ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳

^۲ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳

^۳ مکارم

^۴ امام-فاضل-گلپایگانی-مکارم: عروه "ستروساتر" با استفاده از قبیل از مسئله ۴- امام تحریر "نکاح" مسئله ۲۴۴ و توضیح المسائل، مسئله ۲۴۳۶ تیریزی و خامنه ای: استفتاء سیستانی "منهاج الصالحین" نکاح" مسئله ۱۲ و توضیح المسائل، مسئله ۲۴۴۵ فاضل: توضیح المسائل، مسئله ۲۵۰ اراکی توضیح المسائل: مسئله ۲۴۵۰ بهجت: توضیح المسائل: مسئله ۱۹۳۸ و ۱۹۴۳

^۵ امام-فاضل-مکارم: عروه "ستروساتر" با استفاده از قبیل از مسئله ۴ فاضل: توضیح المسائل، مسئله ۲۵۰ سیستانی "منهاج الصالحین" نکاح" مسئله ۱۲ و توضیح المسائل، مسئله ۲۴۴۵ اراکی توضیح المسائل: مسئله ۲۴۵۰ بهجت: توضیح المسائل: مسئله ۱۹۳۸ و ۱۹۴۳

^۶ امام توضیح المسائل مسئله ۲۴۳۳ و ۲۴۳۶ و تحریر "نکاح" مسئله ۲۵ مسائل نظر-مکارم توضیح المسائل، مسئله ۲۰۸۱ اراکی توضیح المسائل: مسئله ۲۴۵۰ بهجت: توضیح المسائل: مسئله ۱۹۳۲ و تیریزی استفتاء خامنه ای استفتاء سیستانی "منهاج الصالحین" نکاح" مسئله ۲۳ فاضل توضیح المسائل، مسئله ۱۹۳۲ و گلپایگانی توضیح المسائل، مسئله ۲۴۴۲

در صورتی که بچه دختر باشد زن میتواند تا زمان تمییز به تمام بدن او نگاه کند و بعد از سن تمییز بنا بر احتیاط واجب نباید به عورتین او نگاه کند^۲

از دخترانی که کوچک و با چادر می‌باشند خوشم می‌آید چون معنویت خاصی دارند، آیا نگاه کردن به آنها اشکال دارد؟

ج. اگر به سنی رسیده‌اند که خوب و بد را می‌فهمند، نگاه کردن به بدن و موی آنها بنا بر احتیاط واجب جایز نیست، اما به صورت و دست‌های آنها اگر ریه و قصد لذت نباشد، اشکال ندارد. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲^۳

۷. نظر مرد به غیر وجه و کفین دختر ممیز غیر بالغ و همچنین نظر زن به پسر نابالغ ممیز، بدون ریه چگونه است؟

ج. بنا بر احتیاط واجب نگاه کردن مرد به بدن و موی دختری که نه سال قمری اش تمام نشده، ولی خوب و بد را می‌فهمد جایز نیست؛ اگر چه بدون قصد لذت هم باشد. همچنین نگاه کردن زن به بدن پسری که بالغ نشده ولی خوب و بد را می‌فهمد، جایز نیست. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲^۴

- زنان تا چند سالگی می‌توانند به بدن پسر بچه‌ها نگاه کنند؟ نگاه به عورت بچه‌های کوچک تا چند سالگی برای مادران آنها، مخصوصاً در موارد ناچاری، مثلاً هنگامی که می‌خواهند آنها را شستشو بدهند یا تطهیر کنند جایز است؟

جواب: آنها می‌توانند به قسمتهایی از بدن بچه‌های غیر بالغ که معمولاً پوشانیده نمی‌شود نگاه کنند. و نگاه به عورت بچه غیر ممیز اشکالی ندارد، و مادران در موارد ضرورت می‌توانند آن را جهت شستشو یا غیر آن لمس کنند. مکارم^۵

- اگر مادری پسر بچه ۸ یا ۹ ساله خود را به حمام ببرد و عورت یکدیگر را ببینند جایز است یا خیر؟ و در غیر عورت چطور؟

- اگر ممیز باشد، نسبت به عورت جایز نیست. مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۹۹^۶

^۱ امام توضیح المسائل مسئله ۲۴۳۳ و ۲۴۳۶ و تحریر "نکاح" مسئله ۲۵ فاضل استفتاء مکارم توضیح المسائل، مسئله ۲۰۸۱ بهجت: توضیح المسائل: مسئله ۱۹۴۸ و ۱۹۴۳ و ۱۹۳۲ و تیریزی خامنه ای استفتاء سیستانی "منهاج الصالحین" نکاح" مسئله ۱۲ توضیح المسائل، مسئله ۲۴۴۵ و گلپایگانی توضیح المسائل با استفاده از، مسئله ۲۴۴۲

^۲ امام فاضل مکارم: عروه "ستروساثر" با استفاده از قبل از مسئله ۴ امام توضیح المسائل مسئله ۲۴۳۶ و خامنه ای: استفتاء سیستانی "منهاج الصالحین" نکاح" مسئله ۱۲ توضیح المسائل، مسئله ۲۴۴۵ اراکی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۵۰ بهجت: توضیح المسائل مسئله ۹۳۸ تیریزی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۵ و گلپایگانی توضیح المسائل با استفاده از، مسئله ۲۴۴۵

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۲

^۴ مکارم احکام بانوان ص ۱۹۲

^۵ و مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۲، ص: ۳۹۹

نگاه کردن به عورت بچه چه حکمی دارد؟

نگاه کردن به عورت بچه ممیز جایز نیست، و الله العالم استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

نگاه بچه ها

آیا پسر بچه ممیز، می تواند به مو و بدن نامحرم نگاه کند؟

همه مراجع (به جز مکارم و تبریزی): پسر بچه ممیز تکلیف ندارد و نگاهش به زن بی اشکال است؛ ولی بنا بر احتیاط واجب، زن باید بدن و موی خود را از پسر بچه ممیزی که نگاهش به زن، باعث تحریک شهوت او می شود، بپوشاند.^۱

آیات عظام تبریزی و مکارم: پسر بچه ممیز تکلیف ندارد و نگاهش به زن بی اشکال است؛ ولی بهتر است زن بدن و موی خود را از او بپوشاند.^۲

تبصره، حکم (نگاه پسر بچه ممیز به زن بی اشکال است) در رساله های عملیه نیامده است؛ ولی از آنجا که فقیهان یکی از نشانه های تکلیف را بلوغ می دانند پسر بچه ممیز مشمول آن قرار نمی گیرد.

فصل دوم: نگاه و مشاغل خاص:

فیلمبرداری و عکاسی

۱- سانسور فیلم مبتذل

دیدن فیلم های مبتذل به منظور سانسور کردن آن چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام خامنه ای، فاضل و مکارم: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، برای ماموران نظارت در مقام انجام دادن وظیفه قانونی به مقدار ضرورت اشکال ندارد؛ ولی باید از لذت اجتناب کند و واجب است افرادی برای نظارت و بررسی گمارده می شوند از جهت فکری و روحی زیر نظر راهنمایی مسئولین باشند.^۳

آیات عظام بهجت صافی و وحید، فیلم ها که همیشه با نگاه شهوت برانگیز همراه است، جایز نیست.^۴

^۱ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

^۲ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۱؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۴.

^۳ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵.

^۴ - خامنه ای اجوبه الاستفتاءات س ۱۲۰۱ دفتر امام فاضل و مکارم

^۵ - دفتر بهجت صافی وحید

آیه الله سیستانی: اگر با قصد لذت باشد، حرام است و اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به آن جایز نیست^۱

۲- فیلم برداری مجالس

- فیلمبرداری از مجالس عروسی و جشن عقد کنان با توجه به اینکه کلیه مراسم و حتی رقص های زنان دیگر فیلمبرداری شود؛ چه حکمی دارد؟

- اگر در معرض دید نامحرم و ترویج فساد باشد اشکال دارد. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴^۲

۳- ظهور و چاپ و میکس عکس توسط نامحرم

همه مراجع: اگر زن را نشناسد و برهنه و عریان نباشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد^۳

آیا جایز است عکسی که بدون حجاب اسلامی گرفته شده را به عکاس نامحرم برای ظاهر کردن داد؟

در صورتی که عکاس صاحب آن عکس را نشناسد و منشأ مفسد خاصی نشود مانعی ندارد. مکارم^۴
آیا ظاهر کردن عکسهای خانوادگی توسط مرد نامحرم جایز است؟- اگر صاحب عکس را نشناسد و موجب مفسده نشود اشکال ندارد. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۱.^۵

سوال- ظهور فیلم های عکاسی و میکس به وسیله مرد، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر زن را نشناسد و برهنه و عریان نباشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد^۶

سوال- حکم گرفتن عکس بدون حجاب که ظاهر کننده آن مرد نامحرم می باشد می باشد، چگونه است؟
همه مراجع: اگر ظاهر کننده او را نشناسد و باعث مفسده نیز نشود، اشکال ندارد.^۷

اخیراً یعنی چند سالی است که در بین بعضی از مخدرات مذهبی عکس گرفتن در مجالس عروسی و جشنها و یا مهمانیهای خودمانی شایع گشته و حتی بدون چادر با موهای پریشان و مثلاً آستینهای کوتاه مرتکب این امر می گردند و مدعی هستند که چاپ کننده این فیلمها خانمها می باشند و بیگانه و اجنبی آن را نگاه نمی کند، اما

^۱ - دفتر سیستانی

^۲ - جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴

^۳ - امام استفتاءات ج ۳ (نظر) س ۲۵ و حید توضیح المسائل ۲۴۴۸ خامنه ای اجوبه الاستفتاءات س ۱۱۸۲ نوری استفتاءات ج ۱ س ۴۵۸ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۲ تیریزی استفتاءات س ۱۵۸۸ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۱۹ و توضیح المسائل مراجع م ۲۴۳۹ بهجت توضیح المسائل متفرقه مکارم استفتاءات ج ۲ س ۱۰۴۴ سیستانی منهاج الصالحین ج ۲ النکاح م ۲۳

^۴ . مکارم

^۵ . استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۱

^۶ - امام استفتاءات ج ۳ (نظر) س ۲۵ و حید توضیح المسائل ۲۴۴۸ خامنه ای اجوبه الاستفتاءات س ۱۱۸۲ نوری استفتاءات ج ۱ س ۴۵۸ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۲ تیریزی استفتاءات س ۱۵۸۸ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۱۹ و توضیح المسائل مراجع م ۲۴۳۹ بهجت توضیح المسائل متفرقه مکارم استفتاءات ج ۲ س ۱۰۴۴ سیستانی منهاج الصالحین ج ۲ النکاح م ۲۳

^۷ خامنه ای اجوبه الاستفتاءات س ۱۱۸۸ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۰ و ۱۷۳۲ امام استفتاءات ج ۳ احکام ح جیب س ۱۵ مکارم استفتاءات ج ۱ س ۷۹۸ و ۸۳۸ دفتر نوری وحید سیستانی تیریزی صافی و بهجت

تحقیقی که حقیر در این امر نموده‌ام خبری که دال بر چاپ فیلم از جانب بانوان باشد بدست نیامد و یا می‌گویند الآن چاپ فیلم توسط دستگاه کامپیوتر انجام می‌شود ولی در آن طرف دستگاه مردی ایستاده عکسها را گرفته داخل پاکت می‌گذارد، علی‌ای حال نظر اینگونه افراد این است که اگر عکس را بیگانه چاپ کند چون نمی‌شناسد اشکالی ندارد آیا نظر حضرت‌عالی در این مورد چیست و آیا اجازه می‌فرمایید به صورت مزبور عکس گرفته شود حتی اینکه چاپ‌کننده مرد باشد و صاحبان عکس را نشانند؟

- نفس عمل در صورتی که در تمام مراحل بوسیله بانوان انجام گیرد اشکال ندارد و در صورتی که در معرض بعض مفسد اخلاقی و یا بر خلاف عفت و حیاء باشد اشکال دارد و اگر متصدی ظهور فیلم مرد نامحرم باشد و صاحبان عکس را بشناسد نگاه کردن به آنها جایز نیست و در صورتی که آنها را نمی‌شناسد جواز نگاه محل اشکال است^۱ **جامع**

الأحكام (صافی)؛ ج ۲، ص: ۱۷۴

. آیا ظاهر کردن عکس‌های خانوادگی توسط مرد نامحرم جایز است؟

ج. اگر در حکم تشبیب «۱» نباشد، جایز است. استفتاءات (بهجت)؛ ج ۴، ص: ۲۱۷

(۱). آگاهی یافتن از ویژگی زنان نامحرمی که مرد آنان را می‌شناسد، تشبیب نامیده می‌شود.

گرفتن عکس زن غیر محجبه در بین محارم چه حکمی دارد؟ اگر احتمال داده‌شود که مرد اجنبی آن عکسها را هنگام ظاهر کردن ببیند، حکم آن چیست؟

اگر عکاسی که به او نگاه می‌کند و عکس وی را می‌گیرد، از محارم او باشد، عکس گرفتن از او اشکال ندارد و ظاهر کردن آن هم نزد عکاسی که او را نمی‌شناسد اشکال ندارد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۶۰^۳

تنظیم (ویرایش و میکس) فیلم و عکس مجالس (عروسی و تولد) که گاهی فیلم از مجالس مختلطی است که مسائل دینی در آن رعایت نمی‌شود چه حکمی دارد؟

در صورتی که صاحبان فیلم و عکس را بشناسند، جایز نیست و اگر آن‌ها را نشانند و منشأ فسادی نگردد، جایز است و در صورتی که مجلس حرام باشد درآمد حاصل از آن اشکال دارد. مکارم^۴

^۱ جامع الأحكام (صافی)؛ ج ۲، ص: ۱۷۴

^۲ استفتاءات (بهجت)؛ ج ۴، ص: ۲۱۷

^۳ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۶۰

^۴ مکارم

۴- عکس گرفتن در مجالس عروسی

آیا خواهران مذهبی می‌توانند در عروسی‌ها و عقدها، که نوعاً بدحجاب و آرایش کرده هستند، جلو دوربین قرار گیرند تا توسط خواهران عکاس، عکس آنها گرفته شود، و مردان نامحرم آن را ظاهر کنند؟

جواب: عکس گرفتن از زنان به وسیله زنان اشکال ندارد، مگر این که به دست مردان بیگانه بیفتد، و آنها را بشناسند و یا منشأ فساد شود. مکارم^۱ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۱، ص: ۲۳۲

- آیا جایز است زن در جشن های عروسی، بدون اجازه شوهرش عکس بیندازد؟
همه مراجع: اگر عکس گیرنده زن و یا محرم باشد و ظاهر کننده او را نشناسد و باعث مفسده نیز نباشد، عکس انداختن اشکال ندارد و اجازه شوهر در اینجا لازم نیست.^۲

-شغل کافی نت

. بنده دارای کافی نت (خدمات اینترنت) هستم. سوال اینست که درآمد آن از لحاظ شرعی درست است یا خیر؟ این در صورتیکه علی رغم کنترل عده ای سوء استفاده کرده و مخفیانه بر روی برخی سایتهای غیر مجاز میروند در مورد چت کردن چطور؟
اگر شما دستگاه را برای دیدن سایتهای غیر مجاز اجازه ندهید اشکالی بر شما نیست ولی سعی کنید تا جایی که مقدور است کنترل نمایید و همچنین در مورد چت. (سایت آیه الله سیستانی)^۳

-آرایشگری

ازاله موهای زائد بدن توسط دیگری
در بعضی از حمّام های داخل شهر یک نفر کیسه می کشد، و موهای زائد بدن را زائل می کند. با توجه به این که نگاه به عورت جایز نیست، آیا این کار جایز است؟

^۱ استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۱، ص: ۲۳۲

^۲ -خامه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۲۳ و ۱۷۳۰ مکارم استفتائات ج ۱ س ۷۹۸ و ۸۳۸ اما استفتائات ج

^۳ ۱۳ حکام حجاب س ۱۵ دفتر نوری بهجت سیستانی تبریزی وحید و صافی .
(سایت آیه الله سیستانی)

نگاه به عورت دیگری، خواه برای زائل کردن مو باشد، یا چیز دیگر، جایز نیست. ولی زایل کردن موهای زیر بغل و مانند آن، به وسیله همجنس مانعی ندارد. مکارم^۱ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۱۸۹

- اجرای اپیلاسیون در مواضع حرام

۱. بنده خانمی هستم که تخت کوچکی در خانه دارم که از طریق آن به کار اپیلاسیون (از بین بردن موهای زائد بدن از طریق موم سرد) مشغول می‌باشم و خرج خودم و بچه‌هایم را از این راه تأمین می‌کنم. آیا کار من حرام محسوب می‌شود؟ در حالی که بدون قصد و غرض بوده چون من خودم خیلی پایبند مسائل اسلامی و شرعی هستم. آیا این پول حرام بوده و فعل حرام انجام داده‌ام؟ در حالی که هیچ تخصصی در هیچ زمینه‌ای ندارم و فقط همین کار را بلد هستم که آن‌هم تنها منبع درآمد خودم و بچه‌هایم می‌باشد
(ج) در مورد غیر عورت اشکال ندارد، لکن نگاه به عورت و دست زدن به آن جایز نیست. رهبری^۲

آرایش زنی که خود را در معرض دید نامحرم قرار می‌دهد

۲. آیا خانمی که شغل آرایشگری دارد، می‌تواند خانم‌هایی را آرایش کند که می‌داند به نامحرم نشان می‌دهند؟
(ج) اگر آرایشگر می‌داند که کار او در جهت حرام بهره‌برداری می‌شود، جایز نیست چنین آرایشی را انجام دهد. رهبری^۳

گرفتن اجرت مانعی ندارد، و آرایش کردن این شخص (زن) اگر آرایشگر بداند خودش را به نامحرم نشان می‌دهد داخل اعانه بر اثم است، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

زنی که خود را به نامحرم نشان می‌دهد، آیا می‌تواند زن آرایشگر آن را آرایش نماید و اجرت بگیرد؟
باسمه تعالی؛ گرفتن اجرت مانعی ندارد، و آرایش کردن این شخص (زن) اگر آرایشگر بداند خودش را به نامحرم نشان می‌دهد داخل اعانه بر اثم است، و الله العالم، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹؛^۴

پزشکی

آموزش و فراگیری علوم پزشکی

درمقام اضطرار، آموزش و فراگیری علوم پزشکی حتی اگر متوقف بر لمس و نظر حرام باشد جایز است. (مراجع عظام)

^۱ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۱۸۹

مکارم

^۲ رهبری

^۳ رهبری

^۴ ، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

^۵ ، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

-البته اگر امکان داشته باشد که از روی پیراهن بگیرد مقدّم است. ونسبت به عورت اگر راهی جز نگاه مستقیم نداشته باشد به مقدار ضرورت جایز است. مکارم

و- لکن در هر حال باید قصد التذاذ جنسی نداشته باشد و الا حرام بوده و جایز نیست. استفتاءات جدید (تیریزی)، ج ۱، ص: ۴۶۸

-ولی باید به مقدار ضرورت اکتفا نمایند. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹. و استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۰

دانشجویان دانشگاه پزشکی (دختر یا پسر) برای آموزش چاره‌ای جز معاینه فرد اجنبی از طریق لمس و نظر ندارند و چون این معاینات جزء برنامه درسی است و برای کارآموزی و آمادگی آنان برای معالجه بیماران در آینده مورد نیاز است و عدم انجام آن باعث می‌شود از تشخیص بیماری افراد مریض عاجز باشند و این امر منجر به طولانی شدن دوران بیماری افراد بیمار و گاهی فوت آنان می‌شود، بنا بر این آیا این معاینات جایز است یا خیر؟

ج: اگر از موارد ضروری برای کسب تجربه و آگاهی از نحوه درمان بیماران و نجات جان آنان باشد، اشکال ندارد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

در صورتی که هنگام ضرورت، معاینه بیمارانی که محرم نیستند، توسط دانشجویان رشته پزشکی جایز باشد، مرجع تشخیص این ضرورت چه کسی است؟

ج: تشخیص ضرورت موکول به نظر دانشجو با ملاحظه شرایط است. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

س: گاهی در هنگام آموزش با مسأله معاینه غیر محارم مواجه می‌شویم و نمی‌دانیم این کار برای آینده ضرورت دارد یا خیر؟ ولی بهر حال جزئی از روش درسی دانشگاهها و وظیفه دانشجویی رشته پزشکی و یا حتی تکلیفی از طرف استاد است با توجه به این مطالب آیا انجام معاینات مزبور برای ما جایز است؟

ج: مجرد این که معاینه پزشکی، از برنامه‌های آموزشی و یا از تکالیف استاد به دانشجو است، مجوز شرعی برای ارتکاب امر خلاف شرع محسوب نمی‌شود بلکه ملاک در این زمینه فقط نیاز آموزشی برای نجات جان انسان و یا اقتضاء ضرورت می‌باشد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

^۱ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

^۲ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

^۳ . أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

آیا در معاینه نامحرم که بخاطر ضرورت آموزش پزشکی و کسب تجربه و مهارت صورت می‌گیرد، بین معاینه اعضای تناسلی و سایر اعضای بدن تفاوت وجود دارد؟ بعضی از دانشجویان که بعد از اتمام تحصیل برای معالجه بیماران به روستاها و نقاط دور دست می‌روند، گاهی مجبور به زایمان زن و یا درمان آثار آن از قبیل خونریزی شدید می‌شوند، این کار چه حکمی دارد؟ بدیهی است که اگر این خونریزی و بیماریهای دیگر به سرعت درمان نشود حیات زنی که تازه زایمان کرده، در خطر خواهد بود، با علم به این که شناخت راههای معالجه این بیماریها مستلزم کارآموزی در هنگام تحصیل علم پزشکی می‌باشد؟

ج: هنگام ضرورت فرقی، بین حکم معاینه اعضای تناسلی و غیر آنها نیست و ملاک کلی، احتیاج به تمرین و فراگیری علم پزشکی برای نجات جان انسان می‌باشد و در این موارد باید به مقدار ضرورت اکتفا شود. أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰^۱

: غالباً در معاینه اعضای تناسلی اعم از این که توسط فرد مماثل صورت بگیرد یا خیر، احکام شرعی مانند نگاه کردن پزشک یا دانشجو از طریق آینه، رعایت نمی‌شود و چون ما برای فراگیری چگونگی تشخیص بیماریها از آنان تبعیت می‌کنیم، وظیفه ما چیست؟

ج: تحصیل و فراگیری علم پزشکی از طریق معایناتی که فی نفسه حرام هستند، در مواردی که یاد گرفتن این علم و شناخت راههای درمان بیماریها متوقف بر آن باشد، اشکال ندارد، مشروط بر این که دانشجو اطمینان داشته باشد که توانایی نجات جان انسانها در آینده متوقف بر اطلاعاتی است که از این طریق بدست می‌آید و هم چنین مطمئن باشد که در آینده در معرض مراجعه بیماران بوده و مسئولیت نجات جان آنان را بر عهده خواهد داشت. أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۱^۲

در خلال تحصیلات دانشگاهی، برای آموزش از دستگاههای تناسلی مصنوعی که از مواد پلاستیکی ساخته شده‌اند استفاده می‌کنند، نگاه کردن و لمس آنها چه حکمی دارد؟

ج: آلت و عورت مصنوعی حکم عورت واقعی را ندارد و نگاه کردن و لمس آنها اشکال ندارد مگر آن که به قصد ربه بوده و یا موجب تحریک شهوت گردد. أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۲^۳

: آیا در صورتی که آموزش اقتضا کند، جایز است زنان پرستار به عورت زن دیگر نگاه کنند؟

^۱ . أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۰

^۲ أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۱

^۳ أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۲

ج: اگر درمان بیماریها و یا نجات نفس محترمی متوقف بر درسی باشد که یاد گرفتن آن مستلزم نگاه به عورت دیگران است، اشکال ندارد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۳^۱

گذراندن واحدهای زنان و زایمان برای دانشجویان پزشکی و پرستاری الزامی است آیا این الزام، نگاه کردن به عورت زن را برای آموزش تجویز می کند؟ تنها در صورت ضرورت چنین آموزشی، جایز است. مکارم^۲ احکام پزشکی مکارم ص ۶۲

- با توجه به اینکه روال آموزش پزشکی در بیمارستانها طوری است که گاهی دانشجویان مجبور به لمس و یا نگاه به بدن نامحرم می باشند، آیا از نظر شرعی روابط دانشجو با بیمار همان رابطه پزشکی با بیمار است؟ و آیا برای انجام موارد فوق لازم است بیمار در جریان امر قرار گیرد؟ و آیا رضایت بیمار برای معاینه وی توسط غیر پزشک معالج (دانشجو و دستیار) لازم است؟

- از لمس و نظر به جاهای حرام باید اجتناب شود، مگر در مورد اضطرار؛ و گفتن به بیمار لازم نیست. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰^۳

- من دانشجوی رشته پزشکی هستم، لازمه آموزش در این رشته، معاینه بیماران مرد به وسیله دانشجویان دختر می باشد. آیا از نظر شرعی اشکالی در این امر وجود دارد؟

- ادامه تحصیل بلا مانع است، ولی از لمس و نظر حرام باید اجتناب شود. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰^۴

- آیا یک استاد در بخش زنان و زایمان می تواند دانشجویان پزشکی پسر را تشویق به معاینه داخلی زنان (توشه و ژینال) بنماید؟ و در صورتی که از نظر شرعی جایز نباشد وظیفه استادان در این گونه موارد (که لازم است آموزش عملی به دانشجویان بدهند) چیست؟

- در فرض مرقوم جایز نیست. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰^۵

- آیا جایز است پزشک زن یا دانشجوی پزشکی دختر (به عنوان آموزشی و یا معالجه) برای بیماران مرد «سوند ادراری» بگذارد؟

- جایز نیست. و در مواقع ضرورت باید حتی المقدور برای مردها پزشک مرد و برای زنها پزشک زن متصدی شود. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰^۶

^۱ . أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۳

^۲ احکام پزشکی مکارم ص ۶۲

^۳ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰

^۴ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰

^۵ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰

^۶ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۰

- خواهرانی که دانشجوی کارآموز هستند، آیا برای حَمّام دادن بیمار مرد و ماساژ دادن پشت بیمار (در صورتی که بهیار مرد در محلّ می‌باشد) از نظر شرعی مجاز هستند؟ لازم به تذکّر است که دانشجویان کارآموز با اصرار مربّی آموزشی مجبورند حتّی بیمارانی که قادر به حرکت کامل هستند و تقریباً بهبود یافته‌اند (به خاطر کسب نمره و مهارت) ماساژ بدهند، آیا این کارها از نظر شرع مقدّس جائز است؟
- اگر ضرورت نباشد جایز نیست.

استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۱^۱

- لمس و تماس دست دانشجوی پسر، با دست زن بیمار موقع گرفتن نبض و معاینه و معالجه، در مقام آموزش علمی که از نظر استاد الزامی است، در دو صورت ضرورت و عدم ضرورت، چه حکمی دارد؟
جواب: تنها در مورد ضرورت جایز است. و اگر امکان داشته باشد که از روی پیراهن بگیرد مقدّم است. احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸^۲

- آیا معاینه و لمس مردان غیر بیمار برای دانشجویان پزشکی دختر، در مقام آموزش پزشکی جهت کنترل سلامتی، استخدام، سربازی و مانند آن، جایز است؟
جواب: در اموری که برای جامعه ضرورت دارد جایز است. احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸^۳

اکثر پزشکان مجاری ادرار و کلیه، مرد هستند؛ آیا گرفتن این تخصّص جهت کم کردن ارتباطات غیر هم جنس، برای خانمها واجب است؟
جواب: با توجّه به اینکه نگاه به غیر همجنس، در مورد عورت گناه سنگین تری دارد، لازم است به عنوان واجب کفایی گروهی از همجنس‌ها این دوره را بگذرانند. مکارم^۴

غالب پزشکان متخصّص قلب را آقایان تشکیل می‌دهند، آیا به منظور کاهش ارتباطات با جنس مخالف، اخذ مدرک تخصّصی قلب برای خانمها واجب کفایی است؟
جواب: آری واجب کفایی است. احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸^۵

- لطفاً نظر خود را در مورد نگاه کردن در موارد زیر بیان فرمایید:

^۱ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۷۱

^۲ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۳ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۴ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۵ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

الف) در صورتی که انسان احتمال زیادی بدهد که در طی آموزش بیماران زن وجود نخواهد داشت، یا اینکه اگر وجود داشته باشد شرایط آموزش مهیا نخواهد شد؛ در هر دو صورت فوت این فرصت موجب نقصان سطح علمی او خواهد شد، یا اینکه یادگیری بهتر را از دست می‌دهد.

جواب: در صورتی که نگاه کردن مقدمه انحصاری برای تکمیل علم طب جهت نجات جان مسلمانان بوده باشد، به مقدار ضرورت جایز است.

ب) همان فرض بالا، در صورتی که انسان بداند عدم اطلاع و مهارت کافی به کوتاهی و قصور در درمان بیماران خواهد انجامید.

جواب: در موارد ضرورت اشکالی ندارد. مکارم^۱

- آیا نگاه مستقیم به عورت بیمار، برای یادگیری مسأله مهم پزشکی، یا درمان جایز است؟ با فرض اینکه در حال حاضر در محیطهای آموزشی از طریق نگاه مستقیم به عورت بیمار آموزش داده می‌شود و شرایط و مقدمات نگاه غیر مستقیم فراهم نشده است.

جواب: اگر راهی جز نگاه مستقیم نداشته باشد به مقدار ضرورت جایز است. مکارم^۲

لمس و تماس دست دانشجوی پزشکی با بدن بیمار غیر همجنس، به هنگام گرفتن نبض، معاینه و معالجه که از نظر استاد جهت آموزش الزامی است، چه حکمی دارد؟

جواب: تنها در موارد ضرورت جایز است. و اگر امکان داشته باشد از روی لباس انجام گیرد مقدم است. مکارم^۳

- آیا لمس و نگاه مولاژ (مجسمه‌های آموزشی که از جنس پلاستیک و شبیه اعضای بدن انسان ساخته شده) برای دانشجویان یا اساتید غیر همجنس، بدون قصد لذت جایز است؟

جواب: برای آموزش‌های لازم مانعی ندارد. مکارم^۴

آموزش‌هایی که همراه لمس و نظر به نامحرم است، و به احتمال اینکه در آینده حفظ جان فردی منوط به آن باشد، چه حکمی دارد؟

جواب: هرگاه مقصود یادگرفتن و تکمیل اطلاعات طبی برای نجات جان مسلمانان بوده باشد و بدون این کار، آن مقصود حاصل نشود جایز است. مکارم^۵

^۱ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۲ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۳ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۴ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۲۳۸

^۵ احکام پزشکی مکارم ص: ۲۰

در بعضی از بیمارستان‌ها، از دانشجویانی که دوره عملی آشنایی با کارهای پزشکی را می‌گذرانند می‌خواهند که بیماران مراجعه‌کننده را معاینه کنند، و قصدشان تعلیم امور درمانی می‌باشد، بفرمایید:

۱. در صورت عدم رضایت بیماران، آیا می‌توان آنان را به نوعی مجبور به معاینه نمود؟ مثل اینکه پزشک معالج اصلی بگوید: «اگر از معاینه دانشجویان ممانعت نمایی، تو را معالجه و درمان نخواهم کرد.» این کار چه حکمی دارد؟

۲. اگر اقدام فوق فقط در مورد ضرورت تعلیم جایز باشد، مورد ضرورت کدام است؟
جواب: ۱. کسی را نمی‌توان مجبور به معاینه کرد، ولی اگر درمان، فوری و واجب نباشد، و طیب درمان را مشروط به اجازه معاینه کند، و او هم این شرط را بپذیرد، مانعی ندارد از این راه وارد شود.
۲. منظور از ضرورت این است که اگر این معاینات صورت نگیرد دانشجویان طب نمی‌توانند اطلاعات خود را کامل کرده، و جان مسلمانان را از خطر نجات دهند. مکارم^۱

در بیمارستان‌ها و مراکز آموزش پزشکی، دانشجویان جهت آموزش مبادرت به معاینه نواحی مختلف بدن مانند شکم، سینه، لگن، نواحی تناسلی و دیگر اعضای بیمار غیر همجنس می‌نمایند. با توجه به اینکه این امر یک موضوع آموزشی است که در برنامه تربیت پزشکان قرار دارد چه حکمی دارد؟ و نظر مبارک در مورد حدود آن چیست؟

جواب: تنها در صورتی جایز است که این آموزش برای غیر همجنس ضرورتی داشته باشد، یعنی بدون آن تعلیمات کافی برای نجات جان بیماران از خطر یا بیماری میسر نشود. مکارم^۲

گرفتن نبض و فشار خون و عمل کردن سایر دستورات پزشک توسط دانشجوی جنس مخالف بیمار چه حکمی دارد؟

جواب: مانند جواب سابق است. مکارم^۳

- دانشجوی یا پزشک نامحرم، بیمار را معاینه یا درمانی کند که ملازم لمس و نظر می‌باشد، آیا اجازه بیمار یا بستگان وی لازم است؟

جواب: هرگاه آموزش ضروری، منحصر به آن مورد باشد رضایت طرف لازم نیست؛ ولی اگر موارد دیگری برای آموزش پیدا شود، که طرف مقابل رضایت نمی‌دهد، نمی‌توان از مواردی که راضی نیستند استفاده کرد. مکارم^۴

^۱ احکام پزشکی مکارم ص ۲۱

^۲ احکام پزشکی مکارم ص ۲۱

^۳ احکام پزشکی مکارم ص ۲۱

^۴ احکام پزشکی مکارم ص ۲۱

- این جانب دانشجوی سال ششم رشته پزشکی که گاهاً با بدن عریان نوامیس مردم سر و کار دارم، و با توجه به اینکه فردی جوان و معتقد هستم و برای اینکه نمی‌خواهم حتی نگاه حرام داشته باشم، تکلیف من چیست؟
باسمه تعالی؛ معالجه طیب غیر مماثل در جایی که مورد اضطراب باشد و مماثل موجود نباشد و یا خبرویت غیر مماثل در کاری که به او مراجعه می‌شود بیشتر باشد، مانعی ندارد؛ و در مقام آموزش و یادگیری هم چنانچه دانشجو اطمینان داشته باشد به معالجه زن مریض و نجات نفس محترم مبتلا می‌شود که متوقف بر آن آموزش است، در این صورت آموزش به این قصد که اگر مبتلا شد بتواند نفس محترم را نجات دهد مانعی ندارد، و لکن در هر حال باید قصد التذاذ جنسی نداشته باشد و آلا حرام بوده و جایز نیست، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۶۸

- معاینه بیماران غیر مجانس و نگاه و لمس بدن و عورت آنان توسط دانشجویان اگر جزء موارد ضروری - معالجه بیماران هرچند در آینده منحصرأ متوقف بر آن باشد - برای کسب تجربه و آگاهی از نحوه درمان و نجات جان بیماران باشد و این هدف، با معاینه بیماران همجنس تحقق نیابد، اشکال ندارد، ولی باید به مقدار ضرورت اکتفا نمایند. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹

- معاینه بیماران غیر مماثل و نگاه به بدن آنان برای انجام کارهای تحقیقاتی، اگر معالجه بیماران - هرچند در آینده - متوقف بر آن باشد اشکال ندارد، ولی لازم است به مقدار ضرورت اکتفا شود. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹

- معاینه بیمار نامحرم برای آموزش و یا تحقیقات پزشکی - اگر معالجه بیماران حتی در آینده منحصرأ بر آن توقف داشته باشد - اشکال ندارد ولی لازم است به مقدار ضرورت اکتفا شود. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۶

اگر هم با یک سری تمهیدات لازم بتوانیم در سطح کشور، موفق به جداسازی مراکز درمانی خواهران از برادران بشویم، با توجه به این که هر پزشکی در طول دوران دانشجویی خود باید هر چند مختصر از انواع و اقسام اختلالات و بیماریها چه در مورد آقایان و چه خانمها آگاهی یافته و آموزش ببیند اعم از انجام معاینات کامل، آگاهی از بیماریهای زنان و چگونگی انجام زایمان سالم و ... و با توجه به این که در مورد دانشجویان، این موارد بیشتر آموزشی هستند تا درمانی، یعنی ممکن است نجات جان بیمار در همان زمان وابسته به این زمان

۱. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۶۸

۲. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹

۳. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹

۴. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۶

نباشد اما به وسیله این آموزش که در بیمارستان‌های آموزشی صورت می‌گیرد دانشجویان برای مراحلی که در آینده زندگی بیماران وابسته به وجود او خواهد بود، آماده می‌شود و از اینرو هر یک از دانشجویان در دوره‌های مختلف، ملزم و مجبور به گذراندن واحدهای درسی در تمامی بیمارستان اعم از زنان و مردان، فراگیری تمامی مسائل و امتحان دادن در پایان دوره می‌باشند تا بتوانند در نهایت فارغ التحصیل موفق باشند.

با در نظر گرفتن تمامی این شرایط، بفرمایید تکلیف و وظیفه دانشجوی چیست؟ آیا می‌تواند به خاطر رعایت مسائل شرعی از فراگیری کامل بسیاری مسائل بگذرد و در نتیجه در گذراندن واحدهای درسی هم ناموفق باشد؟ و یا در هر شرایطی و با هر وسیله ای باید به فراگیری صحیح کارش بپردازد تا در آینده کمتر دچار مشکل شود؟ و بطور کلی چگونه می‌توان بین وظیفه پزشکی و دانشجویی که در کتب پزشکی، بر انجام آنها تأیید شده و وظیفه شرعی و اسلامی که طبیعتاً نباید با وظیفه پزشکی تناقض داشته باشد جمع کرد؟

- با توجه به ضرورت و نیاز مبرم عامه و توقف حفظ نفوس محترمه بر فراگیری بسیاری از امور مذکوره میتوان فراگرفتن این اطلاعات علمی پزشکی را از واجبات کفائیه دانست علی‌هذا هر چند مستلزم ارتکاب بعضی از اعمالی که فی حدّ نفسه و قطع نظر از تراحم آن با تکلیف اهم محرم است باشد بر اساس قاعده تراحم، دفع مفسده اهم به ارتکاب مفسده مهم یا جلب مصلحت اهم به ترک مصلحت مهم، در همه این موارد که تکالیف شرعی با یکدیگر تراحم پیدا می‌کنند ارتکاب اقلّ المحذورین جائز است ولی باید کمال احتیاط ملاحظه شود که از حدّ ضرورت خارج نشود. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۰

- همانطور که مستحضر می‌باشید تخصص‌های علوم پزشکی بسیار زیاد است و متخصصین خانم در هر رشته معمولاً در حال حاضر در ایران بجز در برخی رشته‌ها یا نادر یا کم می‌باشند فلذا در شهرهای کوچک و بزرگ نیز باید به خاطر تعداد زیاد بیماران و تعداد کم پزشک و یا تحمیل هزینه گزاف، همانطور که بسیار شایع است خانم‌های بیمار به پزشک مرد مراجعه می‌کنند، در این صورت وظیفه پزشک مورد مراجعه چیست؟ آیا اگر بتواند و یا احتمال دهد که می‌تواند با معاینات مختلف و ضروری بیماری را تشخیص و درمان کند مکلف است چنین کاری را انجام دهد و یا باید وی را به یک پزشک خانم ارجاع دهد؟ در شرایطی که خیلی از بیماران، بدلائل فوق‌قادر به این کار نیستند، آیا در صورت ارجاع و تأخیر در تشخیص و درمان بیماری وی، این پزشک مسئول نیست؟

- اگر ارجاع بیمار زن به پزشک زن موجب تأخیر در معالجه و در نتیجه معرض خطر برای بیمار است ارجاع او به پزشک زن در محلّ دیگر جائز نیست

و اگر خطری ندارد او را به پزشک زن ارجاع دهد. ولی اگر بتواند بوسیله دستیار زن معاینات لازم را انجام دهد ارجاع لازم نیست. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۱

- در صورت لزوم، مشاهده و لمس موهای خانم بیمار، جهت معاینه توسط پزشک مرد چه صورت دارد؟

^۱ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۰

^۲ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۱

- در مثل این مورد باید ضرورت‌هایی که بآن اشاره شد وجود داشته باشد و آلا جائز نیست. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۱

- اگر پزشک مرد ناچاراً مجبور به معاینه خانم بیمار شد و یا بر عکس خانم بیمار ناچار به مراجعه به پزشک مرد شد با توجه به این که در صورت رعایت کامل مسائل شرعی و اخلاقی در معاینه کامل خانم‌ها شاید بتوان گفت بیش از ۹۰٪ معاینات که در کتب پزشکی به انجام آنها تأکید شده است باید انجام نگیرد، اگر با این گونه معاینه سطحی و غیر کامل، بیماری وی تشخیص صحیح داده نشد و درمان کامل صورت نگرفت آیا پزشک مسئول است؟ اگر مسئول است چاره چیست؟ آیا باید بر خلاف مسائل شرعی عمل کند؟

تذکر این نکته ضروری است که پزشکان متخصص و مجرب بدون احتیاج به معاینات کامل ممکن است بتوانند تشخیص و درمان انجام دهند اما برای افراد نامجرب و دانشجویان، تا رسیدن به این مرحله، زمان زیادی لازم است.

- اگر پزشکی که در دسترس است منحصر باشد به پزشکی که بدون معاینه کامل نمیتواند بیماری را تشخیص دهد طبعاً معاینه کامل ضرورت دارد و جایز است و بدون معاینه لازم اقدام به معالجه جایز نیست. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۲

- با توجه به این که جهت معاینه ساده پروستات، حتماً باید از طریق مقعد، بیمار را مورد بررسی قرار داد تا تشخیص قطعی بیماری‌های پروستات داده شود، همچنین در بسیاری بیماری‌های آلات ادراری- تناسلی، مشاهده و گاه لمس آنها ضروری است، آیا در چنین مواردی پزشک مرد می‌تواند بیمار مرد را بدون اشکال شرعی معاینه نماید؟ اگر با عدم انجام این معاینه، متوجه بیماری نشود و بیماری مثلاً سرطان پیشرفت کند، آیا پزشک مسئول است؟

با توجه به این که استفاده از آینه، همیشه امکان‌پذیر نیست و در ضمن عمل لمس را نیز باید با دید کامل با دست انجام داد و از این رو در حال حاضر در تمامی مراکز درمانی این معاینه مستقیماً انجام می‌شود.

- جواز و عدم جواز همه این امور دائر مدار ضرورت و عدم ضرورت و امکان اکتفا به ارتکاب محذور آخف و عدم آن است. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۲

- طبق نظرات علوم پزشکی، یکی از معایناتی که امروزه در هر بیماری بخصوص در بیماری‌های ادراری- تناسلی جزو معاینات اصلی اولیه به شمار می‌آید اگر چه در انجام آن، متأسفانه یا خوشبختانه مسامحه می‌شود عملی به نام «توشیه رکتال» است- که یک نوع معاینه نظری و لمسی از طریق مقعد می‌باشد- و از طرفی یکی از

^۱ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۱

^۲ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۲

^۳ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۲

دقیقترین روش‌های تعیین درجه حرارت فرد از طریق مقعد می‌باشد، با توجه به این موضوعات و این که این معاینات گاهی به خاطر احتیاط در جهت تشخیص یا رد برخی بیماری‌ها انجام می‌شود و گاهی در تشخیص برخی بیماری‌ها بسیار مؤثر و روش کم خرج و ساده‌ای به نظر می‌آید، آیا پزشک مرد مجاز است چنین معاینه‌ای را چه جهت آموزش (به وسیله دانشجویان) و چه جهت تشخیص احتمالی یا قطعی در مورد بیمار مرد انجام دهد؟ و اگر با عدم انجام آن، متوجه بیماری و راه درمان وی نشود آیا مسئول نیست؟
- با اقتضای ضرورت به مقدار دفع ضرورت جاز است و بیشتر جاز نیست استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۷

نگاه در تشخیص و درمان بیماری

۱- مراجعه به پزشک نامحرم
پزشک محرم نیست لذا در غیر مقام ضرورت هر چند برای معالجه نمیتواند به بدن زن نامحرم نگاه کند^۲

فقط در صورت ضرورت جایز است، (مراجع عظام)

مادامی که ممیز نباشند، لمس و نظر جایز است. و هنگامی که به حد تمییز رسیدند، نگاه کردن قبل از بلوغ، اگر مفسده خاصی نداشته باشد، اشکالی ندارد. نسبت به افراد بالغ فقط در صورت ضرورت جایز است، و معیار ضرورت تشخیص عرف عام و صالح است. مکارم

ج (به طور کلی با وجود پزشک مماثل رجوع به غیر مماثل در صورتی که مستلزم لمس یا نظر حرام باشد جایز نیست ولی اگر پزشک مماثل در مورد یک بیماری وجود نداشته و یا تخصص کافی را نداشته باشد، رجوع به غیر مماثل اشکال ندارد لکن باید به مقدار ضرورت اکتفا شود. رهبری

- اگر ضرورت دارد مراجعه به مرد مانع ندارد، ولی بدون ضرورت با وجود دکتر زن به مرد مراجعه نکنند. استفتائات امام ۳ ص ۲۸۰ فمینی

لمس و نظر به بیماران غیر همجنس تا چه سنی جایز است؟

^۱ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۴۷

^۲ امام، اراکی، فاضل، گلپایگانی، مکارم: عروه "نکاح" مسئله ۳۵- امام: تحریر "نکاح" مسئله ۲۲- اراکی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۷- بهجت: توضیح المسائل با استفاده از مسائل ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ مسئله- تیریزی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۵۱- خامنه ای: استفتاء- سیستانی: منهاج الصالحین: نکاح: با استفاده از مسائل ۴ و ۲۰ و توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۲ و ۲۴۵۰- فاضل: توضیح المسائل با استفاده از مسائل ۲۵۰۶ و ۲۵۰۷ و ۲۵۰۸- مکارم: توضیح المسائل مسئله ۲۰۸۹

مادامی که ممیز نباشند، لمس و نظر جایز است. و هنگامی که به حدّ تمییز رسیدند، نگاه کردن قبل از بلوغ، اگر مفسده خاصی نداشته باشد، اشکالی ندارد. مکارم^۱

- بسیاری از احکام شرع در مسائل پزشکی مشروط به عدم لمس و نظر جنس مخالف شده است، آیا منظور از لمس، لمس مستقیم با بدن بیمار است، یا حتی در صورتی که دست پزشک با پوششهایی نظیر دستکش طبی پوشیده شده باشد، نیز اشکال دارد؟

در صورتی که بدن مستقیماً تماس پیدا نکند، برای نیازهای پزشکی اشکالی ندارد. مکارم^۲

- افعال و مشاغلی وجود دارد که مستلزم نظر و لمس بدن غیر همجنس می باشد، مثل دندان پزشکی، زایمان، جراحی و مانند آن، در این گونه موارد تکلیف چیست؟ آیا فرقی بین حال ضرورت و غیر آن هست؟ ملاک ضرورت چیست؟

این گونه امور فقط در صورت ضرورت جایز است، و معیار ضرورت تشخیص عرف عام و صالح است. مکارم^۳

اگر برای پرستار غیر مماثل (غیر هم جنس با بیمار) هنگام گرفتن نبض (فشار خون) و چیزهای دیگری که احتیاج به لمس بدن بیمار دارند، دست کردن دستکش امکان داشته باشد، آیا انجام آن اعمال بدون دستکش هایی که پزشک هنگام درمان بیمار از آنها استفاده می کند، جایز است؟

ج: با امکان لمس از روی لباس یا با دست کردن دستکش هنگام معالجه، ضرورتی به لمس بدن مریض غیر مماثل (غیر هم جنس) وجود ندارد و بنا بر این جایز نیست.^۴

۳. آیا معاینه افراد غیر بیمار برای کنترل سلامتی آنها، توسط پزشک نامحرم جایز است؟

ج) اگر ضرورت نباشد جایز نیست.^۵

- آیا لمس بدن زن و نگاه کردن به آن توسط پزشک مرد هنگام معاینه، جایز است؟

ج: در صورتی که درمان منوط به برهنه کردن بدن زن در برابر پزشک مرد و لمس و نگاه کردن به آن باشد و معالجه با مراجعه به پزشک زن امکان نداشته باشد، اشکال ندارد. أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹-۶ -

^۱ احکام پزشکی مکارم ص ۲۲۱

^۲ احکام پزشکی مکارم ص ۱۸

^۳ احکام بانوان مکارم ص ۲۴۰

^۴ أجوبه الاستفتاءات ص ۲۸۸

^۵ .جامع المسائل (فارسی) فاضل ج ۱ ص ۵۶۳

. أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹-۶

با توجه به حرمت لمس و نظر برای معاینه و درمان نامحرم، باید به حدّ ضرورت اکتفا شود. بنابراین اگر با نگاه در آینه و صفحه نمایش بتوان معاینه یا درمان کرد، نباید مستقیماً به بدن نامحرم نگاه کرد ولی اگر نگاه مستقیم ضرورت داشته باشد، اشکال ندارد. همچنین اگر معاینه یا درمان بدون لمس ممکن باشد، لمس کردن نامحرم اشکال دارد و در لمس نیز اگر لمس با واسطه مثل دستکش ممکن باشد نباید بدن لمس شود. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷^۱

حکم نگاه و لمس در دندانپزشکی در تمام موارد دندانپزشکی، باید احکام شرعی نسبت به نظر و لمس بدن نامحرم - مذکور در فصل معاینه و درمان - مراعات شود و در صورت نیاز به معالجه و عدم دسترسی به محرم و همجنس، رجوع بیمار زن به دندانپزشک مرد و بالعکس اشکال ندارد و حتی المقدور از دستکش استفاده شود احکام پزشکان و بیماران (فاضل)؛ ص: ۶۳^۲

مراجعه به پزشک نامحرم درحال ضرورت

کلمه «ضرورت» به عنوان شرط جواز لمس زن یا نظر به او توسط پزشک، زیاد تکرار می‌شود، «ضرورت» چه معنایی دارد و حدود آن کدام است؟

مراد از ضرورت در فرض سؤال این است که تشخیص بیماری و درمان آن متوقف بر لمس و نظر باشد اجوبه الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۷^۳

ج ۲- الف: تشخیص بیماری توسط پزشک همجنس ممکن نباشد؛ ب: مراجعه به پزشک همجنس موجب عسر و حرج باشد؛ ج: مراجعه به پزشک همجنس موجب تشدید بیماری یا تأخیر در بهبودی گردد؛

احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۸^۴

مراجعه روستائیان به پزشک نامحرم

- اگر بطور مثال بیمار خانمی که جانش در خطر است به تنها پزشک یک روستای دور افتاده که مرد است مراجعه کند آیا این پزشک مجاز است هر گونه معاینه ضروری را در مورد بیمار انجام دهد؟

^۱ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

^۲ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)؛ ص: ۶۳

^۳ اجوبه الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۷

^۴ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۸

- بلی با اینکه پزشک زن بطور عادی در دسترس نیست مرد میتواند هرگونه معاینه را که ضرورت داشته باشد انجام دهد. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۳۹

: اگر دسترسی به طبیب زن یا مرد محرم نباشد جایز است. احکام پزشکی (مکارم)؛ ص: ۲۲۱

ج. اگر مریض به پزشک هم جنس (زن) دسترسی ندارد، می‌تواند. استفتاءات (بهجت)، ج ۳، ص: ۳۱۸۱

(ج) چنانچه مورد ضرورت باشد اشکال ندارد. رهبری^۴

- در فرض فوق سؤال ۴۰ اگر جان بیمار در خطر نباشد بلکه یک بیماری خفیف یا متوسط وجود داشته باشد آیا بیمار خانم حتماً باید به پزشک خانم در شهر مراجعه کند و یا در همانجا پزشک مرد مجاز است با انجام معاینات ضروری، اقدام به تشخیص و درمان نماید؟

اگر بطور عادی و بدون حرج و مشقت رفتن به شهر میسر است باید در شهر به پزشک زن مراجعه نماید. و الله العالم استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۳۹^۵

اگر رفتن به شهر کاری شاق و موجب عسر و حرج باشد، و بیمار مزبور نیاز به مراجعه به طبیب داشته باشد جایز است. احکام پزشکی (مکارم)؛ ص: ۲۲۱^۶

ج. با پیدا نشدن پزشک هم جنس، فرقی نمی‌کند جانش در خطر باشد یا صحتش در خطر باشد. استفتاءات (بهجت)، ج ۳، ص: ۳۱۸۱^۷

. آیا نازایی حکم مرض را دارد تا مراجعه به دکتر مرد حاذقتر، مجاز باشد؟ و با توجه به بالا رفتن سن بنده و اینکه تا جایی که توانسته‌ام نزد دکترهای مجرب زن رفته‌ام، فعلاً مجاز به معاینه شدن توسط دکتر مرد هستم یا خیر؟

(ج) نازائی فی نفسه، بیماری محسوب نمی‌شود و مجوز مراجعه به پزشک نامحرم برای لمس و نظر حرام نمی‌گردد بلی اگر احتمال عقلایی می‌دهید که نازایی شما ناشی از بیماری قابل علاج باشد و دسترسی به پزشک

^۱ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۳۹

^۲ احکام پزشکی (مکارم)؛ ص: ۲۲۱

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۳، ص: ۱۸۱

^۴ رهبری

^۵ استفتاءات پزشکی (صافی)، ص: ۳۹

^۶ احکام پزشکی (مکارم)؛ ص: ۲۲۱

^۷ استفتاءات (بهجت)، ج ۳، ص: ۱۸۱

زن که بتواند شما را معالجه و معاینه کند ندارید، مراجعه به پزشک مرد جهت معاینه و معالجه اشکال ندارد.
رهبری^۱

آیا مراجعه زنان به پزشک مرد که متخصص بیماریهای زنان است در صورتی که تخصص او از پزشکان زن بیشتر باشد و یا مراجعه به پزشک زن مشقت داشته باشد، جایز است؟

اگر معاینه و درمان منوط به نظر و لمس حرام باشد، جایز نیست به پزشک مرد مراجعه کنند، مگر در صورتی که مراجعه به پزشک زن حاذق و متخصص غیر ممکن و یا خیلی سخت باشد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹

عکسبرداری و انجام آزمایشات پزشکی توسط غیر مماثل

کلیه ی آزمایش‌های تشخیصی و درمانی اگر مستلزم نگاه و لمس حرام یا کارهای حرام دیگر نباشد جایز است و اگر مستلزم نگاه یا لمس حرام باشد جایز نیست، مگر در موارد ضروری که باید به مقدار ضرورت اکتفا شود. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۵۱^۲

۲. اگر برای ازدواج، نیاز به آزمایش خون باشد، چنانچه دکتر زن برای این کار نباشد آیا دکتر مرد که نامحرم است می‌تواند این کار را انجام دهد؟ در صورتی که دکتر زن وجود دارد ولی در اثر بی‌توجهی و امثال آن، دکتر مرد اقدام به این کار می‌کند تکلیف چیست؟

ج) اگر ضرورت باشد مانعی ندارد لکن سهل‌انگاری و بی‌توجهی مجوز این امر نیست. رهبری^۴

چنانچه برای آزمایش خون جهت ازدواج، نیاز به لمس یا نظر اجنبی باشد، عمل فوق جایز است؟

جواب: خیر جایز نیست، مگر اینکه مصلحت اهم در بین باشد که در این صورت به مقدار ضرورت جایز است. جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۶۳

مقامات مسئول دستور می‌دهند که عروس و داماد ورقه آزمایش خون تهیه کنند، چنانچه دکتر زن برای این آزمایش وجود نداشته باشد آیا دکتر مرد می‌تواند این وظیفه را انجام دهد؟

و نیز اگر دکتر زن وجود دارد ولی در اثر بی‌توجهی یا غیر آن دکتر مرد آزمایش را انجام می‌دهد آیا اشکالی دارد؟

^۲ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹

^۳ . احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۵۱

^۴ رهبری

^۵ جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۶۳

- اگر آزمایش مستلزم لمس یا نظر حرام باشد جایز نیست. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۶۸

تزریق آمپول

مردان نمیتوانند برای نامحرم مسلمان آمپول تزریق نمایند زیرا این عمل مستلزم نگاه کردن و ایلمس بدن زن خواهد بود حتی اگر آمپول در رگ تزریق شود البته اگر مقام اضطرار باشد و محرمی جهت تزریق نباشد اشکالی ندارد^۲

- تزریق آمپول به بیمار زن، توسط مرد نامحرم، چگونه است؟

جواب: در غیر صورت ضرورت جایز نیست. مکارم^۳

در تمام مراحل تزریق و انتقال خون باید احکام شرعی نسبت به نگاه و لمس بدن نامحرم- مذکور در فصل معاینه و درمان- مراعات شود.

و در موارد ضرورت و عدم امکان دسترسی به همجنس، به مقدار ضرورت اکتفا شود و حتی المقدور از دستکش استفاده شود. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۱۷۳^۴

معاینه عورتین توسط جنس مخالف

هنگام ضرورت جایز است (مراجع عظام)

. با عنایت به اینکه زن نباید به بدن مرد نامحرم نگاه کند، بفرمایید در مورد دختران جوان رشته‌های پزشکی و پرستاری و ... که به تناسب رشته خود گاه به بدن مرد نامحرم آمپول تزریق می‌کنند و گاهی جهت آموزش و ... ، از آنها خواسته می‌شود سوند مثانه مرد نامحرم را بگذارند، در حالی که عمل مزبور مستلزم لمس عورت بیمار (نامحرم) است، تکلیف چیست؟ نگاه کردن به عمل مزبور چه حکمی دارد، اگر ضرورت مجوز است، چه

^۱ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۲۶۸

^۲ امام، اراکی، (فاضل)، گلپایگانی، مکارم: عروه "نکاح" مسئله ۳۵- امام: تحریر "نکاح" مسئله ۲۲- اراکی: استفتاء بهجت: توضیح المسائل با استفاده از مسائل ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ مسئله تبریزی: توضیح المسائل مسئله ۲۴۵۱- خامنه ای: استفتاء- سیستانی: منهاج الصالحین: نکاح: با استفاده از مسائل ۱۴ و ۲۰ و توضیح المسائل مسئله ۲۴۴۲ و ۲۴۵۰- فاضل: توضیح المسائل با استفاده از مسائل ۲۵۰۶ و ۲۵۰۷ و ۲۵۰۸- مکارم: توضیح المسائل مسئله ۲۰۸۹

^۳ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۸

^۴ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۱۷۳

چیزی می‌تواند ضرورت باشد؟ آیا صرف تحصیل در رشته‌های مزبور ضرورت محسوب می‌شود؟ اصولاً تحصیل در چنین رشته‌هایی برای خواهران چه حکمی دارد؟

ج: در جمهوری اسلامی لازم است به نحوی ترتیب این کارها داده شود که دختر دانشجو مجبور نباشد به کاری که شرعاً حرام است، دست بزند. بلی، در موارد اضطراری یعنی آنجایی که مرد نیست یا برای یاد گرفتن چیزی که نجات جان مردان متوقف بر آن است مانع ندارد. رهبری^۱

معاینه عورتین برای جنس مخالف جایز است یا باید احتیاط کرد؟

ج: اگر معالجه منحصر در نگاه کردن به عورت او باشد و معالجه توسط جنس موافق غیر ممکن یا دشوار باشد، جایز است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱^۲

- نگاه کردن به عورت دیگری از پشت شیشه

و حتی در آئینه و آب زلال و صاف جایز نیست.

احتیاط واجب آنست که اگر با نگاه کردن در آئینه‌ای که مقابل عورت قرار گیرد، رفع ضرورت می‌شود، به این طریق عمل کند و گرنه مانعی ندارد. تحریر الوسیله - ترجمه؛ ج ۱، ص: ۲۷^۳

نگاه ضروری به عورت نامحرم

- در صورتی که لمس و یا نگاه به عورت نامحرم ضرورت داشته باشد، آیا جایز است؟

ج: به مسأله‌ی ۱۹۴۱ رساله رجوع شود. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱-^۴

اگر انسان برای معالجه کسی ناچار شود که به عورت او نگاه کند، بنابر احتیاط واجب، در صورت امکان باید در آینه یا صفحه نمایش نگاه کند. ولی اگر چاره‌ای جز نگاه کردن به عورت نباشد، اشکال ندارد. احکام پزشکی فاضل ص ۴۵^۵

- اگر زن یا مرد در حال ضرورت، بخواهد غیر همسر خود را تنقیه یا معالجه کند و مجبور باشد با دست عورت را لمس کند، باید چیزی به دست کند که دست او به عورت اصابت نکند. احکام پزشکی فاضل ص ۴۵^۶

^۱ سایت . رهبری

^۲ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱

^۳ . تحریر الوسیله - ترجمه؛ ج ۱، ص: ۲۷

^۴ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱

^۵ . احکام پزشکی فاضل ص ۴۵

^۶ . احکام پزشکی فاضل ص ۴۵

با توجه به الزام آزمایش عدم اعتیاد که با نمونه‌گیری ادرار زوجین مشخص می‌شود، فرد کارمند موظف به نگاه مستقیم به عورت فرد مراجعه‌کننده است و زوجین هم باید جهت حصول اطمینان عورت خود را باز بگذارند، تکلیف و وظیفه شرعی ناظر آزمایشگاه و زوجین را ذکر فرمایید.

ج) کشف عورت دیگران و نگاه کردن به آن و وادار کردن صاحب عورت به کشف عورت در برابر دیگران، جایز نیست مگر آنکه ضرورتی مثل رعایت قانون و یا معالجه، آن را اقتضا کند. رهبری^۱
- زن در هنگام وضع حمل چه تکلیفی دارد؟ و زنان پرستار که به زنه‌ای دیگر در هنگام وضع حمل کمک می‌کنند، نسبت به کشف عورت و نگاه کردن به آن چه تکلیفی دارند؟

ج: جایز نیست زنان پرستار عمداً و بدون اضطرار، به عورت زنان در هنگام وضع حمل نگاه کنند و هم چنین پزشک هم باید از نگاه کردن و لمس بدن زنی که بیمار است، تا زمانی که اضطرار پیدا نکرده، خودداری کند و بر زنان واجب است که در صورت توجه و توانایی، بدن خود را به پوشانند و یا از کس دیگری بخواهند این کار را انجام دهد.

أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۲^۲

. اگر شخصی جنب نمی‌شود و همین موجب اذیت وی می‌شود، آیا این مطلب مجوز برای کشف عورت برای معالجه می‌شود؟

ج. این حالت ظاهراً مرض به شمار می‌آید و او به این معالجه محتاج و مضطر است و برای معالجه تا ممکن باشد، از محرّمات اختیاریّه اجتناب کنند. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۳^۳

- هرگاه پرستار یا طبیب ناچار باشد دست به عورت بیمار بزند باید دستکش یا مانند آن بپوشد؛ همچنین اگر طبیب و پرستار مرد ناچار باشد دست به بدن زن بزند، یا طبیب و پرستار زن دست به بدن مرد بزند، باید دستکش یا مانند آن در دست داشته باشد؛ ولی در صورت ضرورت و ناچاری اشکالی ندارد. مکارم^۴

پزشکان زن برای معالجه خانم‌های بیمار به عورت آنها نگاه می‌کنند، این عمل چه حکمی دارد؟

جواب: این کار تنها در صورت ضرورت و به مقدار ضرورت جایز است. مکارم^۵

آیا غیر از شوهر، نگاه کردن افراد دیگر به عورت زن حتّی پزشک، بطور مطلق حرام است؟

ج: نگاه کردن غیر از شوهر حتّی پزشک و بلکه پزشک زن به عورت زن حرام است، مگر هنگام اضطرار و برای درمان بیماری.^۶

^۱ سایت رهبری

^۲ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۹۲

^۳ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۳

^۴ . احکام بانوان مکارم ص ۲۳۷

^۵ احکام پزشکی مکارم ص ۳۸

^۶ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۸

- آیا مراجعه زنان به پزشک مرد که متخصص بیماریهای زنان است در صورتی که تخصص او از پزشکان زن بیشتر باشد و یا مراجعه به پزشک زن مشقت داشته باشد، جایز است؟
أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹^۱

فلسفه مرمت نگاه به عورت، جلوگیری از مفاسد اجتماعی عنوان شده است. آیا جنبه غیر افلاقی این کار، و عدم ورود به مریع فصوصی افراد، نیز نقشی در این تمریم دارد؟
جواب: آری این جنبه نیز مؤثر است. مکاره^۲

۲- وظیفه پزشک مرد در مقابل بیماران زن
۱۲. همانطور که مستحضر می‌باشید تخصصهای علوم پزشکی بسیار زیاد است و متخصصین خانم در هر رشته معمولاً در حال حاضر در ایران به جز در برخی رشته‌ها یا نادر یا کم می‌باشند، فلذا در شهرهای کوچک و بزرگ نیز باید به خاطر تعداد زیاد بیماران و تعداد کم پزشک، بیماران زن به پزشک مرد مراجعه کنند. در این صورت وظیفه پزشک مورد مراجعه چیست؟ آیا اگر بتواند و یا احتمال دهد که می‌تواند با معاینات مختلف و ضروری بیماری را تشخیص و درمان کند، مکلف است چنین کاری را انجام دهد و یا باید وی را به یک پزشک خانم ارجاع دهد؟ در شرایطی که خیلی از بیماران به دلایل فوق قادر به این کار نیستند، آیا در صورت ارجاع و تأخیر در تشخیص و درمان بیماری وی، این پزشک مسئول نیست؟
ج (به طور کلی با وجود پزشک مماثل رجوع به غیر مماثل در صورتی که مستلزم لمس یا نظر حرام باشد جایز نیست ولی اگر پزشک مماثل در مورد یک بیماری وجود نداشته و یا تخصص کافی را نداشته باشد، رجوع به غیر مماثل اشکال ندارد لکن باید به مقدار ضرورت اکتفا شود. رهبری^۳

جواب: در موارد اضطراری، به قدری که درد، شناسایی شود و اطمینان حاصل شود، مانعی ندارد. جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۵۸^۴

ج. در مورد احتمال خطر - هر چند خطر در صحت - و ضرورت، باید به کسی که ماهرتر است مراجعه شود، اگر چه مرد باشد. و مرد هم باید به قدر ضرورت اکتفا کند، به طوری که اگر با آینه می‌تواند تشخیص بدهد، با نگاه کردن

^۱ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹

^۲ احکام پزشکی مکارم ص ۳۹

^۳ سایت رهبری

^۴ . جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۵۸

تشخیص ندهد و اگر با دست پوشیده بتواند لمس و مس کند، بدون حایل نکند و مانند این احتیاطات. استفتاءات (بهجت)، ج ۳، ص: ۱۸۱

جواب: در فرض مسأله نباید در درمان او تعلل ورزد، چون نوعی ضرورت است، و اگر تعلل ورزد مسئول است.

احکام پزشکی (مکارم)؛ ص: ۲۲۳^۲

من دانشجوی دندانپزشکی هستم، در این حرفه می‌توان ادعا کرد که بسیاری از بیماران زنان هستند، نیز بیماران ترجیح می‌دهند به پزشک مرد مراجعه کنند، مسئولیت ما چیست؟

اگر مرتکب فعل حرام نشود، معالجه اشکالی ندارد، و الله العالم. رساله احکام بانوان (تبریزی)، ص: ۳۲۳۵

۳- مراجعه زن به پزشک مرد با وجود پزشک زن

جایز نیست مگر در موارد ضرورت (مراجع عظام)

جایز نیست مگر در حالت ضرورت. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱

تنها در موارد ضرورت، یعنی عدم دسترسی به دکتر زن، رجوع به مرد جایز است. مکارم

- اگر ضرورت دارد مراجعه به مرد مانع ندارد، ولی بدون ضرورت با وجود دکتر زن به مرد مراجعه نکنند. استفتاءات امام ج ۳ ص ۲۸۰ خمینی، سید روح اللّه موسوی، استفتاءات (امام خمینی)،

کلی در صورت وجود پزشک همجنس، خوب است بیمار به پزشک غیر همجنس مراجعه نکند و اگر معاینه نیاز به نگاه کردن یا لمس جایی از بدن داشته باشد که نگاه به آن یا لمس آن حرام است، مراجعه به غیر همجنس حرام است مگر در موارد زیر: الف: تشخیص بیماری توسط پزشک همجنس ممکن نباشد؛ ب: مراجعه به پزشک همجنس موجب عسر و حرج باشد؛ ج: مراجعه به پزشک همجنس موجب تشدید بیماری یا تأخیر در بهبودی گردد؛ د: موارد اضطراری دیگر. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

^۱ استفتاءات (بهجت)، ج ۳، ص: ۱۸۱

^۲ احکام پزشکی (مکارم)؛ ص: ۲۲۳

^۳ رساله احکام بانوان (تبریزی)، ص: ۳۳۵

۵۱۸۴. آیا مراجعه زن به پزشک مرد، در صورت وجود پزشک زن در همان رشته پزشکی جایز است؟ با توجه به اینکه غالباً به او نگاه شده و گاهی هم از او معاینه به عمل می‌آید.

ج. باید از نظر نامحرم با تمکّن خودداری شود و در فرض سؤال جایز نیست. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱

- مراجعه بیمار زن به دکتر مرد، در صورتی که دکتر حاذق زن نباشد، یا وجود دارد، ولی دکتر حاذق مرد سهل‌الوصول‌تر است، چه حکمی دارد؟ و بطور کلی در چه صورتی زن می‌تواند به دکتر مرد مراجعه کند، با توجه به این که غالباً لمس لازم است؟

جواب: تنها در موارد ضرورت، یعنی عدم دسترسی به دکتر زن، جایز است. مکارم^۲

- آیا مراجعه زن بیمار به پزشک مرد، در صورتی که بتواند پزشک زن بیابد، جایز است؟ (با توجه به این که معمولاً پزشکان مرد، به دلیل سابقه زیادت‌تر، از مهارت بیشتری برخوردار بوده، و در امر طبابت از بانوان پزشک موفّق‌تر و حاذق‌تر هستند). ضمناً فرض سؤال در جایی است که از او معاینه جسمی به عمل می‌آید.

جواب: در صورتی جایز است که تفاوت آگاهی آن دو در حدی باشد که بیم آن برود پزشک زن موفّق به معالجه نشود و بیماری ادامه یابد، یا تشدید شود، یا بهبودی به تأخیر افتد. مکارم^۳

- در صورت وجود پزشک زن و مرد به تعداد کافی، آیا ملاک مراجعه بیماران، همجنس بودن پزشک است، یا حاذق بودن؟

جواب: در صورتی که در عدم مراجعه به حاذق‌تر، بیم خطر و ضرر باشد، باید حاذق‌تر را مقدم بدارد. و اگر بیم ضرر و خطری نباشد، معیار همجنس بودن است؛ البته در مواردی که معاینات بدنی لازم است. مکارم^۴

- آیا می‌توان بیماران را به مراجعه به پزشک همجنس، حتی با ادعای اضطرار و مجوز شرعی، ملزم کرد؟
جواب: در صورتی که بیمار خود را ناگزیر از مراجعه به غیر همجنس ببیند، مراجعه به غیر همجنس مجاز است. مکارم^۵

آیا زن بیمار می‌تواند با وجود دکتر زن به دکتر مرد مراجعه کند؟ چون بعضی می‌گویند دکترهای مرد بهتر هستند؟- اگر ضرورت دارد مراجعه به مرد مانع ندارد، ولی بدون ضرورت با وجود دکتر زن به مرد مراجعه نکنند. استفتاءات امام ج ۳ ص ۲۸۰^۶

- به طور کلی در صورت وجود پزشک همجنس، خوب است بیمار به پزشک غیر همجنس مراجعه نکند و اگر معاینه نیاز به نگاه کردن یا لمس جایی از بدن داشته باشد که نگاه به آن یا لمس آن حرام است، مراجعه به غیر همجنس حرام است مگر در موارد زیر: الف: تشخیص بیماری توسط پزشک همجنس ممکن نباشد؛ ب: مراجعه

^۱ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱

^۲ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۸

^۳ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۹

^۴ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۹

^۵ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۹

^۶ استفتاءات امام ج ۳ ص ۲۸۰

به پزشک همجنس موجب عسر و حرج باشد؛ ج: مراجعه به پزشک همجنس موجب تشدید بیماری یا تأخیر در بهبودی گردد؛ د: موارد اضطراری دیگر. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷^۱

- در مواردی که مراجعه به پزشک غیر همجنس بر بیمار حرام است، معاینه و نگاه یا لمس بدن بیمار بر پزشک نیز حرام است. ولی در موارد فوق که مراجعه به پزشک غیر همجنس برای بیمار مانعی ندارد، اقدام به معاینه و معالجه برای پزشک نیز جایز و گاهی لازم است؛ لیکن بر پزشک لازم است در نگاه و لمس به مقدار ضرورت اکتفا کند. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۸^۲

اگر پزشک محرم در دسترس باشد، لازم است بیمار در مواردی که معاینه احتیاج به نگاه و لمس دارد به او مراجعه کند.

- هرگاه در معاینه و درمان احتیاج به نگاه و لمس عورت باشد و همسر بیمار، پزشک و قادر بر معاینه و درمان و در دسترس باشد، جایز نیست بیمار به کسی غیر از همسر خود مراجعه نماید. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷^۳

۶۶ در صورتی که عمل جراحی زیبایی برای زنان توسط پزشک مرد مستلزم نگاه کردن و لمس باشد آیا انجام آن جایز است؟

ج: عمل جراحی زیبایی، درمان بیماری محسوب نمی‌شود و نگاه کردن و لمس حرام بخاطر آن جایز نیست مگر در مواردی که برای درمان سوختگی و مانند آن باشد و پزشک مجبور به لمس و نگاه کردن باشد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹^۴

پزشک و زنان

۱- سونوگرافی یا رادیولوژی زنان توسط مرد گرفتن عکسهای رادیولوژی در صورتی که مستلزم نگاه به بدن نامحرم باشد گرفتن خون برای آزمایشگاهها، سونوگرافی و یا هر عملیات پزشکی دیگر در صورتی که بتوان به پزشک یا متخصص زن در آن رشته رجوع کرد توسط مرد نامحرم حرام است^۵

^۱ . احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

^۲ . احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۸

^۳ . احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

^۴ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۸۹

^۵ امام، فاضل، گلپایگانی، مکارم: عروه "نکاح" مسئله ۳۵- امام، ارآکی، خامنه ای: استفتاء بهجت: توضیح المسائل با استفاده از مسائل ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ تیریزی: توضیح المسائل با استفاده از مسائله ۲۴۵۱

۵۱۸۱. در برخی از شهرها و مناطق، متخصص زن جهت سونوگرافی وجود ندارد و به لحاظ تشخیص حاملگی و وضعیت جنین و یا ناراحتی‌های داخلی و کلیوی، زنان مجبور به مراجعه به چنین متخصصینی هستند، آیا چنین بیمارانی، باید به شهرهای مجاور که متخصص زن دارد بروند یا می‌توانند جهت سونوگرافی به مرد مراجعه نمایند؟

ج. تا ممکن است باید به شهرهای مجاور بروند استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۰^۱

۲- جلوگیری از بارداری

اگر مستلزم نگاه و لمس حرام باشد، جایز نیست مگر در مقام ضرورت (مراجع عظام)

ج ۱ (در هر صورت باید از روش‌هایی استفاده شود که مستلزم لمس و نظر حرام نباشد و منحصر بودن روش آی. یو. دی، مجوز ارتکاب این عمل نمی‌باشد مگر در مقام ضرورت. رهبری
ج ۲: پیشگیری فی حد ذاته اشکال ندارد ولی بعضی از راهها به جهات دیگر ممکن است جایز نباشد مانند این که عضوی را هر چند داخلی اگر قطع کنند یا فلج نمایند جایز نیست و همچنین راههایی که موجب تلف نطفه پس از انعقاد باشد به احتیاط واجب جایز نیست و اگر کار مستلزم نگاه یا لمس عورت یا نگاه یا لمس نا محرم باشد جایز نیست مگر اینکه منع ضرورت داشته باشد و راه مطمئن دیگری که مستلزم آن نشود میسر نباشد. ۱. (سایت آیه الله سیستانی):

ج ۳- در موردی که مستلزم نگاه و لمس زاید بر اصل علاج نباشد، یا خود علاج موقوف بر جلوگیری از حمل باشد، مانعی ندارد، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۷۶ تبریزی، جواد بن علی، استفتاءات جدید (تبریزی)، دو جلد، قم - ایران، اول، ه ق

ج ۴- جلوگیری موقت اگر مستلزم حرام نباشد اشکال ندارد عقیم کردن جائز نیست و تنظیم خانواده شرعاً ضرورت محسوب نمی‌شود. **جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵**

۱ آیا برای زنی که سالم است، جلوگیری از بارداری بطور موقت از طریق به کارگیری وسایل و موادی که از انعقاد نطفه جلوگیری می‌کنند، جایز است؟

۲ استفاده از یکی از دستگاههای جلوگیری از بارداری که چگونگی جلوگیری از حاملگی توسط آن تا به امروز معلوم نشده، ولی به عنوان وسیله‌ای برای جلوگیری از بارداری شناخته شده است، چه حکمی دارد؟
۱ اگر با موافقت شوهر باشد، اشکال ندارد.

^۱ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص ۱۷۰

۲ اگر موجب از بین رفتن نطفه بعد از استقرار آن در رحم شود و یا مستلزم نگاه و لمس حرام باشد، جایز نیست.
أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۷۷^۱

آیا زن سالمی که حاملگی برای او ضرری ندارد، جایز است از طریق عزل یا دستگاه دیافراگم یا خوردن دارو و یا بستن لوله های رحم، از بارداری جلوگیری کند، و آیا جایز است شوهرش او را وادار به استفاده از یکی از این راهها غیر از عزل نماید؟

جلوگیری از بارداری فی نفسه به طریق عزل، با رضایت زن و شوهر اشکال ندارد و هم چنین استفاده از راههای دیگر هم اگر با یک غرض عقلانی صورت گیرد و ضرر قابل ملاحظه‌ای هم نداشته و با اجازه شوهر بوده و مستلزم لمس و نظر حرام نباشد، اشکال ندارد ولی شوهر حق ندارد هم‌سر خود را به این کار وادار نماید.
أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۷۹^۲

آیا جایز است زن بارداری که قصد دارد لوله‌های رحم خود را ببندد، از طریق عمل سزارین فرزند خود را به دنیا آورد تا در هنگام آن عمل، لوله های خود را هم ببندد؟
حکم بستن لوله‌های رحم قبلاً گذشت، ولی جواز عمل سزارین متوقف بر نیاز به آن یا درخواست خود زن باردار است و به هر حال لمس و نظر مرد اجنبی به زن هنگام عمل سزارین و بستن لوله‌های رحم حرام است.
مگر در حال ضرورت.
أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۷۹^۳

۵۱۸۰. چنانچه جهت گذاردن وسیله جلوگیری از حاملگی مانند IUD در داخل رحم، ظاهر آلت تناسلی زن به وسیله‌ی پارچه توسط شوهر پوشانده شود، به طوری که تنها مجرای درونی آن مشخص باشد، آیا گذاردن وسیله با توجه به لزوم نگاه به مجرای درونی آلت تناسلی زن توسط پزشک [زن یا مرد] جایز است یا خیر؟
ج. درون و برون آلت تناسلی در حکم، از حیث نظر و لمس فرقی ندارد.^۴

ج (در هر صورت باید از روش‌هایی استفاده شود که مستلزم لمس و نظر حرام نباشد و منحصر بودن روش، مجوز ارتکاب این عمل نمی باشد مگر در مقام ضرورت. رهبری^۵

۱۴. با توجه به اینکه در قرار دادن آی.یو.دی، در حال حاضر، لمس و نظر صورت می‌گیرد. آیا انجام دادن این عمل توسط پزشک زن، جایز است؟

ج (در فرض مرقوم جایز نیست مگر در مقام ضرورت. _ (سایت رهبری)^۶

^۱ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۷۷

^۲ . أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۷۹

^۳ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۷۹

^۴ استفتائات بهجت ج ۴ ص ۱۶۹

^۵ . (سایت رهبری)

^۶ _ (سایت رهبری)

جواب: پیشگیری فی حد ذاته اشکال ندارد ولی بعضی از راهها به جهات دیگر ممکن است جایز نباشد مانند این که عضوی را هر چند داخلی اگر قطع کنند یا فلج نمایند جایز نیست و همچنین راههایی که موجب تلف نطفه پس از انعقاد باشد به احتیاط واجب جایز نیست و اگر کار مستلزم نگاه یا لمس عورت یا نگاه یا لمس نا محرم باشد جایز نیست مگر اینکه منع ضرورت داشته باشد و راه مطمئن دیگری که مستلزم آن نشود میسور نباشد. ۱. (سایت آیه الله سیستانی^۱)

. اگر روش پیشگیری از فرزنددار شدن، متوقف بر حرامی باشد، مانند نگاه پزشک غیر مماثل (زن برای مرد و مرد برای زن) در چه حالتی این حرمت برداشته می شود. آیا محدود به صورتی می شود که تنها استفاده از این روش منحصر باشد، و یا در هر صورت برای حفظ مصالح عمومی این حرمت برداشته می شود؟

ج (در هر صورت باید از روشهایی استفاده شود که مستلزم لمس و نظر حرام نباشد و منحصر بودن روش، مجوز ارتکاب این عمل نمی باشد مگر در مقام ضرورت. (سایت رهبری)^۲

نظر شما درباره راههای پیشگیری از حاملگی چیست؟ و کدام یک از راههای موجود را خالی از اشکال می دانید؟

جواب: پیشگیری فی حد ذاته اشکال ندارد ولی بعضی از راهها به جهات دیگر ممکن است جایز نباشد مانند این که عضوی را هر چند داخلی اگر قطع کنند یا فلج نمایند جایز نیست و همچنین راههایی که موجب تلف نطفه پس از انعقاد باشد به احتیاط واجب جایز نیست و اگر کار مستلزم نگاه یا لمس عورت یا نگاه یا لمس نا محرم باشد جایز نیست مگر اینکه منع ضرورت داشته باشد و راه مطمئن دیگری که مستلزم آن نشود میسور نباشد (سایت آیه الله سیستانی)^۳

سوال: استفاده از آی-یو-دی برای جلوگیری موقت (۳ تا ۵ ماه) از بچه دار شدن در خانمها چه صورت دارد؟ اگر معرّز شود که این دستگاه باعث سقط نطفه می شود چه صورت خواهد داشت؟

فی نفسه مانعی ندارد مگر اینکه احراز شود که موجب اسقاط نطفه می گردد. ۲. (سایت آیه الله سیستانی)^۴

سوال: کار طبابت ایجاب می کند که پزشکان بعضی خانمهای بیمار را با دقت معاینه کنند و چون در کشورهای اروپایی در آوردن لباسهای رویی به هنگام معاینه، معمولی است آیا پرداختن به شغل پزشکی در آنجاها و به این صورت جایز است؟ جواب: با اجتناب از نگاه کردن و دست زدن که حرام می باشند جایز است، مگر به مقداری که تشخیص بیماری به آن بستگی دارد (سایت آیه الله سیستانی)^۵

^۱ (سایت آیه الله سیستانی)

^۲ (سایت رهبری)

^۳ (سایت آیه الله سیستانی)

^۴ (سایت آیه الله سیستانی)

^۵ (سایت آیه الله سیستانی).

سوال: گاهی پزشک معالج، لازم می بیند که بخشی از بدن زن نامحرم را باز کند و احیاناً ممکن است آنجا، از جاهای حساس باشد جز آلت تناسلی آیا باز کردن بدن نامحرم به هنگام معاینه و یا معالجه جایز است؟
اولاً: با وجود پزشک زن هر چند با پرداخت ویزیت گران؟

ثانیاً: بیماری چندان مهم نیست ولی به هر حال او مریض شده و به پزشک مراجعه کرده است .
ثالثاً: اگر پزشک بخواهد به آلت تناسلی نگاه کند حکم آن چیست؟
۱- با وجود پزشک زن، مراجعه به پزشک مرد جایز نیست مگر آنکه حق ویزیت آنقدر زیاد باشد که او از عهده پرداخت آن نتواند بیرون آید .

۲- و اگر در آن صورت ترک معالجه به ضرر و زیان افتد و یا به رنجی گرفتار شود که تحمل پذیر نیست، جایز است .

۳- به هر تقدیر باید به اندازه ضرورت و ناچاری اکتفا شود و اگر معالجه بدون نگاه مستقیم میسر باشد مانند نگاه در صفحه تلوزیون و یا در آینه، احتیاط ترک نشود (سایت آیه الله سیستانی)^۱

۲۴- آیا می توان با عمل جراحی، صورت و یا قسمت های دیگر بدن را زیبا ساخت؟

: با پرهیز از لمس و نظر حرام، جایز است (سایت آیه الله سیستانی)^۲

سؤال: آیا مرد می تواند عمل وازکتومی (عقیم نمودن) نماید به خاطر این که بچه دار نشود؟

اگر مستلزم لمس یا نگاه به عورت است جایز نیست مگر ضرورتی باشد. (سایت آیه الله سیستانی)^۳

سؤال: آیا کاشت نوروپلانت توسط مرد که حدود چند سانتیمتر روی بازو مکشوف باشد چه حکمی دارد؟

جواب: توسط زن اشکال ندارد و اما توسط مرد در صورتی که این کار ضرورت داشته باشد و امکان اجرای آن توسط زن نباشد یا مرد بهتر بتواند انجام دهد. (سایت آیه الله سیستانی)^۴

بیمار بعلت بیماری دیگری تحت عمل جراحی قرار می گیرد و آیا در اینجا می توان بیمار را وازکتومی کرد؟
در مقام اضطرار چطور؟

اگر لمس و نظر زائدی لازم نیاید اشکال ندارد ولی در مقام ضرورت اشکال ندارد (سایت آیه الله سیستانی)^۵

- جلوگیری از انعقاد نطفه، شرعاً چه حکمی دارد؟

برای جلوگیری از انعقاد نطفه هر وسیله ای که بی ضرر، باشد و باعث نقص مرد یا زن نشود، (مثل این که مرد یا زن برای همیشه از قابلیت تولید مثل بیفتد) مجاز است؛ ولی اگر مستلزم نظر یا لمس حرام باشد جایز نیست، مگر در موقع ضرورت؛ مثل این که به تشخیص اهل خبره کنترل جمعیت ضرورت داشته باشد. مکارم^۶

^۱ (سایت آیه الله سیستانی)

^۲ (سایت آیه الله سیستانی)

^۳ (سایت آیه الله سیستانی)

^۴ (سایت آیه الله سیستانی)

^۵ (سایت آیه الله سیستانی)

^۶ احکام بانوان مکارم ص ۲۴۱

- خانمی برای جلوگیری از بارداری می‌خواهد دستگاه بگذارد، و برای این کار دکتر زن باید به عورت او نگاه نموده، و آن را لمس کند. با توجه به این دو نکته غیر مجاز، و این که جلوگیری از بارداری معالجه نیست، آیا این کار جایز است؟ اگر ضرورت فردی یا اجتماعی نباشد جایز نیست، و در صورت ضرورت (به تشخیص اطبای مورد وثوق) جایز است. مکارم^۱

- رحم بانویی، به هر علت، قادر به نگاهداری جنین نیست و سقط می‌کند. با آمیزش نطفه وی و شوهرش در آزمایشگاه، و انتقال جنین به رحم زن دیگری که شوهر ندارد و به اصطلاح «مادر جانشین» و یا «مادر قائم مقام» نامیده می‌شود بچه رشد نموده، و بموقع، متولد می‌شود و برابر قرارداد، مزد معینی به مادر جانشین داده می‌شود، تا کودک تحویل زن و شوهر گردد. آیا این امر جایز می‌باشد؟

جواب: این کار ذاتاً مانع شرعی ندارد؛ ولی مسائل جنبی حرامی، از قبیل لمس و نظر کردن، در آن موجود است. هرگاه به وسیله محرمی مانند شوهر انجام شود، به این صورت که نطفه خود و یکی از دو همسرش را بگیرد و ترکیب نماید و در رحم همسر دیگر (هر چند عقد موقتی با او خوانده باشد) کشت کند، مرتکب حرامی نشده است، در غیر این صورت، برای مجاز بودن این محرمات جنبی باید ضرورتی در کار باشد.^۲

در چه صورتی گذاشتن مانع حمل جایز است؟

در موردی که مستلزم نگاه و لمس زاید بر اصل علاج نباشد، یا خود علاج موقوف بر جلوگیری از حمل باشد، مانعی ندارد، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۷۶^۳

- استفاده از دستگاه آی-یو-دی (که برای جلوگیری موقت از بارداری، ماماهاى زن در رحم خانمها قرار می‌دهند) چه حکمی دارد؟ لازم به تذکر است که مرحوم آیه الله العظمی گلپایگانی (ره) مسأله ضرورت را در اینجا مطرح کرده‌اند. بفرمائید آیا تنظیم خانواده‌ها ضرورت محسوب می‌شود یا خیر؟

- جلوگیری موقت اگر مستلزم حرام نباشد اشکال ندارد عقیم کردن جائز نیست و تنظیم خانواده شرعاً ضرورت محسوب نمی‌شود. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵^۴

- در مسأله ۲۴۴۶ رساله حضرت عالی آمده: نگاه به عورت دیگری حرام است و ... آیا در گذاشتن دستگاه آی-یو-دی که نگاه به عورت صورت می‌گیرد، می‌توان به خاطر مسأله اضطرار مسأله فوق را نادیده گرفت؟

- تنظیم خانواده ملاک اضطرار نیست. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵^۵

۳- كمك مرد به زن در حال زایمان

^۱ احکام بانوان مکارم ص ۲۴۱

^۲ احکام بانوان مکارم ص ۲۵۱ و استفتاءات جدید مکارم ج ۱ ص ۴۶۳

^۳ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۷۶

^۴ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵

^۵ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵

۹. بفرمایید در صورتی که زنی نباشد تا به زائو در وضع حمل کمک کند، آیا مرد می‌تواند دخالت کند؟
(ج) اگر عدم دخالت مرد موجب تهدید حیات مادر یا کودک باشد، مانعی ندارد. سایت رهبری^۱

- واجب است در هنگام معاینه، درمان و زایمان- غیر از موردی که پزشک معالج، همسر زن باشد- فقط زنان دخالت داشته باشند، مگر در صورتی که زن نباشد و یا وجود پزشک مرد ضرورت داشته باشد. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۷۳^۲

- با توجه به این که در کارهای مربوط به زایمان، دانشجویان زن (اعم از پزشکی و مامایی) به حد کفایت تربیت شده‌اند، آیا ضرورتی برای حضور مردان در بخشهای زایمان، که موجب نظر یا تماس با بدن زنان می‌شود، وجود دارد؟

جواب: در صورت وجود زنان لایق، حضور مردان در این موارد جایز نیست. مکارم^۳

نگاه به عورت زن زائو

- نگاه کردن به عورت زن زائو، هنگام عمل زایمان چه حکمی دارد؟

ج. اگر از موارد مسأله‌ی ۱۹۴۱ رساله نیست، جایز نیست. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۷۱^۴

. «مسأله‌ی ۱۹۴۱» اگر مرد برای معالجه زن نامحرم و یا زن برای معالجه مرد نامحرم ناچار شود که او را نگاه کند و دست به بدن او بزند، اشکال ندارد، ولی اگر بانگاه کردن بتواند معالجه کند نباید دست به بدن او بزند، و اگر با دست زدن بتواند معالجه کند نباید نگاه کند. رساله توضیح المسائل (بهجت)

۴- اجاره رحم برای بزرگ کردن جنین

۱۵. اجاره دادن یا اجاره کردن رحم زن برای تلقیح نطفه‌ی مرد اجنبی، چه حکمی دارد؟

(ج) عمل مذکور فی نفسه اشکال ندارد ولی واجب است از مقدمات حرام مانند لمس و نظر اجتناب شود. ۳.
(سایت رهبری)^۵

^۱ (سایت رهبری)

^۲ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۷۳

^۳ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۹

^۴ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص ۱۷۱

^۵ (سایت رهبری)

۵- لقاح خارج از رحم

ج ۱- اگر مستلزم فعل حرامی نگردد حکم جواز بعید نیست. و اللّٰه العالم.^۱

ج ۲- جایز نیست و چنانچه ضرورت اجتناب ناپذیری در میان باشد عمل مزبور اشکال ندارد. رهبری^۲

۱۳. آیا برای درمان ناباروری زنان به روش تلقیح مصنوعی که مستلزم نظر و لمس است، آیا ضرورت، مجوز این نظر و لمس می‌باشد؟

ج (ضرورت، مجوز لمس و نظر حرام می‌باشد مشروط به اینکه به مقدار نیاز و در حدّ ضرورت اکتفا شود و معنای ضرورت آن است که انجام کاری اجتناب‌ناپذیر باشد به گونه‌ای که ترک آن موجب وقوع مشکلات و وارد آمدن خسارات و ضررهای سنگین و قابل ملاحظه باشد که عادتاً قابل تحمل نیست و تشخیص آن بر عهده عرف می‌باشد...^۳ (سایت رهبری)^۳

اخیراً نطفه زن و مرد را گرفته، در خارج از رحم با هم لقاح می‌دهند و در رحم زن قرار می‌دهند، آیا این عمل در صورتی که زن و مرد همسر هم باشند، جایز است؟

جواب: در فرض فوق مانعی ندارد.^۴

اگر این کار مستلزم نگاه کردن به عورت غیر یا لمس آن باشد، جایز است؟

جواب: نگاه کردن و لمس جایز نیست جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۶۴

^۱ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۴

^۲ (سایت رهبری)

^۳ (سایت رهبری)

^۴ جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۶۴

^۵ . جامع المسائل (فارسی - فاضل)؛ ج ۱، ص: ۵۶۴

۱۸. رحم بانویی به هر علت قادر به نگاهداری جنین نیست و سقط می‌کند. با آمیزش نطفه‌ی وی و شوهرش در آزمایشگاه و انتقال جنین به رحم زن دیگر که به اصطلاح مادر جانشین و یا مادر قائم مقام نامیده می‌شود، بچه رشد می‌کند و به موقع متولد می‌شود و برابر قرارداد مزد معینی به مادر جانشین داده می‌شود تا کودک تحویل زن و شوهر گردد:

س ۱: آیا این امر می‌تواند جایز باشد؟

ج) این عمل فی حد نفسه منعی ندارد و باید از لمس و نظر حرام اجتناب شود و گرفتن اجرت برای رحم مستاجر منعی ندارد. (سایت رهبری)^۱

این کار ذاتاً مانع شرعی ندارد؛ ولی مسائل جنبی حرامی، از قبیل لمس و نظر کردن، در آن موجود است. احکام بانوان (مکارم)؛ ص: ۲۵۰

الف آیا لقاح آزمایشگاهی در صورتی که اسپرم و تخمک از زن و شوهر شرعی باشد، جایز است؟
ب بر فرض جواز، آیا جایز است این کار توسط پزشکان اجنبی صورت بگیرد؟ و آیا فرزندی که از این طریق بدنیا می‌آید ملحق به زن و شوهری است که صاحب اسپرم و تخمک هستند؟
ج بر فرض که عمل مذکور فی نفسه جایز نباشد، آیا موردی که نجات زندگی زناشویی متوقف بر آن باشد، از حکم عدم جواز استثنا می‌شود؟

الف عمل مذکور فی نفسه اشکال ندارد ولی واجب است از مقدمات حرام مانند لمس و نظر اجتناب شود.
ب کودک که از این طریق متولد می‌شود ملحق به زن و شوهری است که صاحب اسپرم و تخمک هستند.
ج گفته شد که عمل مذکور فی نفسه جایز است. أجوبة الاستفتاءات ۲۸۲^۳

آیا تلقیح نطفه مردی اجنبی به همسر مردی که بچه‌دار نمی‌شود، از طریق قرار دادن نطفه در رحم او جایز است؟

تلقیح زن از طریق نطفه مرد اجنبی فی نفسه اشکال ندارد ولی باید از مقدمات حرام از قبیل نگاه و لمس حرام و غیر آنها اجتناب شود و به هر حال در صورتی که با این روش کودکی به دنیا بیاید، ملحق به شوهر آن زن نمی‌شود بلکه ملحق به صاحب نطفه و به زنی است که صاحب رحم و تخمک است. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۳^۴

^۱ (سایت رهبری)

^۲ احکام بانوان (مکارم)؛ ص: ۲۵۰.

^۳ أجوبة الاستفتاءات ۲۸۲

^۴ . أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۳

-تلقیح نطفهٔ مرد به زوجه‌اش بدون اشکال جایز است اگر چه احتراز از حصول مقدمات حرام، واجب است مثل اینکه تلقیح کننده بیگانه باشد. یا تلقیح مستلزم نگاه کردن به آنچه که نظر به آن جایز نیست، شود. پس اگر فرض شود که نطفه به صورت حلالی خارج شده و زوج آن را به زوجه‌اش تلقیح نماید و از آن فرزندی پیدا شود، فرزند آنها می‌باشد همانطوری که اگر به جماع متولد باشد بلکه اگر تلقیح از نطفهٔ مرد به زوجه‌اش به صورت حرام واقع شود کما اینکه بیگانه تلقیح نماید یا منی را به طرز حرام در آورد فرزند، فرزند آنها می‌باشد اگر چه به جهت ارتکاب حرام گنهکار می‌باشند. تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۴، ص: ۴۷۱^۱

- اخیراً در علم پزشکی برای افراد نازا و آنان که صاحب فرزند نمی‌شوند عمل JWI را تجویز می‌نمایند به این صورت که اسپرم زوج را گرفته پس از عملیات پزشکی در رحم زوجه لقاح از خارج می‌نمایند در صورت عدم موفقیت اقدام به عمل FWI می‌نمایند که این عمل هم همچون عمل گذشته است اما با این تفاوت که اسپرم مرد را گرفته پس از عملیات پزشکی و پس از گذشت دو یا سه روز و باربری اسپرم در دستگاه مخصوص و بدون حضور زوج لقاح از خارج به رحم زوجه می‌نمایند

- اگر اسپرم زوج را به رحم زوجه وارد کنند چه بنحو صورت اول و چه صورت دوم و در خلال این عملیات هیچ گونه خلاف شرعی مانند نگاه یا مسّ نامحرم و یا امور دیگر واقع نشود که البته بسیار بعید است اشکال ندارد و اگر مستلزم حتی یک فعل حرام باشد جایز نیست. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۴^۲

- انتقال نطفهٔ زوج پس از مرگ به رحم زوجه چه حکمی دارد؟

اگر مستلزم فعل حرامی نگردد حکم جواز بعید نیست.. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۴^۳

۶- بانك اسپرم

۱۶. نگهداری اسپرم غیر شوهر (اعم از محارم زن یا غیر محرم با زن) در بانك اسپرم یا محل نگهداری دراز مدت اسپرم مرد و استفاده از آن در مواقع لزوم برای زن، چه حکمی دارد؟

(ج) تلقیح زن از طریق نطفهٔ مرد نامحرم فی نفسه اشکال ندارد ولی باید از مقدمات حرام از قبیل نگاه و لمس حرام و غیر آنها اجتناب شود و به هر حال در صورتی که با این روش کودکی به دنیا بیاید، ملحق به شوهر آن زن نمی‌شود بلکه ملحق به صاحب نطفه و به زنی است که صاحب رحم و تخمک است. ۳۰ (سایت رهبری)^۴

نگاه غیردرمانی

۱- معاینه‌ی کامل بدن جهت استخدام

(ج ۱) جایز نیست مگر اینکه به حکم قانون، الزامی باشد. رهبری

^۱ . تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۴، ص: ۴۷۱

^۲ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۴

^۳ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۴

^۴ (سایت رهبری)

ج- ۲- حرام است و ضرورتی که در مورد معاینه برای درمان ذکر شد در اینجا صدق نمی‌کند. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

مراد از ضرورت در معاینه: الف: تشخیص بیماری توسط پزشک همجنس ممکن نباشد؛ ب: مراجعه به پزشک همجنس موجب عسر و حرج باشد؛ ج: مراجعه به پزشک همجنس موجب تشدید بیماری یا تأخیر در بهبودی گردد؛ د: موارد اضطراری دیگر. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

ج ۳-: در اموری که برای جامعه ضرورت دارد جایز است. مکارم

بعضی ارگان‌ها به علت حساسیت شغلی برای معاینه بدنی و اطمینان از سلامت کامل جسمی جهت استخدام داوطلبین (مثلاً برای ورود به دانشگاه خلبانی یا ارگان‌های مشابه) شخص داوطلب را به‌طور کامل برهنه کرده و اعضای بدن را واری می‌کنند. حکم شرعی چیست؟

ج) جایز نیست مگر اینکه به حکم قانون، الزامی باشد. (سایت رهبری)^۱

- نگاه به نامحرم و نگاه به عورت غیر همسر برای امور استخدامی و سربازی حرام است و ضرورتی که در مورد معاینه برای درمان ذکر شد در اینجا صدق نمی‌کند. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷^۲

- معاینه و لمس افراد سالم در مقام آموزش پزشکی جهت کنترل سلامتی و استخدام و سربازی و مانند آن، در صورتی که همجنس نباشد چه حکمی دارد؟

جواب: در اموری که برای جامعه ضرورت دارد جایز است. مکارم^۳

در سازمانهای نظامی کشور، اعم از ارتش، سپاه پاسداران، نیروی انتظامی و برخی دیگر از سازمانهای دولتی از این قبیل، برای استخدام نیروی جدید، ابتدا بایستی شخص را از هر جهت معاینه کامل بدنی نمایند، تا از سلامت جسمی شخص اطمینان حاصل گردد. در این آزمایشات تمامی اعضای بدن، از جمله دستگاه تناسلی، مورد معاینه قرار می‌گیرد. آیا پزشک همجنس اجازه دیدن و لمس آن قسمت از بدن را جهت معاینه و احراز سلامتی دارد؟

در مواردی که ضرورت دارد مجاز است. و منظور از ضرورت این است که معاینه بدنی برای آن کار لازم است، و بدون معاینه بدنی استخدام نمی‌کنند، و شخص هم نیاز به استخدام دارد. م. ۳ (آیه الله مکارم)^۴

۱ معاینه عورت افراد توسط یک مؤسسه نظامی جایز است؟

^۱ . (سایت رهبری)

^۲ . احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

^۳ . احکام بانوان مکارم ص ۲۳۸

^۴ (احکام پزشکی ص ۴۱ آیه الله مکارم)

ج: کشف عورت دیگران و نگاه کردن به آن و وادار کردن صاحب عورت به کشف عورت در برابر دیگران جایز نیست مگر آن که ضرورتی مثل رعایت قانون و یا معالجه، آن را اقتضا کند. . أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۸^۱

- کلمه «ضرورت» به عنوان شرط جواز لمس زن یا نظر به او توسط پزشک، زیاد تکرار می‌شود، «ضرورت» چه معنایی دارد و حدود آن کدام است؟

ج: مراد از ضرورت در فرض سؤال این است که تشخیص بیماری و درمان آن متوقف بر لمس و نظر باشد و حدود ضرورت هم بستگی به مقدار، نیاز دارد. أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۸^۲

۲- تطهیر عورت شخص بیمار توسط پرستار

آیا می‌توان بیماری که امکان تطهیر عورتین وی توسط خودش وجود ندارد، را تطهیر کرد؟
چنانچه مستلزم نگاه و لمس نباشد، یا اینکه به وسیله همسرش انجام گیرد اشکالی ندارد. در غیر این صورت تنها در موارد ضرورت جایز است. (آیه الله مکارم)^۳

۳- معاینه بکارت عروس -

معاینه عورت و نگاه یا لمس آن برای تشخیص مواردی که در زیر می‌آید، در صورتی که قاضی صالح لزوم آن را احراز نماید و دستور این کار را بدهد اشکال ندارد: الف: تشخیص ازاله بکارت؛ ب: تشخیص آسیب‌های وارد شده بر آلت تناسلی زن در اثر آمیزش؛ ج: اثبات ناتوانی جنسی؛ د: اثبات وجود مانع از قبیل استخوان، گوشت و غده در آلت تناسلی؛ ه: تعیین جنسیت واقعی خنثی؛ و: تعیین میزان خسارت وارده شده به عورت بر اثر ضربه و مانند آن؛ ز: معاینه بدن نامحرم و نگاه یا لمس آن به دستور قاضی صالح برای تعیین میزان خسارت وارده بر بدن در اثر ضربه و مانند آن. البته در همه موارد بالا باید به مقدار ضرورت از نگاه و لمس عورت اکتفا شود و اگر معاینه به صورت غیر مستقیم امکان دارد باید از معاینه مستقیم پرهیز نمود. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷^۴

اگر از باب احتیاط، عروس برای بررسی بکارت به دکتر زن و در صورت نبودن زن به دکتر مرد مراجعه کند با توجه به لزوم لمس، آیا این کار جایز است؟

^۱ أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۸

^۲ . أجوبة الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۸۸

^۳ (احکام پزشکی ص ۱۶۲ آیه الله مکارم)

^۴ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

هرگاه ترک این کار مظنه مفاسد و اختلافات مهمی بوده باشد جایز است در این صورت باید حتی الامکان از طیب زن اگر ممکن است از غیر طریق رؤیت مثلاً با استفاده از لمس غیر مستقیم به وسیله دستکش و مانند آن انجام گیرد. (آیه الله مکارم)^۱

لمس و نظر به باطن بدن بیمار غیر همجنس

ج المس و نظر به باطن حکم ظاهر را ندارد؛ ولی بهتر آن است تنها به موارد ضرورت قناعت شود. مکارم

ج ۲. حرام است، مگر در مورد ضرورت که اقتضای بر حدّ ضرورت می شود. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۹

ج ۳) نگاه به باطن بدن زن و ظاهر آن فرقی ندارد و در هر دو صورت اگر ضرورت باشد جایز است و در غیر این صورت جایز نیست. رهبری

س ۲۸۶:

[المراة کلها عورة، هل یجزم النظر الی باطن فمها، أو داخل الإذن؟](#)

[الخوئی: نعم یجزم علی الأحوط وجوباً بالنسبة إلی باطن الفم، اما داخل الاذن فلا یجوز قطعا، والله العالم. صراط النجاة \(المحشی للخوئی\)، ج ۳، ص: ۲۶۱](#)

آیا لمس و نظر باطن بدن نامحرم، اعم از ریه ها، نای، مری، قلب، معده، روده، مثانه و رحم، حکم ظاهر را دارد؟
لمس و نظر به باطن حکم ظاهر را ندارد؛ ولی بهتر آن است تنها به موارد ضرورت قناعت شود. (آیه الله مکارم)^۳

آیا لمس و نظر اعضای داخلی بدن نامحرم، مانند اعضای ظاهریه حرام است؟

ج. حرام است، مگر در مورد ضرورت که اقتضای بر حدّ ضرورت می شود. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۹^۴

۷. در صورتی که شکم بیمار توسط دستیار زن باز شود، با توجه به اینکه نظر به پوست و ظاهر شکم صورت نمی گیرد و بیشتر داخل شکم مشاهده می شود، آیا پزشک مرد می تواند به عمل بستن لوله ها پردازد؟

^۱ (احکام بانوان آیه الله مکارم ص ۲۳۸)

^۳ (احکام پزشکی آیه الله مکارم ص ۴۰)

^۴ . استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۹

ج) نگاه به باطن بدن زن و ظاهر آن فرقی ندارد و در هر دو صورت اگر ضرورت باشد جایز است و در غیر این صورت جایز نیست. (سایت رهبری)^۱

-حجاست کردن نزد نامحرم

۱۰. آیا مرد می‌تواند نزد زن نامحرم حجاست کند؟

۲) آیا مرد می‌تواند نزد دکتر زن نامحرم رود؟ (با لمس بدن)

ج ۱) با توجه به اینکه حجاست مستلزم نظر به بدن مرد و احیاناً لمس است جایز نیست.

ج ۲) با امکان لمس از روی لباس یا با دست کردن دستکش هنگام معالجه مانع ندارد و بهتر است اگر ضرورت ندارد مرد به دکتر زن مراجعه نکند و چنانچه مستلزم لمس یا نظر حرام باشد، جایز نیست. رهبری^۲

-نجاه غیر پزشک

۸. آیا به خاطر حفظ فضای استریل اتاق عمل می‌توان مجروح را برهنه کرده و از مقابل انظار پزشکان و پیراپزشکان عبور داد؟

ج) می‌توان از لباسها یا ملحفه‌ای که قبلاً استریل شده، بعد از بیرون آوردن لباسهای بیمار استفاده نمود تا بیمار برهنه نباشد. (سایت رهبری)^۳

سؤال ۸۴- بیمار در مواردی، برای رادیولوژی، باید عریان شود. این کار، گاه در مقابل غیر هم جنس اتفاق

می‌افتد، مثل موارد اورژانسی که هم جنس حضور ندارد، در این شرایط نگاه به بدن نامحرم چگونه است؟

جواب: تا ضرورت قطعی نباشد نگاه کردن جایز نیست. مکارم^۴ سؤال ۸۵- در مواردی که رادیولوژی یا

سونوگرافی شلوغ است، اگر متصدیان برای انجام خدمات منتظر پوشیدن لباس نفر قبلی باشند متضرر می‌شوند،

لذا قبل از اینکه فردی کاملاً لباس بپوشد. نفر بعد باید آماده شود. در این مواقع مشتریان چشمشان به بدن یا موی

نامحرم می‌افتد؛ چنین وضعیتی از نظر شرعی چه حکمی دارد؟ آیا متصدیان باید ضرر را متقبل شوند، تا گناه

برای دیگران اتفاق نیفتد؟

جواب: برای حفظ ارزشهای اسلامی گاه باید ضررهایی را متحمل شد. مکارم^۵

^۱ (سایت رهبری)

^۲ رهبری

^۳ (سایت رهبری)

^۴ احکام پزشکی آیه الله مکارم ص ۳۷

^۵ احکام پزشکی آیه الله مکارم ص ۳۷

سؤال ۸۶- بیهوش ساختن بیمار و کنترل علائم حیاتی وی در اتاق عمل، معمولاً توسط پرسنل مرد انجام می‌گیرد، و تا پایان عمل جراحی آنچه در معرض دید پزشک جراح است، معمولاً در معرض دید پرسنل اتاق عمل و گروه بیهوشی نیز هست. آیا مشاهده بدن بیمار غیر هم جنس توسط این افراد جایز است؟
جواب: در صورت ضرورت اشکال ندارد. مکارم^۱

سؤال ۸۲- گاه برای انجام عمل جراحی یک گروه ده نفره لازم است، که همگی در همه مراحل آماده‌سازی بیمار، از تعویض لباس تا انجام امور دیگر حاضرند، و هم زمان هر کس کار مربوط به خود را انجام می‌دهد. آیا تعویض لباس در مقابل دیدگان گروه جایز است؟
جواب: تنها در مورد ضرورت جایز است. مکارم^۲

۵- غسل

نگاه به جسد همجنس و غیر همجنس

نگاه به جسد همجنس غیر از عورتین اشکال ندارد و در غیر همجنس حکم زمان حیات را دارد (امام رهبری - صافی)

۱. نگاه به جسد همجنس و غیر همجنس، مسلمان باشد یا غیر مسلمان تا چه حدی جایز است؟

ج) نگاه به جسد همجنس غیر از عورتین اشکال ندارد و در غیر همجنس حکم زمان حیات را دارد رهبری^۳
تحریر الوسيلة - ترجمه؛ ج ۱، ص: ۱۲۹-^۴

آیا برای کسی که میت را غسل می‌دهد، جایز است به عورت میت نگاه کند و یا لمس نماید در جایی که رساندن آب یا اطمینان از شستن، متوقف بر نگاه یا لمس است؟

۱۹۵- نگاه به عورت میت جایز نیست، و رساندن آب نیز متوقف بر نظر و یا لمس بی‌واسطه نمی‌باشد.

۷۴ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵^۵

نگاه به جسد نامحرم و لمس آن در طی تشریح
در موارد ضرورت نگاه به آن جایز است (مراجع عظام)

ج ۱- تنها در مورد ضرورت و به مقدار ضرورت جایز است. مکارم

^۱ احکام پزشکی آیه الله مکارم ص ۳۷

^۲ احکام پزشکی آیه الله مکارم ص ۳۷

^۳ سایت رهبری

^۴ تحریر الوسيلة - ترجمه؛ ج ۱، ص: ۱۲۹

^۵ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۵۵

ج ۲-- نگاه به بدن مرده نامحرم و لمس آن و همچنین نگاه و لمس عورت میّت در مواردی که برای تشخیص موضوعات احکام شرعی لازم باشد و قاضی صالح دستور آن را بدهد اشکال ندارد. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

- تشریح جسد مردان، برای دانشجویان پزشکی دفتر، چه حکمی دارد؟

مادام که ضرورت قطعی نباشد جایز نیست. مکارم^۱

- دانشجویان دختر مجبور هستند که در کلاس تشریح، به عورت میّت مرد نگاه کنند، و گذراندن این کلاسها الزامی است، حکم چنین نگاه‌هایی چیست؟

تنها در صورت اجبار و اضطرار جایز است، همچنین اگر با ترک این کار، معلومات طبّی آنها ناقص شود، و برای مداوای بیماران مشکلی ایجاد شود، نگاه کردن جایز است. مکارم^۲

- نگاه به جسد غیر همجنس، مسلمان یا غیر مسلمان، در مقام آموزش پزشکی برای معاینه، کالبد شکافی، تشریح، پیوند و قطع اعضا چه حکمی دارد؟

تنها در صورت ضرورت جایز است. مکارم^۳

- نگاه کردن به اعضای جدا شده از جسد نامحرم که گاه در سالن تشریح و به هنگام آموزش مسائل پزشکی، رخ می‌دهد چه حکمی دارد؟

جواب: اشکالی ندارد. مکارم^۴

- لمس بدن زن یا مرد کافر برای تشریح، یا نگاه به آن برای دانشجویان پزشکی چه حکمی دارد؟

جواب: تنها به مقدار ضرورت جایز است. مکارم^۵

نگاه کردن به دستگاہ تناسلی مردان و زنان میّت در حال تشریح چه حکمی دارد؟ آیا این حکم در مورد بدن مسلمانان و غیر مسلمانان یکسان است؟

جواب: جز در موارد ضرورت جایز نیست؛ و فرقی در میان آنها نیست. مکارم^۶

- نگاه به بدن مرده نامحرم و لمس آن و همچنین نگاه و لمس عورت میّت در مواردی که برای تشخیص موضوعات احکام شرعی لازم باشد و قاضی صالح دستور آن را بدهد اشکال ندارد. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

^۱ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۹

^۲ احکام بانوان مکارم ص ۲۳۹

^۳ استفتانات جدید مکارم ص ۲۳۱

^۴ احکام پزشکی مکارم ص ۱۸

^۵ احکام پزشکی مکارم ص ۲۰

^۶ احکام پزشکی مکارم ص ۲۹

^۷ و بیماران (فاضل)، ص: ۴۷

نگاه زوجه به بدن همسر فوت شده
آیا پس از مرگ زن، شوهرش می تواند به مو یا بدن برهنه زن مرده خود نگاه کند؟
به این مقدار اشکالی ندارد. (سایت آیه الله مکارم^۱)

فصل سوم: نگاه و اماکن خاص

نگاه در محیطهای آموزشی
۱- نگاه استاد و دانشجو به یکدیگر

ج ۱- نگاه عمدی با التذاذ و ریبه حرام است (مراجع عظام)

ج ۲ در صورتی که نگاه هوس آلود نباشد در مورد وجه و کفین اشکالی ندارد (سیستانی مکارم امام بهجت)

ج ۳ بدون قصد لذت و ریبه نیز بنا بر احتیاط واجب ترك شود جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲

ج ۴ نظر کردن زن بصورت مرد نامحرم اگر ریبه و قصد تلذذ در بین نباشد، اشکال ندارد ولی نگاه کردن مرد به زن اجنبیه و لو بدون قصد تلذذ و ریبه اشکال دارد مگر در حال ضرورت مجمع المسائل (لکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۱

بدون قصد لذت و ریبه نیز بنا بر احتیاط واجب ترك شود جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲^۲

نظر کردن زن بصورت مرد نامحرم اگر ریبه و قصد تلذذ در بین نباشد، اشکال ندارد ولی نگاه کردن مرد به زن

اجنبیه و لو بدون قصد تلذذ و ریبه اشکال دارد مگر در حال ضرورت

مجمع المسائل (لکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۱^۳

و نظر به صورت و دست نامحرم بدون قصد تلذذ و فساد مانع ندارد. استفتاءات (امام خمینی)؛ ج ۳، ص: ۲۷۸^۴

. نگاه کردن به زن مسلمان بدون ریبه هم جایز نیست، مگر وجه و کفین. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸^۵

آیا نگاه کردن به اساتید مرد، هنگام تدریس مراه است؟

اگر بدون شهوت و فوف و وقوع در مراه باشد مانعی ندارد. (آیه الله سیستانی)^۶

استاد ما بدمجاب است و مجاب شرعی را رعایت نمی کند و در هنگام نوشتن مطالب روی تخته سیاه، دست و

موهای سر او، بیش از اندازه ظاهر می شود، تکلیف ما چیست؟

^۱ سایت آیه الله مکارم

^۲ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲

^۳ مجمع المسائل (لکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۱

^۴ استفتاءات (امام خمینی)؛ ج ۳، ص: ۲۷۸

^۵ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

^۶ (آیه الله سیستانی)

آیات عظام امام ، خامنه ای ، صافی ، فاضل و نوری ، نگاه به او هر چند بدون قصد لذت ، اشکال دارد.^۱
آیات عظام تبریزی ، سیستانی ، مکارم و ومید ؛ اگر از زنان بی باکی است که او را امر به مجاب کنند ، اعتناء
نمی کند ؛ نگاه به او بدون قصد لذت و ترس افتادن به مراجع اشکالی ندارد.^۲

۳. نگاه پیوسته دفتران به چهره استاد نامرهم مرد ، در کلاس درس چه مکی دارد ؟
مراجع عظام؛ اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد ، اشکالی ندارد .^۳

۵. در کلاسهای دانشگاه اساتید مرد و زن تدریس می کنند، نگاه کردن دانشجویان مرد به استاد زن و بالعکس چه
مکی دارد؟ در صورتی که نگاه هوس آلود نباشد در مورد وجه و کفین اشکالی ندارد. اگر بدون شهوت و فوف
وقوع در مراجع باشد مانعی ندارد. سیستانی^۴
در صورتی که نگاه هوس آلود نباشد در مورد وجه و کفین اشکالی ندارد. (آیه الله مکارم)^۵

ورود به دانشگاه یا دانشکده‌ای که باعث افتلاط با زانی که بدون پوشش برای تمصیل در آنجا مضور دارند
می‌شود، چه مکی دارد؟

وارد شدن به مراکز آموزشی برای تعلیم و تعلم اشکال ندارد، ولی بر زنان و دفتران مفظ مجاب واجب است و بر
مردان هم واجب است از نگاه مراجع خودداری نموده و هم چنین از افتلاط که موجب فوف فتنه و فساد است،
اجتناب نمایند. أجوبه الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۴۹^۶
اگر تمام دانش آموزان در یک کلاس پسر باشند ولی معلم یک زن اجنبیه باشد و یا بالعکس، و در این صورت
دانش آموزان غیر ممیز و ممیز با هم فرقی دارند؟

مکلف نباید به صورت و دستهای اجنبیه مکلف یا ممیز نگاه التذادی بکند، و بهتر است اجنبیه فود را در معرض
نگاه التذادی ممیز قرار ندهد، استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۶۳^۷
در صور فوق، در صورت عدم جواز، مکم مرمت برای دانش آموزان است یا برای استاد به این معنی که اگر در
دانشگاهی معلم مرد باشد، دفترها می‌توانند در آنجا درس بفوانند یا بعکس؟
درس فواندن مانعی ندارد، ولی زنها و دفتران باید فود را از نگاه نامرهم مفظ کنند و مجاب را رعایت نمایند، و
مرد نیز نباید نگاه التذادی به صورت و دستهای نامرهمان بکن استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۶۳^۸

^۱ امام ، فاضل و نوری ، تعلیقات علی العروه الوثقی ، (النکاح) ، م ۲۷ ؛ خامنه ای ، استفتاء ، س ۵۱۶ و ۵۸۲ ؛ صافی ؛ هدایه العباد ، ج ۲ ،
(النکاح) ، م ۲۷ .

^۲ سیستانی ، توضیح المسائل مراجع ، م ۲۴۳۴ ؛ تبریزی ، التعلیقه علی منهاج الصالحین ، (النکاح) م ۱۲۳۲ ؛ مکارم ، استفتاءات ج ۲ ، س
۱۰۲۹ و ۱۰۳۹ و تعلیقات علی العروه الوثقی (النکاح) ؛ م ۲۷ ؛ وحید ، توضیح المسائل ، م ۲۴۴۳ .

^۳ بهجت ، سیستانی و مکارم ، توضیح المسائل مراجع ، م ۲۴۳۳ ؛ تبریزی ، استفتاءات ، س ۱۵۹۱ ؛ وحید ، توضیح المسائل ، م ۲۴۴۲ ؛
صافی ، هدایه العباد ، ج ۲ (النکاح) م ۱۹ ؛ نوری ، توضیح المسائل ، م ۲۴۲۹ ؛ امام ، تحریر الوسیله ، ج ۲ ، (النکاح) م ۱۹ ، دفتر ،
خامنه ای

^۴ سایت سیستانی

^۵ (احکام بانوان آیه الله مکارم ص ۱۹۰)

^۶ أجوبه الاستفتاءات (فارسی)؛ ص: ۲۴۹

^۷ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۶۳

^۸ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۶۳

دانش‌آموزان و دانشجویان دفتری که در کلاس درس آقایان شرکت می‌کنند وظیفه آنها نسبت به نگاه کردن، سؤال و جواب و دیگر برفرودهای بین شاگرد و استاد چیست؟

- نگاه عمدی با التذاذ و ریهه، همراه و بدون آن نیز بنا بر احتیاط واجب ترک شود و اما صمیت کردن در صورتی که التذاذ و ریهه در بین نباشد اشکال ندارد و الا جایز نیست. و الله العالم جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲^۱ نگاه به استاد خانم که از روی شهوت نباشد، لکن در انسان تأثیر بگذارد چه طور است؟ ج. اگر معرضیت برای ریهه و فتنه و تعقب به همراه دارد و یا نگاه به غیر وجه و کفین است، جایز نیست.

استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷^۲

برخی از معلمین ما زن هستند و من مجبورم برای تمرکز، به چهره معلم نگاه کنم، ولی با توجه به این که آنها مجاب درستی ندارند وظیفه چیست؟

ج. به نمودی که در سؤال قبلی ذکر شد، جایز نیست. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸^۳

چه می‌فرمائید در مورد شخصیتی که با زنان زیاد سر و کار دارد؛ مثل آقایان دبیرها در مدارس راهنمایی و دبیرستان، از نظر مدود نگاه که استاد با شاگرد رابطه تدریس و تفهیم مطالب و مقاصد علمی دارد. و نیز مدود نگاه و نموه ورود سردفتران و منشی‌ها را در مجالس منمصر به نسوان برای گرفتن امضا از زوجین، یقدر می‌توانند نگاه کنند آیا برای نسوان پوشش چادر الزامی است تا مرد وارد جلسه زنان شود کنترل یقدر باید باشد؟

نظر کردن زن بصورت مرد نامرهم اگر ریهه و قصد تلذذ در بین نباشد، اشکال ندارد ولی نگاه کردن مرد به زن اجنبیه و لو بدون قصد تلذذ و ریهه اشکال دارد مگر در حال ضرورت مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۱^۴ به هنگام تدریس در کلاس خانم‌ها به جهت ارزیابی کلاس و جلب توجه شاگردان نسبت به درس، به ناچار نگاهی کلی به خانم‌ها انجام می‌گیرد و هیچ‌گونه قصد ریهه و لذتی در کار نیست. این عمل چه محمی دارد؟ ج. نگاه کردن به زن مسلمان بدون ریهه هم جایز نیست، مگر وجه و کفین. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸^۵

۴. تکلیف استادی که به عده ای از دفتران درس می‌دهد؛ ولی نمی‌تواند خود را از نگاه هوس آلود کنترل کند، چیست؟

همه مراجع؛ باید تدریس برای آنان را رها کند.^۶

^۱ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲

^۲ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

^۴ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۴۰۱

^۵ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۸

^۶ امام، استفتاءات ج ۳، (نظر)، ص ۲۸، تبریزی، استفتاءات س ۱۵۸۱، مکارم، استفتاءات ج ۱، ص ۸۱۳ و ج ۲ ص ۱۰۳۵؛ دفتر؛ بهجت، صافی، نوری، و حید، سیستانی و خامنه‌ای.

بر اساس ابلاغی که ادارهٔ متبوعمان به ما داده موظف هستیم هفته‌ای چند ساعت در دبیرستان دخترانه تدریس داشته باشیم، با توجه به این که تدریس در این مدارس با نگاه کردن و معاشر بودن با آنان ملازمت دارد و از سویی فودداری از مضمون در این کلاسها امتناع از دستور اداره است، تکلیف ما چیست؟

- تدریس مانع ندارد، و نظر به صورت و دست نامرهم بدون قصد لذت و فساد مانع ندارد. استفتاءات (امام

خمینی)؛ ج ۳، ص: ۲۷۸^۱

معلمی که عده‌ای از دختران را درس می‌دهد، گاه آنان را به رعایت حجاب دعوت می‌نماید، و گاه به صورت هوس آلود به آنان نگاه می‌کند، حکمش را بیان فرمایید؟

باسمه تعالی؛ تعلیم آنها فی نفسه مانعی ندارد، لکن باید نظر شهوانی را ترک کند، و چنانچه قدرت بر ترک نظر شهوانی ندارد تعلیم را به شخص دیگری واگذار کند که بتواند خودش را حفظ کند. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۶^۲

۲- نگاه ناخود آگاه

همه مراجع: اگر ناخود آگاه و بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد. ^۳

۷. با توجه به اینکه کلاس های دانشجویان دفتر و پسر با هم برگزار می شود طبقاً نافود آگاه پیشم انسان به دختران نامرهم می افتد؛ مکم آن در صورتی که بدون قصد لذت باشد چیست؟ همه مراجع: اگر نافود آگاه و بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد. ^۴

تبصره. طبق فتوای آیات عظام بهجت و صافی، اصل اختلاط دفتر و پسر در یک کلاس با توجه به اینکه در معرض فساد است، جایز نیست (ر. ک: پرسش ۹۲)

نگاه در محیط‌های ورزشی

۱- نگاه به ورزشکاران

۱. آیا دیدن ورزش فوتبال، کشتی و مانند آن، که مردان با شورت و زیرپوش بازی می‌کنند، از نزدیک برای زنان جایز است؟

مراجع عظام (به جز بهجت، تبریزی و سیستانی): خیر نگاه زن به بدن مرد نامحرم، جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. ^۵

آیه الله بهجت: بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ^۱

^۱ . استفتاءات (امام خمینی)؛ ج ۳، ص ۲۷۸

^۲ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۶

^۳ مکارم، استفتاءات ج ۲، ص ۱۰۳۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۲ علیه السلام س ۱۳۲۴؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) ۲۷؛ امام تحریر الوسيله ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، ص ۴۸۴؛ توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۷۰۰ و ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲، دفتر، خامنه ای.

^۴ مکارم، استفتاءات ج ۲، ص ۱۰۳۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۲ علیه السلام س ۱۳۲۴؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) ۲۷؛ امام تحریر الوسيله ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، ص ۴۸۴؛ توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۷۰۰ و ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲، دفتر، خامنه ای.

^۵ خامنه ای، استفتاءات، ص ۴۸۷؛ امام استفتاءات، ج ۳، (نظر)، ص ۳۹ و ۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۶۵۲ و ۱۷۱۲؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ مکارم، تعلیقات علی العروه، (النکاح) م ۵۱؛ دفتر؛ فاضل.

آیه الله تبریزی: اگر به قصد لذت یا ترس افتادن به گناه باشد، نگاه به بدن آنان جایز نیست.^۲

آیه الله سیستانی: در ورزش فوتبال، اگر نگاه با قصد لذت یا ترس افتادن به گناه باشد، حرام است و در ورزش کشتی بنا بر احتیاط واجب، بدون قصد لذت نیز جایز نیست.^۳

- حضور بانوان بیننده در میادین ورزشی مردان، که مردان لباس کامل به تن دارند، چه حکمی دارد؟

باسمه تعالی؛ اگر نگاهشان به مرد اجنبی توأم با التذاذ جنسی نباشد، حرام نیست، و الله العالم.^۴

- حضور مردان در میادین ورزشی زنان، چه حکمی دارد؟

باسمه تعالی؛ نگاه کردن التذاذی مرد به زن اجنبی حتی به صورت و دستهای او جایز نیست، و الله العالم.

استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۹۶^۵

- حضور بانوان در میادین ورزشی مردان، وقتی که مردان با شورت و زیرپوش یا فقط با شورت بازی می کنند، چه حکمی دارد؟

- نگاه کردن به بدن اجنبی یا اجنبیه حرام است. گلپایگانی، لطف الله صافی، جامع الأحکام^۶

و نگاه کردن زنان به صحنه های ورزشی مانند شنا و کشتی و ... چه می باشد؟

- متأسفانه نسبت به این امور بیش از حد تشویق و ترغیب می شود و عواقب سوء و آثار منفی بسیار دارد از جمله اثرات نامطلوبی که در سؤال ذکر کرده اید و آثار نامطلوب دیگر و فعلاً بصورت سرمایه پرسودی برای عده ای شده است. و نگاه کردن زنان هم به این گونه صحنه ها با توجه به عوارض قطعیه نامناسبی که دارد^۷ جایز نیست و خانواده های متدین از آن خودداری می کنند و اگر وضع، بشکل کنونی پیش برود شاید در مدتی نه چندان دور، ورزش بانوان هم به صورت غیر مشروع و مفسد اخلاق جامعه امری عادی و متعارف شود و هیچ کس هم اعتراض نکند خداوند همه را از شرور و فتن آخر الزمان محفوظ فرماید.

جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۴۷^۷

^۱ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۳.

^۲ تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، ص ۱۴۸۷.

^۴ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۹۶

^۵ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۴۹۶

^۶ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۴۷

^۷ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۴۷

۲- نگاه در استخر- آیا نگاه کردن زنان به مردان شناگر در سواحل و استخرها جایز است؟ در صورتی که چنین موردی پیش آمد وظیفه ما چیست؟

- جایز نیست و در مواردی که پیش بیاید در صورت امکان و احتمال تأثیر نباید نهی از منکر نمود. واللّٰه العالم.
جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳^۱

فصل چهارم: نگاه به فیلم و عکس

تفاوت فیلم و عکس

پرسش ۱- آیا نگاه به فیلم با نگاه به عکس زن نامحرم بی حجاب، تفاوت دارد
مراجع عظام: (به جز تبریزی و خامنه ای): بین فیلم و عکس تفاوتی در حکم نیست و فیلم همان عکس متحرک است.

آیه الله تبریزی: بین فیلمی که به طور غیر مستقیم و غیر زنده پخش می شود و عکس تفاوتی در حکم نیست؛ ولی نگاه به فیلم زنده حکم نگاه به شخص را دارد و با عکس فرق می کند
آیه الله خامنه ای: بین فیلمی که به طور غیر مستقیم و غیر زنده پخش می شود و عکس تفاوتی در حکم نیست؛ ولی نگاه به فیلم زنده بنا بر احتیاط واجب حکم نگاه به شخص را دارد و با عکس فرق می کند.^۲

۱- نگاه به عکس و فیلم آموزشی

۵۴. نگاه کردن به عکس های عریان موجود در کتاب های پزشکی که آموزش آن برای دانشجویان ضروری است، چه حکمی دارد؟

مراجع عظام: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد.^۳
تبصره: فرض مساله جایی است که نگاه به عکس های یاد شده، جهت آموزش برای دانشجویان ضروری باشد.

۵۵. دیدن فیلم های آموزشی (غیر ضروری) یا جست و جوی اینترنتی که شامل برقی صحنه های مهیج است چه حکمی دارد؟

مراجع عظام: (به جز تبریزی و سیستانی): نگاه به این فیلم ها و صحنه ها - که مهیج و شهوت برانگیز است جایز نیست.^۴

^۱ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۳

^۲ - با استفاده از منابعی که در عنوان پخش زنده و غیر زنده آمده است

^۳ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۳۱۳ مکارم استفتائات ج ۱ س ۷۸۹ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۲۰۹۳ نوری استفتائات ج ۱ س ۹۳۱ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۰۷ بهجت احکام و استفتائات پزشکی ص ۳۱ س ۱۲ امام استفتائات ج ۳ (نظر) س ۴۹ و ۵۰ تبریزی صراط النجاه ج ۵ س ۱۰۲۲ دفتر سیستانی وحید .

^۴ - با استفاده از منابعی که در عنوان فیلم آموزشی جنسی آمده است .

آیه الله تبریزی: نگاه به این فیلم ها که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می شود جایز نیست.

آیه الله سیستانی: نگاه به این فیلم ها و صحنه ها با قصد لذت حرام است و بنابراین احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست.

نگاه کردن به عکسهای عریان موجود در کتب پزشکی که آموزش آن برای دانشجویان ضروری است و گاهی ریه آور است، چه حکمی دارد؟

بدون قصد لذت و ریه اشکالی ندارد و هرگاه چنین حالتی خود به خود حاصل شود تنها در موارد ضرورت و به مقدار ضرورت نگاه کنند. (سایت آیه الله مکارم)^۱

۸. نظراتان درباره تماشای فیلم های خارجی جهت آموزش زبان از روی اجبار چیست؟
اگر فیلم مبتذل نباشد و بدون شهوت اشکال ندارد^۲ (سایت آیه الله سیستانی).

سؤال ۸۹۹- نگاه کردن به عکسهای عریان موجود در کتابهای پزشکی، که آموزش آن برای دانشجویان دختر ضروری است، و در عین حال خوف وقوع در گناه می رود، چه حکمی دارد؟

جواب: بدون قصد لذت و ریه اشکالی ندارد، و هرگاه چنین حالتی خود به خود حاصل شود، تنها در موارد ضرورت و به مقدار ضرورت نگاه کنند. مکارم^۳

نگاه به تصاویر عریان و نیمه عریان کتابها و فیلمهای آموزشی پزشکی در صورتی که صاحبان تصاویر ناشناخته باشند و از روی شهوت و لذت جویی نباشد و مفسدهای نیز بر آن مترتب نشود، اشکال ندارد. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹^۴

۹- نگاه استاد و دانشجویان به بدن نامحرم و عورتین میّت در موقع تشریح به مقدار لازم و ضرورت اشکال ندارد. احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹^۵

۲- نگاه کردن به عکسهای زن مطلقه و متوفی

زن و شوهری با هم عکس گرفته اند ولی مرد و زن مجاب کامل و کافی ندارند سپس زن و یا مرد، مرده و یا از هم جدا شده اند آیا بعد از فوت و یا طلاق می توانند به عکسی که قبلا گرفته اند نگاه کنند؟

^۱ (سایت آیه الله مکارم)

^۲ (سایت آیه الله سیستانی).

^۳ مکارم

^۴ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹

^۵ احکام پزشکان و بیماران (فاضل)، ص: ۲۹

در هر دو مورد امتیاط آن است که نگاه نکنند. (سایت آیه الله مکارم)^۱
 زن و شوهری با هم عکس گرفته‌اند، ولی مجاب کامل و کافی نداشته، سپس از هم جدا شده‌اند، یا یکی از آنها فوت کرده است، آیا بعد از طلاق یا فوت یکی از آنها، دیگری می‌تواند به آن عکسها نگاه کند؟
 در صورت وفات اشکال ندارد؛ ولی در صورت جدائی نگاه نکنند. **احکام بانوان (مکارم)**، ص: ۲^۲؛
 - آیا احکام نظر در همسر مطلقه (یا همسر موقتی که وقتش تمام شده باشد) مشابه فردی است که هیچ وقت ممره نبوده؟ مثلاً دیدن عکسهای خانوادگی گذشته که ممره یکدیگر بوده‌اند و بارها آنها را در گذشته دیده است چه حکمی دارد؟
 - همسر مطلقه که در عدهٔ رجعیه نباشد و همسر موقتی که مدتش تمام شده باشد مکم اجنبیه را دارد، لکن مرمت نگاه بعکس مذکور معلوم نیست. **جامع الأحکام (صافی)**، ج: ۲، ص: ۱۷۱^۳

۳- نگاه به عکس و فیلم نامحرم
 ۱- نگاه به عکس و فیلم زن نامحرم بدون قصد ریبه
 ۳۳. نگاه کردن به عکس و فیلم (اگر پخش مستقیم و زنده باشد) زنان نامحرم (بدون رعایت حجاب کامل و بدون قصد ریبه چه حکمی دارد؟
 در صورتی که بدون قصد لذت باشد و خوف وقوع در گناه نرود اشکالی ندارد. (سایت آیه الله مکارم)^۴

۳۷. نگاه کردن به وجه و کفین گویندگان زن اخبار که به صورت مستقیم پخش می‌شود، چه حکمی دارد؟
 اگر آرایش نشده باشد و نگاه همراه با لذت نباشد، اشکال ندارد. (سایت رهبری)^۵

۲- عکس و فیلم ناشناس
 ۵۱. نگاه مرد به عکس و فیلم بی حجاب زن ناشناس، چه حکمی دارد؟
 مراجع عظام: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادنیه گناه باشد و مفسده ای در بین نماز نباشد، اشکال ندارد.^۶
 تبصره: هر چند تعبیر «بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه» در برخی منابع ذکر نشده؛ ولی این مساله مورد اتفاق تمامی فقیهان است.

مکم نگاه کردن مردان به عکس زنان مسلمان یا غیر مسلمان با مجاب اسلامی یا بدون مجاب چگونه است؟

^۱ (سایت آیه الله مکارم)
^۲ . احکام بانوان (مکارم)، ص
^۳ جامع الأحکام (صافی)، ج: ۲، ص: ۱۷۱
^۴ (سایت آیه الله مکارم)
^۵ . (سایت رهبری)
^۶ - امام استفتائات ج ۳ (نظر) س ۲۵ خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۲ وحید توضیح المسائل م ۲۴۴۸ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۲ نوری استفتائات ج ۱ س ۴۵۸ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۱۹ و توضیح المسائل مراجع م ۲۴۳۹ تبریزی استفتائات س ۱۵۸۸ مکارم استفتائات ج س ۴۴ سیستانی منهاج الصالحین (النکاح) بهجت توضیح المسائل (متفرقه) م ۲ .

باسمه تعالی؛ اگر به عکس یا فیلم زنی که نمی‌شناسند نگاه کنند، مانعی ندارد در صورتی که منجر به مزاح نشود، و الله العالم استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۷^۱

- نگاه کردن به عکس برهنه زنان مسلمان ناشناس بدون قصد لذت چه حکمی دارد؟

- پهن معرضیت برای فساد دارد جایز نیست. و الله العالم جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴^۲

۳- عکس و فیلم آشنا

۲۰. نگاه کردن به عکس و فیلم های زنان فامیل و آشنا که در آن بدون حجاب مشاهده می شوند ، چگونه است؟

آیات عظام امام ، تبریزی و نوری : اگر از زنانی اند که به حفظ حجاب شرعی پایبند هستند ، نگاه کردن به عکس و فیلم آنان حرام است^۳

آیات عظام بهجت و فاضل : بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به عکس و فیلم آنان ، جایز نیست^۴

آیات عظام سیستانی مکارم و وحید: اگر از زنانی اند که به حفظ حجاب شرعی پایبند هستند بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به عکس و فیلم آنان جایز نیست^۵

آیات عظام خامنه ای و صافی: نگاه کردن به عکس و فیلم آنان (به ویژه در مواردی که در معرض هتک و فساد باشند) حرام است^۶

آیا نگاه کردن به تصویر زن مسلمانی که او را می‌شناسیم بدون قصد لذت و خوف گناه، جایز است یا خیر؟ (با این فرض که تصویر غیرمستقیم و بدون پوشش کامل می‌باشد)

قید شناختن به چه معنایی است؟ آیا صرف دانستن نام و تشخیص قیافه و چهره کافی است یا خیر؟ (ج ۱) در فرض مرقوم جایز نیست

(ج ۲) همین قدر که بداند او کیست، کافی است.. (سایت رهبری)^۷

۲۱. نگاه به عکس و فیلم برخی از فامیل ها و آشنایان که از نظر حجاب بی بند و بار و بی باک هستند ، حکمش چیست؟

آیات عظام امام ، تبریزی ، سیستانی ، مکارم و وحید : اگر باعث مفسده نشود ، اشکال ندارد .^۸

آیات عظام بهجت ، فاضل و صافی : بنابر احتیاط واجب نگاه به عکس و فیلم آنان ، جایز نیست .^۹

^۱ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۷

^۲ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴

^۳ - امام توضیح المسائل م ۲۴۳۹ نوری توضیح المسائل م ۲۴۳۵ تبریزی صراط النجاه ج ۲ س ۱۱۵۸

^۴ - فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۲۸ و ۱۷۳۲ دفتر بهجت

^۵ - توضیح المسائل مراجع م ۲۴۳۹ وحید توضیح المسائل م ۲۴۴۸

^۶ - صافی توضیح المسائل م ۲۴۴۸ خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۲

^۷ (سایت رهبری)

^۸ - نوری توضیح المسائل م ۲۴۳۵ امام سیستانی وحید مکارم توضیح المسائل مراجع م ۲۴۳۹ وحید توضیح المسائل م ۲۴۴۸ تبریزی صراط

النجاه ج ۲ س ۱۱۵۸

^۹ - فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۲۸ و ۱۷۳۲ و دفتر صافی و بهجت

آیه الله خامنه ای: نگاه کردن به عکس و فیلم آنان جایز نیست^۱ -

نگاه کردن به عکس بانوانی که آنان را می‌شناسیم و مجاب اسلامی هم دارند بدون قصد و لذت چگونه است؟
- فلا فایده و غیرت اسلامی است.^۲

نگاه کردن به عکس بانوانی که آنان را می‌شناسیم و مجاب اسلامی ندارند بدون قصد و لذت چه صورتی دارد؟
- اشکال دارد. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴
نگاه کردن به عکس‌های نامحرم گناه است یا نه؟

نگاه کردن به عکس زن نامحرم که انسان او را می‌شناسد و از زنانی است که اگر او را از نشان دادن خود به نامحرم نهی کنند می‌پذیرد بنا بر احتیاط جایز نیست. سایت آیه الله وحید خراسانی^۳
۴. عکس بی حجاب از زن با حجاب
آیا نگاه کردن به عکس زن با حجابی که در عکس بدون حجاب است، جایز است؟
احتیاط آن است که به غیر از صورت و دو دست از آن عکس نگاه نشود و اما صورت و دو دست بدون ریه و لذت جنسی، جایز می‌باشد. (سایت آیه الله سیستانی)^۴

۵. دیدن تصویر زنان بی بند و بار زمان طاغوت
۶. دیدن تصویر زنان بی بند و بار طاغوت که معروف هم هستند و حالا زنده اند در صورتی که حجاب ندارند مانند فرح دیبا در کتاب و یا فیلم چه حکمی دارد؟

اگر ایجاد مفسده نکند و بدون قصد لذت نگاه کند اشکال ندارد. (سایت آیه الله مکارم)^۵
۶- عکس بازیگران
۲۳. اخیراً از بازیگران زن پوسترهایی تهیه شده است برخی از آنان موهای خود را بیرون انداخته اند و بعضی دیگر لباس های تنگ و اندام نما پوشیده و عکس انداخته اند، در این مورد حکم چگونه است؟
مراجع عظام: اگر نشر و نگاه به آنان باعث مفسده گردد، جایز نیست^۶
۷- عکس دوران کودکی

۲۵. دیدن عکس دوران کودکی زنان نامحرم، در صورتی که پوشش کافی نداشته باشند، چه حکمی دارد؟
همه مراجع (به جز سیستانی): اگر نگاه به آن باعث هتک آنان و تحریک شهوت نشود، اشکال ندارد^۷
آیه الله سیستانی: اگر عکس یاد شده از وضع کنونی زن حکایت کند و او را نیز بشناسد، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.^۸

۱ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۲

۲ - جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴

۳ - جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴

۴ - (سایت آیه الله وحید خراسانی)

۵ - (سایت آیه الله سیستانی)

۶ - (سایت آیه الله مکارم)

۷ - دفتر همه مراجع

۸ - تیریزی صراط النجاه ج ۱ س ۸۸۹ دفتر همه مراجع

۲۶. لطفا بفرمایید نظر شما در ارتباط با نشان دادن عکس هایی که در کودکی گرفته شده به فرد نامحرم چیست؟
(البته زمانی که آن فرد به سن تکلیف رسیده است.)

اشکالی ندارد مگر منشاء مفاسد خاصی شود. (سایت آیه الله مکارم)^۲

نگاه به زنان بی حجاب در فیلم های زمان کودکی

۴۸. دیدن فیلم هایی که در زمان کودکی گرفته شده و زنان بی حجاب نیز حضور دارند در حال حاضر چه حکمی دارد؟

در صورتیکه زنان متدینی باشند که نمی خواهند عکس شان فاش شود نگاه کردن به آنها جایز نیست. (سایت آیه الله مکارم)^۳

۸- نگاه به عکس و فیلم زنان بد حجاب

نگاه کردن بی شهوت به فیلمها و یا عکسهایی که زنان نامحرم حجاب را رعایت نمی کنند، همچنین اگر زنان را بشناسیم جایز است؟

باسمه تعالی؛ با فرض اینکه زن را نشناسد، مانعی ندارد؛ و چنانچه زن را بشناسد، حکم نگاه کردن به عکس و فیلم زن حکم نگاه کردن به خود زن را دارد، و الله العالم استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۶^۴

۳۲. آیا نگاه کردن به مو های جلو و پیشانی دختران و زنان در فیلمها و برنامه های تلویزیونی جایز است؟ نظر به موی سر و صورت و متی بدن دختران و زنان در فیلمها و برنامه های غیر مستقیم تلویزیونی مکم نظر به نامحرم را ندارد مگر آنکه از روی شهوت و یا موجب مفسده و یا فوف فتنه باشد (سایت رهبری)^۵

۹- نگاه به عکس و فیلم های مبتذل

نگاه التذادی به آن جایز نیست (مراجع عظام)

و بنابر احتیاط واجب اگر نگاه غیر التذادی می باشد جایز نیست سیستانی

۱ - دفتر سیستانی

۲. (سایت آیه الله مکارم)

۳. (سایت آیه الله مکارم)

۴ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۶

۵ (سایت رهبری)

دیدن فیلم‌های مستهجن و حاوی منکرات، موجب تقویت هواهای شیطانی نفس، تضعیف اراده و ایمان و زمینه‌ساز ترتب مفاسد و گناهان بوده و به هیچ وجه جایز نیست. رهبری

۳۰. حکم دیدن فیلم‌های مبتذل چیست؟ دیدن فیلم‌های مستهجن و حاوی منکرات، موجب تقویت هواهای شیطانی نفس، تضعیف اراده و ایمان و زمینه‌ساز ترتب مفاسد و گناهان بوده و به هیچ وجه جایز نیست. (سایت رهبری)^۱

۳۱. آیا نگاه کردن به کارتونهای مبتذل جایز است؟
در صورتی که تمریک کننده شهوت باشد جایز نیست. (سایت آیه الله و امید فراسانی)^۲

کسی که در تلویزیون شبکه باکو و ترکیه که فیلمهای مبتذل نشان می‌دهد نگاه می‌کند، مکمش چیست؟
باسمه تعالی؛ دیدن فیلمهایی که موجب انحراف جوانان و فساد جامعه است، اشکال دارد؛ و شفص مذکور را باید امر به معروف و نهی از منکر کنید با شرایط آن، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۲۰۳
آیا نگاه کردن به تصویر مبتذل مرام است؟
با شهوت و ترس وقوع در مرام، مرام است و بدون آن هم - بنابر امتیاط واجب جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی)^۳

آیا نگاه کردن به عکس زندهای مبتذل که فودشان راضی هستند دیگران عکسهای آنها را ببینند و در صورتیکه فرد از فودش مطمئن باشد که در مرام نمی افتد اشکال دارد؟ گناه کبیره است یا صغیره یا مکروه است یا هیچکدام؟ لطفاً اگر حدیث یا آیه ای در این خصوص داریم ذکر بفرمائید؟
نگاه التذازی به آن جایز نیست و همچنین است بنابر امتیاط واجب اگر نگاه غیر التذازی می باشد. (سایت آیه الله سیستانی)^۴

آیا دیدن فیلمهای مستهجن که از بلاد کفار است اشکال دارد؟
اگر باشهوت نگاه کند مرام است و همچنین بدون شهوت هم بنا بر امتیاط واجب مرام است. (سایت آیه الله سیستانی)^۵

۴۲. مکم شرعی برای تماشای فیلمهایی که دارای قطعات مبتذل میباشد چیست؟

^۱ (سایت رهبری)

^۲ (سایت آیه الله وحید خراسانی)

^۳ استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۲۰۳

^۴ (سایت آیه الله سیستانی)

^۵ (سایت آیه الله سیستانی)

^۶ (سایت آیه الله سیستانی)

نگاه کردن به شهوت و فحش و وقوع در مراه ، مراه است و همچنین بنا بر احتیاط واجب اگر بدون شهوت و فحش و وقوع در مراه باشد. (سایت آیه الله سیستانی)^۱.

۱۳۳. آیا دیدن میان پرده های تمریک کننده با این که مطمئن نیستیم در ما اثر نگذارد جایز است؟

ج: اگر در آن میان پرده ها، برهنه باشند بنا بر احتیاط نگاه نشود (سایت آیه الله سیستانی)^۲..

مسئله ۱۴۴. در برخی کشورها، ایستگاههای تلویزیونی ویژه ای وجود دارد با کانالهای اختصاصی که ماهانه مق اشتراک دریافت می کنند و در غیر نیمه شب برنامه هایی که به فساد اختصاص ندارد ارائه می دهند اما از نیمه شب به بعد فیلمهای باز و برهنه فحش می کنند آیا شرکت در چنان امر و پرداختن مق اشتراک جایز است؟
جواب: جایز نیست مگر آن که به خود و دیگران اطمینان داشته باشد که برنامه های فاسد را نگاه نخواهند کرد . (سایت آیه الله سیستانی)^۳

۱۰ نگاه کردن به عکس و فیلم سکسی خارجی

۱۳- نگاه کردن به عکس های عریان و برهنه زنان و مردان غیر مسلمان چه حکمی دارد ؟

آیات عظام امام تبریزی خامنه ای سیستانی فاضل و وحید: اگر با قصد لذت باشد ، حرام است و بنا بر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست^۴

آیات عظام بهجت ، صافی ، مکارم و نوری: نگاه به آن جایز نیست ؛ هر چند بدون قصد لذت باشد . ۱۷۰۷^۵

۱۳۹. نگاه کردن به عکس سکسی یا فیلم سکسی خارجی (غیر مسلمان) چه حکمی دارد؟

جایز نیست. (سایت آیه الله مکارم)^۶

نگاه کردن به تصویر سکس چه حکمی دارد با توجه به اینکه انسان به مراه نمی افتد؟

بنا بر احتیاط جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی)^۷.

۱۹. نگاه کردن به تصویر عورت مرد و زن نامرئ غیر مسلمان چه حکمی دارد اگر احتمال مفسده نرود؟

^۱ (سایت آیه الله سیستانی).

^۲ (سایت آیه الله سیستانی)

^۳ (سایت آیه الله سیستانی)

^۴ - سیستانی تعلیقات علی العروه احکام تخلی م ۲ (تصویر) س ۱ و ۲ تبریزی صراط النجاه ج ۳ س ۷۷۸ خامنه ای اجوبه الاستفتانات س

۱۳۱۴ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۱ و تعلیقات علی العروه ج ۱ (احکام التخلی) م ۳ امام تعلیقات علی العروه احکام تخلی دفتر وحید

^۵ - مکارم استفتانات ج ۲ س ۱۰۳۳ - تعلیقات علی العروه (احکام تخلی) م ۲ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۰۷ نوری تعلیقات علی العروه

(احکام تخلی) م ۲ دفتر بهجت

^۶ (سایت آیه الله مکارم)

^۷ (سایت آیه الله سیستانی).

باشهوت جایز نیست بلکه بدون شهوت هم بنا بر امتیاط واجب جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی)^۱
مکم نگاه کردن بدون ریبه به تصویرها و فیلمهایی که مواضعی از بدن را نمایش می دهند که معمولاً پوشانده می شود، چیست؟

همچنین نگاه به تصویر و فیلم عورتین بدون ریبه چه مکمی دارد؟

آیا شناختن صامب تصویر و فیلم، دفالت در مکم دارد؟

شناختن از نظر شرعی به چه معنا است؟ آیا صرف دانستن اسم و رسم کافی است؟

در مورد فیلم هایی که اعضای بدن را نشان می دهد چنانچه به قصد شهوت نگاه نکنند، و فوف مفسده ای نباشد، اشکال ندارد؛ ولی نسبت به عورتین مطلقاً جایز نیست. و اگر زانی باشند که معمولاً خود را مستور می دارند، نگاه کردن به عکس های برهنه آنان مجاز نمی باشد. و منظور از شناخت، تنها شناخت اسمی نیست، بلکه مشتمّصات بیشتری لازم است. م. (سایت آیه الله مکارم)^۲

متأسفانه نوارهای ویدیویی محتوی فیلم های مبتذل، اعم از موسیقی، آواز، رقص زنان یا مردان، یا زن و مرد، بلکه بالاتر نوارهایی که عمل زناشویی را نمایش می دهد، به وفور در بازار یافت می شود؛ و از طرفی، در بعضی از ممافل شایع شده که چون به صورت پخش غیر مستقیم است اشکالی ندارد، یا اگر ممّرک نباشد، مرام نیست! لطفاً در این زمینه به سؤالات زیر پاسخ فرمایید:

- خرید و فروش و نگهداری این نوارها، و نگاه کردن به این فیلمها چه مکمی دارد؟

- آیا بین پخش مستقیم و غیر مستقیم در فرض مزبور تفاوتی است؟

فروش و نگهداری و نگاه کردن به این گونه فیلمها مرام است؛ فواه مستقیم باشد یا غیر مستقیم، و بر ماکم شرع لازم است که آنها را جمع آوری کرده و از بین ببرد، و این کار تعزیر دارد. (سایت آیه الله مکارم)^۳
نگاه کردن به فیلمهای سکسی از طریق ویدئو یا تلویزیونهای بیگانگان و به هر طریق دیگر، چه مکمی دارد؟
باسمه تعالی؛ نشان دادن و نگاه کردن به فیلمهای مذکور و هر چیزی که موجب فساد و ترویج فمشا در جوانان و غیر آنان بشود، جایز نیست؛ و اجباری که رافع تکلیف باشد، در این موارد تمقق پیدا نمی کند، و الله العالم.
استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۲۲۳^۴

۱۲. تعدادی از دوستان بنده به سایت های آموزش مسائل جنسی خارجی مراجعه می کنند در این سایت های خارجی عکس های عمل زناشویی دو فرد غیر هم جنس به صورت برهنه کامل قرار دارد بنده به ان ها می گویم

^۱ - تبریزی صراط النجاه ج ۵ و دفتر همه مراجع

^۲ (سایت آیه الله مکارم)

^۳ (سایت آیه الله مکارم)

^۴ استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۲۲۳

دیدن آن‌ها حرام است ولی برای بنده دلیل می‌آورند و می‌گویند در رساله و استفتائات خود آقای مکارم که از آن تقلید می‌کنی نوشته است که:

دیدن زن نامحرم کافر به طور برهنه مادر زاد حرام نیست.

چون شما آن زن یا افراد را نمی‌شناسی پس حرام نیست.

چون برای ما منشا فساد ندارد یعنی ما بعد از آن کاری نمی‌کنیم حرام نیست.

چون تصاویر آن زنان برهنه کافر را ما به طور غیر مستقیم می‌بینیم پس باز هم حرام نیست. بنده نیز همین چهار دلیل را در رساله و استفتائات آقای مکارم دیده‌ام. پیرامون این مطلب توضیح دهید.

ما در هیچ کجا نوشته ایم که دیدن زنان برهنه کافر یا عکس آنها جایز است. آنچه نوشته ایم جایز است این است که اگر آنها سر برهنه باشند و منشا فساد نباشد نگاه بدون قصد لذت مانعی ندارد. ولی دیدن عکسهای مستهجن قطعاً جایز نیست. (سایت آیه الله مکارم)^۱

۱۳- نگاه کردن به عکس‌های عریان و برهنه زنان و مردان غیر مسلمان چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام تبریزی خامنه‌ای سیستمی فاضل و وحید: اگر با قصد لذت باشد، حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست^۲

آیات عظام بهجت، صافی، مکارم و نوری: نگاه به آن جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. ۱۷۰۷^۳

- نگاه کردن به عکس برهنه زنان اهل کتاب و مشرکین بدون لذت و شهوت و بدون آنکه مقدمه گناه شود چه حکمی دارد؟

- چون معرضیت برای فساد دارد جایز نیست. و الله العالم جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱^۴

۱۱- نگاه به تصویر زن غیر مسلمان

- دیدن عکس زنان بدون حجاب غیر مسلمان، بدون قصد لذت چه حکمی دارد؟

چنانچه بدون قصد لذت باشد و منشأ مفاسدی نگردد، اشکال ندارد. (سایت آیه الله مکارم)^۵

۱۰- نگاه کردن به عورت زن غیر مسلمان در تصویر چه حکمی دارد؟

نگاه التذادی جایز نیست و بدون آن هم به احتیاط واجب جایز نیست. (سایت آیه الله سیستمی)^۶

^۱ (سایت آیه الله مکارم)

^۲ - سیستمی تعلیقات علی العروه احکام تخلی م ۲ (تصویر) س ۱ و ۲ تبریزی صراط النجاه ج ۳ س ۷۷۸ خامنه‌ای اجوبه الاستفتائات س

۱۳۱۴ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۳۱ و تعلیقات علی العروه ج ۱ (احکام التخلی) م ۳ امام تعلیقات علی العروه احکام تخلی دفتر وحید

^۳ - مکارم استفتائات ج ۲ س ۱۰۳۳ - تعلیقات علی العروه (احکام تخلی) م ۲ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۰۷ نوری تعلیقات علی العروه

(احکام تخلی) م ۲ دفتر بهجت

^۴ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۱

^۵ (سایت آیه الله مکارم)

^۶ (سایت آیه الله سیستمی)

۱۱. آیا نگاه به تصویر تلویزیونی و غیر تلویزیونی زنان غیر مسلمانی که پوشش ندارد و برهنه و یا شبه برهنه هستند جایز است؟ آن هم به قصد کنجکاو و امثال آن، با این که اطمینان نداریم لذت جنسی حاصل شود. و در فیابان ها نگاه به زنان نه به آن قصد که گذشت بلکه به نیت تمریک شدن مرد نسبت به همسر خود، بطور است؟

نگاه کردن به صمنه های برهنه، به طور مستقیم و یا در صمنه تلویزیون و امثال آن جایز نیست. بلکه امتیاط واجب آن است به طور مطلق به آن مناظر نگاه نکند. . (سایت آیه الله سیستانی)

۲ تصاویر مبتذل تزئینی

۲. کاپلن هایی با عکس های زنان سر برهنه و با تصاویر رقاصی دسته جمعی که توسط آقایان و خانم ها بافته می شود و از آن ها در منازل و مغازه ها استفاده می کنیم، چه مکی دارد؟
(ج) مکم دائر مدار مفسده انگیز بودن آن است. (رهبری)^۱

۳ نگاه به تصاویر مستهجن به دستور پزشک

من یک جوان متاهل هستم. چهار سال است ازدواج کرده ام. به خاطر مشکل عدم میل جنسی و به تبع آن بچه دار نشدن با پزشک صحبت کرده ام، به علت بیماری روده که دارم نمی توانم به راحتی هر دارویی را استفاده کنم. می خواستم ببینم اگر به عکس و یا فیلم هایی که در آنها، کفار به صورت عریان هستند (در صورتی که یقین داشته باشم برای من مفسده ای ندارد و عکس هم عکس کفار باشد) آیا می توانم به بدن یا آلت آنها نگاه کنم. پزشک من می گفت اگر این راه از نظر شرعی جایز باشد از راه هایی است که به حل مشکل من کمک میکند.

در صورتیکه به تجویز پزشک ماذق متدین تنها راه درمان باشد به مقدار ضرورت مانعی ندارد. (مکارم)^۲
۴. نگاه به عکس بچه ها

نگاه به عکس دختر

نگاه کردن به عکس بچه نابالغ چه دفتروپه پسر اگر بدون قصد لذت باشد وانسان نترسد بچه گناه آلوده شود اشکالی ندارد^۳

۵ نگاه به عکس و فیلم های ورزشی

مکم تماشای کشتی گیران و سایر ورزشکاران با بدن نیمه برهنه از تلویزیون برای بانوان چگونه است ؟

۱ (سایت آیه الله سیستانی)

۲ رهبری

۳ مکارم

۴ امام، اراکی، بهجت، خامنه ای، سیستانی، فاضل، گلپایگانی، مکارم: استفتاء امام: تحریر ج ۲ با استفاده از مسئله ۸ ص ۷۵۲ تیریزی: صراط النجا ه با استفاده از مسئله ۸۸۹

آیات عظام امام ، سیستانی ، فاضل ، نوری و وحید : اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده هم نشود ، اشکال ندارد.^۱

آیات عظام بهجت ، صافی و مکارم : با توجه به اینکه نگاه به این نوع برنامه ها باعث فساد و تهییج شهوت می شود ، جایز نیست.^۲

آیات عظام تبریزی و خامنه ای : اگر به طور غیر زنده پخش شود و قصد لذت و ترس افتادن به حرام نباشد ، اشکال ندارد.^۳

تبصره : پاسخ یاد شده در جایی است که مردان ورزشکار و کشتی گیر ، ناشناس باشند و گرنه به فتوای مراجع تقلید ، تماشای آن حرام است.

مشاهده تصاویر ورزشی زنان که قسمتی از بدن آنان عریان است بطور مستقیم و یا غیر مستقیم از تلویزیون

برای مردان چه مکمی دارد ؟ آیا متاهل یا مجرد بودن مرد تفاوتی در حکم مسئله می کند ؟

نگاه کردن به شهوت و فوف وقوع در مراسم ، مراسم است و همچنین بنا بر امتیاط واجب اگر بدون شهوت و فوف

وقوع در مراسم باشد و فرقی میان متاهل و غیره در حکم مذکور نیست . سیستانی^۴

آیا دیدن بدن برهنه مردان (مانند ورزشکاران) از تلویزیون برای خانمها جایز است؟

حکم عکس را دارد . استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۶۰۲^۵

- تماشای برنامه های ورزشی که از تلویزیون پخش می شود با توجه به لباسی که بازیکنان پوشیده اند

(قسمت هایی از اندام پوشیده نیست) برای خانمی که به سن تکلیف رسیده چه مکمی دارد؟

- چون این گونه برنامه ها معرض تهییج و مظفر ریه و التذاذ است، تماشای آن برای خانمها محل اشکال است

خداوند تعالی همه را از شرور و فتن و مصاد و مکاره شیطان مفظ فرماید. و الله العالم جامع الأمکام (صافی)،

ج ۲، ص: ۱۴۶^۶

۱۶- نگاه به فیلم های وزارت ارشاد

۶۲. نگاه به فیلم های مجاز داخلی و خارجی که به وسیله وزارت ارشاد اجازه داده شده است ، چه مکمی دارد؟

همه مراجع : اگر (در حد ابتذال نبوده) و بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفسد و انحرافات اخلاقی

نشود اشکالی ندارد (خواه فیلم داخلی باشد یا خارجی) ^۷

^۱ نوری ، استفتاءات ، ج ۱ ، ص ۴۵۸ ، امام ، استفتاءات ، ج ۳ ، (نظر) ، ص ۱۲ ؛ تبریزی ، صراط النجاه ، ج ۲ ، ص ۸۹۷ و ج ۱ ، ص ۱۴۸۷ ، مکارم ، استفتاءات ، ج ۲ ، ص ۱۰۳۰ ؛ دفتر ؛ سیستانی ، وحید .

^۲ بهجت ، توضیح المسائل ، متفرقه ، م ۲ ، صافی ، جامع الاحکام ، ج ۲ ، ص ۱۶۰۷ و ۱۶۲۲ و دفتر مکارم .

^۳ خامنه ای ، اجوبه الاستفتاءات ، ص ۱۱۸۹ .

^۴ آیه الله سیستانی

^۵ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۶۰۲

^۶ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۴۶

^۷ - خامنه ای اجوبه الاستفتاءات ص ۱۱۹۴ و ۱۲۰۶ فاضل جامع المسائل ج ۱ ص ۱۷۲۶ و ۱۷۲۷ بهجت توضیح المسائل (متفرقه) م ۲ مکارم استفتاءات ج ۱ ص ۷۷۵ و ۷۷۲ نوری استفتاءات ج ۱ ص ۴۵۰ و ۴۵۲ امام استفتاءات ج ۳ (نظر) ص ۱۵ و ۱۹ سیستانی (فیلم) ص ۸ تبریزی استفتاءات ص ۱۰۸۱ و ۱۶۰۳ صافی جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۷۰۸ و ۱۷۱۹ دفتر وحید

آیا امروزه هم تماشای تلویزیون یا پرده سینما (با توجه به اینکه مثلاً آقائی افبار می‌گوید، یا فیلمهای خوب و بیدارکننده نشان می‌دهند) و نیز نگاه کردن خانمها به مردان این فیلمها حرام است؟
- اگر مفسده نداشته باشد مانع ندارد، و در صورت داشتن مفسده باید اجتناب شود. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۶۰۳^۱

- نظر به اینکه در ایران، حکومت اسلامی شده و برنامه‌های تبلیغاتی رادیو و تلویزیون بر فلاف زمان رژیم طاغوت است، بفرمائید از نظر شارع مقدس اسلام بیع و شراء رادیو و تلویزیون و نظر کردن و استماع افبار آنها چه صورت دارد؟

- مانع ندارد، لکن اگر برنامه غیر مشروعی دارد لازم است از آن برنامه اجتناب شود. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۶۰۳^۲

فیلمهای دارای مجوز مشتمل بر حرام

برخی افراد وقتی از کاری نهی می‌شوند آن را به دستور یا مجوزی که از بالاتر دارند نسبت داده و لذا خود را معذور می‌دانند؛ مانند بعضی صاحبان مغازه‌های ویدئو کلپ که فروش فیلمهای مشتمل بر حرام را به مجوز ارشاد مستند می‌کنند. لطفاً مکم دین اسلام را درباره دستور یا تجویز مقام بالاتر و همچنین عمل فرد زبردست، بیان فرمایید.

صرف مجوز مذکور، مجت شرعی بر ملیت نیست رهبری^۳.

۱۷ نگاه به فیلم های صدا و سیما

نگاه در پخش مستقیم و غیر مستقیم

۱۹. مکم تماشای زن بی حجاب در رسانه های تصویری به صورت زنده و غیره زنده چیست ؟

مراجع عظام (به جز تبریزی و خامنه ای) : اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود ، اشکال ندارد و تفاوتی بین پخش زنده و غیر زنده نمی کند .^۴

آیه الله تبریزی : بین پخش زنده و غیر زنده تفاوت است . اگر به طور غیر زنده پخش شود و باعث مفسده نشود ، اشکال ندارد و اگر به طور زنده باشد ، نگاه به آن (هر چند باعث مفسده نیز نشود) جایز نیست^۵

^۱ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص ۶۰۳

^۲ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۶۰۳

^۳ سایت رهبری

^۴ - بهجت ، توضیح المسائل (متفرقه) م ۲ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۲۶ و ۱۷۲۸ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۱۹ امام استفتاءات ج

^۳(نظر) س ۱۵ نوری استفتاءات ج ۳ ۱۵ نوری استفتاءات ۴۵۸ و ۴۵۲ سیستانی (تصویر) ش ۱۳ دفتر وحید

^۵ - تبریزی صراط النجاه ج ۵ س ۱۱۳

آیه الله خامنه ای: بین پخش زنده و غیر زنده تفاوت است. اگر به طور غیر زنده پخش شود و بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد و اگر به طور زنده باشد، بنابر احتیاط واجب، نگاه به آن (هر چند باعث مفسده نیز نشود) جایز نیست^۱

تماشای فیلمهای ایرانی و خارجی از تلویزیون

مشاهده فیلمهای ایرانی در خارج و خارجی از سیمای جمهوری اسلامی ایران چه مکتبی دارد؟

مشاهده فیلمهای ایرانی در صورتی که صمنه و آهنگهای نامشروعی در آن نباشد جایز است چه برای کسانی که در داخل هستند یا در خارج و در غیر این صورت جایز نیست و در مورد فیلمهای خارجی چنانچه صمنه های نامشروع سانسور می شود مانعی ندارد مکارم^۲.

نگاه به فیلم های ایرانی و خارجی که در آنها مجاب رعایت نمی شود واز صدا و سیما پخش می شوند، چه مکتبی دارد؟

مشهور مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفسد و انحرافات اخلاقی نشود، اشکال ندارد^۳.

در صورتی که تصویر زنده نباشد و صرف عکس باشد اگر باعث تهییج شهوت نباشد، دیدن آن مانعی ندارد، ولی اگر صاحب عکس را بشناسد و از زنانی باشد که اگر او را از نشان دادن خود به نامحرم نهی کنند می پذیرد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. وحید خراسانی^۴

^۱ خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۲

^۲ مکارم استفتاءات جدید (مکارم)، ج ۱، ص: ۲۲۹

^۳ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۹۴ و ۱۲۰۶ مکارم استفتائات ج ۱ س ۷۷۵ و ۷۷۲ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۲۶ و ۱۷۲۷ نوری استفتائات ج ۱ س ۴۵۰ و ۴۵۲ بهجت توضیح المسائل (متفرقه) م ۲: امام استفتائات ج ۳ (نظر) س ۱۵ و ۱۹: استفتائات س ۱۰۸۱ و ۱۶۰۳ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۷۰۸ و ۱۷۱۹ سیستانی (فیلم) س ۸ دفتر وحید

^۴ سایت آیت الله وحید خراسانی

- بازی افراد در نمایشها و فیلمها در نقش زن و شوهر و فواهر و برادر و دیدن آنها را جایز می‌دانید یا فیر؟
- هرگاه اجنبی از یکدیگر و غیر ممره باشند جایز نیست و دیدن آنها بستگی بنمونه پوشش آنها دارد. جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۴۱^۱

نگاه کردن به فیلمهایی که زهای بی محاب و آرایش کرده در آن بازی می کنند و بعضاً از تلویزیون پخش می شود چه مکی دارد؟ در صورتی که منشأ مفاسد فاصی بشود مرام است. مکارم^۲

آیا می توانیم در برنامه های تلویزیون به سر و صورت زنانی که موی سر خود را نپوشانده اند نگاه کنیم؟
در صورتی که تصویر زنده نباشد و صرف عکس باشد اگر باعث تهییج شهوت نباشد، دیدن آن مانعی ندارد، ولی اگر صامب عکس را بشناسد و از زنانی باشد که اگر او را از نشان دادن خود به ناممره نهی کنند می‌پذیرد، بنا بر امتیاط واجب جائز نیست و مید فراسانی^۳

- آیا تصویر فانم مکشّفه‌ای که در تلویزیون آن را ارائه می‌دهند، مکم عکس را دارد یا مکم آئینه؟
- مکم عکس را دارد. استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۴۶۰۲^۴

آیا تصویر تلویزیون در مکم عکس متمرک است؟

آری منازاری که در تلویزیون دیده می‌شود مکم عکس متمرک را دارد. مکارم^۵

آیا دیدن سریالها و فیلمهای خارجی که بعضاً بطور نامناسبی از سیمای جمهوری اسلامی ایران پخش می‌شود، و فانمهای بی‌محاب در آن بازی می‌کنند، جایز است؟ مکارم^۶

نگاه کردن به فیلمهای مبتذل، که موجب فساد خود انسان یا خانواده‌اش می‌شود، جایز نیست، و باید از نگاه کردن به آن خودداری کرد؛ ولی برنامه‌هایی که موجب فساد نمی‌باشد، جایز است.

گاهی تلویزیون، شناگران را با بدنهای عریان، یا فیلمهای خارجی، زنان را نیمه عریان نشان می‌دهد، دیدن این مناظر چه مکی دارد؟

چنانچه دیدن آنها منشأ فساد گردد، جایز نیست. مکارم^۷

نگاه کردن به فیلمهای تلویزیونی یا سینمایی که شئون اسلامی در آن رعایت نشود، چه مکی دارد؟

^۱ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۴۱

^۲ . استفتاءات جدید (مکارم)؛ ج ۱، ص: ۲۲۸

^۳ وحید خراسانی

^۴ استفتاءات (امام خمینی)، ج ۳، ص: ۶۰۲

^۵ احکام بانوان مکارم ص ۱۹۱

^۶ احکام بانوان مکارم ص ۱۹۱

^۷ احکام بانوان مکارم ص ۱۹۱

باسمه تعالی؛ از نگاه کردن به فیلمهای مفسد باید اجتناب نمود، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۲۲۶^۱

- شنیده‌ام که مضرت عالی دیدن موی زن و صورت او را مطلقاً جایز نمی‌دانید در تلویزیون، آیا این حرف صحت دارد یا فیر؟

بر زن واجب است مو و روی خود را از اجنبی بپوشاند و نظر کردن اجنبی به آن مراه است ولی نگاه به تصویر اگر صامب آن را نشناسد و بدون ریبه باشد ظاهراً مانعی ندارد. مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۹۸^۲
- امتزماً فواهشمندم مکم شرعی نگاه کردن به فیلم‌هایی که بازیگر زن خارجی (امیاناً مسیمی) در آن ایفای نقش می‌کند و موها و بقیه اعضای بدن پوشش اسلامی را ندارد را مرقوم فرمایید.
- چنانچه نظر همراه با التذاذ باشد و یا مفسده اخلاق و لو در آینده داشته باشد جایز نیست. و الله العالم جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲^۳

- دیدن زن بی‌مجاب در تلویزیون چه صورت دارد؟

- اگر معرض ریبه یا التذاذ نباشد و زن را نشناسد جواز آن بعید نیست. جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴-۴
- آهنگهایی که از تلویزیون و رادیو و پخش می‌شود و همچنین فیلمهای خارجی که زنان با سرهای باز و لباسهای ناجور بازی می‌کنند آیا تماشای این فیلمها اشکال دارد یا فیر؟ و همچنین سرودهایی که از تلویزیون و رادیوپخش می‌گردد؟

- چون آهنگهای مورد سؤال نوعاً لهو محسوب می‌شود مراه است و همچنین نظر به فیلمهای مذکور و سائر فیلمهای مبتذل جایز نیست و سرودها اگر به المان غنا فوآنده شود نیز مراه است جامع الأمکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۳۹^۵

آیا دیدن فیلمهای خارجی که زنان هنرپیشه پوشش فوبی ندارند، بدون لذت جایز است؟

باسمه تعالی؛ نگاه کردن به فیلمهایی که موجب فساد و افتادن به مراه است، جایز نیست، و الله العالم.

استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹^۶

۱۸ سینما

آیا رفتن به سینما به طور مطلق جایز است؟

به طور مطلق جایز نیست ولی اگر فیلم گمراه کننده و تحریک کننده شهوت نباشد و نگاه هم از روی شهوت نباشد و محیط هم فاسد نباشد جایز است. سیستانی^۷

^۱ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۲۲۶

^۲ مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۴، ص: ۳۹۸

^۳ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲

^۴ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۴-۴

^۵ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۳۹

^۶ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

^۷ سایت سیستانی

۹ نگاه و اتلاف وقت

نگاه کردن به فیلمها و صحنه‌های تلویزیون و ویدئو که جز اتلاف وقت فایده‌ای بر او نیست آیا جایز است یا دافل در «عمره فی ما أفناه» می‌گردد - این فیلمها اگر قبیح و موجب فساد و افتلاف باشند مسلماً پفش آنها و نظر به آنها حرام است و بقیه هم اگر ضرری جز اتلاف وقت و عمر عزیز نداشته باشند برای اینکه شفص عاقل فود را به آن مشغول نکند و بیهوده عمر را تلف ننماید و مداومت و استمرار و اعتیاد به آن پیدا نکند برای لزوم اجتناب از آن کافی است و یکی از مواردی که بر مسب بعض احادیث (روز قیامت انسان به غبن فود آگاه میشود از آن روز یوم التغابن نامیده شده همین ساعات عمر است که می‌بینید بی‌ماصل از دستش رفته است و مصداق «ان الانسان لفی فسر» شده است. جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۳۸^۱

۲۰ نگاه به فیلم های کذب و دروغین

تماشای فیلم های غیر واقعی از پیامبران
فیلم هایی در مورد پیامبران وجود دارد که نام آن با اصل عصمت پیامبران مطابقت ندارد مانند «آفرین و سوسه مسیح» آیا تماشای این فیلم ها مجاز است؟
با توجه به اینکه اینگونه فیلم ها اهانت به مقام پیامبران بزرگ الهی است مشاهده آنها جایز نمی باشد.
مکارم^۲

فیلم و روابط زناشویی

اگر شوهر اصرار زیاد کند بر اینکه با او فیلم مبتذل نگاه کنم ، تکلیف چیست؟
همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی) اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به این نوع فیلم ها - که به طور معمول با نگاه شهوت برانگیز همراه است - جایز نیست^۳
آیه الله تبریزی : اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به فیلم هایی که باعث تحریک شهوت بر حرام یا ترویج فساد در جامعه می شود ، جایز نیست^۴
ایه الله سیستانی : اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به این نوع فیلم ها اگر با قصد لذت باشد ، حرام است و چنانچه بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز باشد بنا بر احتیاط واجب جایز نیست^۵

^۱ جامع الأحکام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۳۸

^۲ مکارم

^۳ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۷ و صافی جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۷۱۷ و ۱۶۰۵ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۲۹ و ۱۷۳۱ مکارم استفتائات ج ۱ س ۷۷۸ دفتر نوری و امام وحید بهجت

^۴ - تبریزی استفتائات س ۱۶۰۳ و ۱۶۰۵ و صراط النجاه ج ۵ س ۱۱۲۹

^۵ - سیستانی (فیلم) س ۴

تبصره : اطاعت از شوهر ، جایگاه خاصی دارد و مورد یاد شده از این قبیل نیست .

آیا دیدن فیلمهای مستهجن برای زن و شوهر اشکال دارد ؟

جائز نیست و غالباً آثار نامطلوبی در آینده بر زندگی مشترک آنها می گذارد. مکارم^۱

نگاه به فیلم های مبتذل که بیشتر زنان غیر مسلمان در آن بازی می کنند در صورتی که موجب تمریک انسان نشود - چه مکی دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی) : با توجه به اینکه دیدن این گونه فیلم ها به طور معمول شهوت برانگیز و مقدمه ارتکاب گناه می باشد ، نگاه به آنها مرام است ^۲

آیه الله تبریزی : نگاه به فیلم هایی که موجب تمریک شهوت بر مرام یا ترویج فساد در جامعه باشد جایز نیست. ^۳

آیه الله سیستانی : اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه نیز باشد ، بنا بر امتیاط واجب نگاه به زنان جایز نیست ^۴

۱- فیلم تحریک زناشویی

آیا زن و شوهر برای تحریک جنسی ، می توانند به فیلم های سکس و مبتذل نگاه کنند ؟

همه مراجع (به جز تبریزی) : خیر، تحریک شهوت به وسیله فیلم های مبتذل و جنسی ، جایز نیست ^۵

آیه الله تبریزی : نگاه به فیلم هایی که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می شود جایز نیست ^۶

- آیا دیدن عکسها، یا فیلمهای سکس برای متأهلین که جهت تمریک برای آمیزش به آن نگاه می کنند، اشکال دارد؟ اگر اشکال دارد، برای کسانی که جهت تمریک جنسی ناچار از نگاه کردن آن فیلمها هستند، چه مکی دارد؟

استفاده از این فیلمها جایز نیست، مگر در حال ضرورت. ضمناً توبه داشته باشید مشاهده این فیلمها تدریجاً نیروی جنسی را ضعیف می کند. مکارم^۷

^۱ مکارم

^۲ - خامنهاي اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۷ صافي جامع الاحكام ج ۲ س ۱۷۱۷ و ۱۶۰۵ فاضل جامع المسائل ج ۱ س ۱۷۲۹ و ۱۷۳۱ مكارم استفتائات ج ۱ س ۷۷۸ دفتر نوري و امام بهجت وحيد

^۳ - تریزی استفتاوات س ۱۶۰۳ و ۱۶۰۵ و صراط النجاه ج ۵ س ۱۱۲۹

^۴ - سیستانی (فیلم) س ۴

^۵ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۲۰۳ صافي جامع الاحكام ج ۲ س ۱۳۲۹ نوري استفتائات ج ۲ س ۵۵۴ سیستانی فیلم س ۳ دفتر وحید بهجت امام فاضل مکارم

^۶ - تریزی صراط النجاه ج ۵ س ۱۱۲۹ و ج ۱ س ۸۹۴ و ۸۹۵

^۷ احکام بانوان مکارم ص ۱۸۸

۳۴. استفاده از نوارهای تصویری مبتذل و مستهجن توسط زن و شوهر، جهت تهییج قوه شهویّه، بدون این که مفاسد دیگری بر آن مترتب گردد چه حکمی دارد؟ آیا کسی که این گونه نوارها را به منظور فوق نگهداری می کند، قابل تعزیر است؟

اشکال دارد و قابل تعزیر است؛ ولی در مرحله اول در این گونه موارد در مقام تعزیر باید به اخطارهای لفظی قناعت کرد. مکارم^۱

۲- فیلم و عکس های آموزشی جنسی

۵۶. حکم نگاه به فیلم های روش آموزش جنسی چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی سیستانی) : نگاه به اینگونه فیلم ها که به طور معمول با نگاه شهوت برانگیز همراه است جایز نیست^۲

آیه الله تبریزی : نگاه به این نوع فیلم ها که باعث تحریک شهوت بر حرام ویا ترویج فساد در جامعه می شود جایز نیست^۳.

آیه الله سیستانی : اگر به قصد لذت و شهوت باشد حرام است و بدون آن نیز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست^۴
۳. آیا نگاه کردن به نقاشی های مبتذل منظور یادگیری نموه جماع با همسر و تنوعات در مقاربت های جنسی برای مردی که ازدواج کرده است و می فواید تنوعی در جماع با همسرش در زمینه مقاربت جنسی داشته باشد ایراد دارد؟

اگر بدون شهوت باشد بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (سایت آیه الله سیستانی)^۵

۳- ارضای شهوت با فیلم

اگر با مشاهده فیلم های شهوت انگیز مقداری از شهوت انسان فروکش کند و در جلوگیری از ارتکاب مزاح موثر باشد چه حکمی دارد آیا مشاهده آن به این منظور جایز است ؟
همه مراجع : نگاه به این فیلم های شهوت برانگیز ، جایز نیست و تومیّه یاد شده مجوز ارتکاب مزاح دیگر نمی شود^۶

^۱ استفتائات جدید مکارم ج ۳ ص ۱۵۴

^۲ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۲۰۰ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۳۲۹ نوری استفتائات ج ۲ س ۵۵۴ دفتر بهجت وحید امام فاضل و مکارم

^۳ - تبریزی صراط النجاه ج ۵ س ۱۱۲۹

^۴ - سیستانی (تصویر) س ۱۹

^۵ (سایت آیه الله سیستانی)

^۶ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۹۲ تبریزی صراط النجاه ج ۵ س ۱۱۲۹ سیستانی (تصویر) س ۴ دفتر همه مراجع .

آیا در مشاهده فیلم های شهوت انگیز، بین فرد متاهل و مجرد تفاوتی دارد؟
همه مراجع : نگاه به فیلم های محرک و شهوت انگیز ، جایز نیست و بین مجرد و متاهل تفاوتی ندارد^۱

فصل پنجم: ماهواره و اینترنت

۱- برنامه های ماهواره ای

- نظر مراجع بزرگوار تقلید را درباره مشاهده برنامه های ماهواره ای بیان کنید ؟

آیات عظام بهجت و صافی : استفاده از برنامه های مشتمل بر فساد و مخرب جایز نیست .^۲
آیه الله تبریزی: چنانچه نگاه کردن آنها باعث تهییج شهوت بر حرام یا ترویج فساد در جامعه باشد، جایز نیست و در غیر این صورت باید مراعات مقررات و قوانین شود.^۳

آیات عظام خامنه ای و مکارم : استفاده از برنامه های مفید و مشروع (مانند برنامه های علمی و قرآنی) هر چند فی نفسه مانعی ندارد ؛ ولی با توجه به اینکه برنامه هایی که از طریق این دستگاه پخش می شود غالباً در بردارنده آموزش افکار گمراه کننده و تحریف حقایق و برنامه های لهو و فساد هستند ، استفاده از ماهواره جایز نیست .^۴

آیه الله سیستانی : استفاده از ماهواره اگر مفسده نداشته باشد ، جایز است و دیدن فیلم های مستهجن جایز نیست و تهیه آن در صورتی که اطمینان پیدا شود دیگران از ان استفاده بدی نمی کنند، اشکال ندارد^۵

نگاه کردن به برنامه های ماهواره چه محمی دارد؟

باسمه تعالی؛ چنانچه نگاه کردن آنها موجب تهییج شهوت بر مرام یا ترویج فساد در جامعه باشد، جایز نیست؛ و در غیر این صورت باید مراعات مقررات و قوانین شود، و الله العالم.

استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹^۶

۲- استفاده از اینترنت

^۱ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۹۹ سیستانی (فیلم) س ۷ تبریزی صراط النجاه ج ۶ س ۱۴۲۲ صافی جامع الاحکام ج ۲ س ۱۳۲۹ نوری استفتائات ج ۲ س ۵۵۴ دفتر امام مکارم وحید بهجت فاضل

^۲ - صافی جامع الاحکام ج ۱، ۹۷۶

^۳ - تبریزی استفتائات س ۱۶۰۵

^۴ - خامنه ای اجوبه الاستفتائات س ۱۱۸۳ و ۱۲۱۵ مکارم استفتائات ج ۱ س ۱۶۰۹ و ۸۲۹

^۵ - سیستانی سایت س ۲

^۶ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۵۹

هنگام نگاه کردن به صفحه اینترنت در زمانی که انسان روزه می باشد و یک تصویر غیر افلاقی ظاهر می شود چه مکمی دارد؟ روزه را باطل نمی کند اگرچه شرعاً در مواردی نباید نگاه کرد سیستمی^۱.

موقع کار با اینترنت با تصاویر غیر شرعی برخورد می کنیم تکلیف چیست؟

به تصاویر مبتذل نباید با شهوت نگاه کند بلکه بدون شهوت هم بنابر احتیاط واجب جایز نیست سیستمی^۲.

۸۱. نگاه کردن سایتهای مبتذل چه مکمی دارد؟ چه مرد و چه زن در حالی که تصاویر مرد و زن در آن می باشد؟

نگاه با شهوت جایز نیست و بدون شهوت هم بنابر احتیاط واجب جایز نیست سیستمی^۳.

۸۴. حکم نگاه به عکس زنان عریان در اینترنت برای ارضای جنسی چیست؟

سیستمی^۴ مکارم است.

در یک سری سایت ها در اینترنت عکس یک سری از بازیگرهای ایرانی زن بی حجاب وجود دارد آیا دیدن آنها

اشکال دارد یا فیر؟

در صورتی که آنها را بشناسید اشکال دارد همچنین در صورتی که نگاه به آنها به قصد لذت باشد یا مفسده ای بر

آن مترتب گردد. مکارم

فصل ششم: استثنائات نگاه

شهادت

در مسأله ۲۰۹۳ توضیح المسائل جناب عالی، چاپ بیست و هشتم، چنین می‌فوانیم: «نگاه کردن به زن نامرمر

برای شناختن او به منظور شهادت دادن در دادگاه و امور مهم و لازمی از این قبیل جایز است». آیا حکم فوق

افتصاص به مردان دارد؟

: در این گونه مسائل فرقی میان زنان و مردان نیست. امکام بانوان (مکارم)، ص: ۱۹۲^۵

نگاه به کهنسال

پرسش ۱. آیا نگاه کردن به مو، گردن و دست های زن کهنسال جایز است؟

همه مراجع: بدون قصد لذت، اشکال ندارد.^۶

^۱ سایت آیه الله سیستمی

^۲ سایت آیه الله سیستمی

^۳ سایت آیه الله سیستمی

^۴ سایت آیه الله سیستمی

^۵ احکام بانوان (مکارم)، ص: ۱۹۲

^۶ سیستمی، منهاج الصالحین ج ۳، (النکاح)، م ۱۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۱ علیه السلام س ۸۹۰؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۳؛ امام، نوری، فاضل و مکارم، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۳۵، دفتر؛ صافی.

پرسش ۲ مکم نگاه به زنانی که هنسالی که چهره و موهای خود را آرایش و تزئین کرده اند ، چیست ؟
همه مراجع : در فرض مذکور ، نگاه به آنان جایز نیست .^۱

نگاه و ازدواج

نگاه خواستگاري

۳. در چه صورت می توانم به چهره ، گردن و موهای دفتري که قصد ازدواج با او را دارم ، نگاه کنم؟
همه مراجع (به جز صافی) ؛ نگاه به دفتر مورد نظر با شرایط ذیل جایز است :
به قصد لذت و ريبه نباشد (هر چند بداند با نگاه لذت قهری پیدا می شود).
برای آگاهی از وضع جسمانی دفتر باشد (پس اگر از مال او آگاه است ، نگاه او جایز نیست)
مانعی از ازدواج در میان نباشد (برای مثال دفتر شوهر نداشته باشد)
امتمال بدهد دفتر او را در نمی کند .^۲

آیه الله صافی ؛ با رعایت شرایط یاد شده ، بنا بر امتیاط واجب تنها به صورت و دست ها تا مچ اکتفا کند .^۳
آیا می شود در هنگام فواستگاری به صورت و موهای دفتري که قصد ازدواج با او را دارد نگاه کند؟
در مفروض سؤال نگاه کردن به دفتري که قصد ازدواج با او را دارد جایز است .^۴ و مید فراسانی^۴
۵۱۶۶. جوانی که می فواهد با دفتري ازدواج کند بعد از دیدن همديگر و قبل از جاری سافتن صیغه عقد، آیا پسر می تواند به این دفتر [دوباره] نگاه کند؟
ج. اگر برای اطلاع عقلایی دوباره نظر کند، جایز است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷ .^۵
برای انتفاب همسر می توانم به دفترها نگاه کنم؟

ج. اگر از موارد مسأله ۱۹۱۴۴ رساله نیست، فیر. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷^۶
سؤال ۷۱۰- در مسأله ۲۰۹۱ رساله حضرتعالی آمده است که: «نگاه کردن مرد به زنی که می فواهد با او ازدواج کند، به منظور آگاه شدن از مُسن و عیب او جایز است». آیا برای زن نیز جایز است که به همین منظور به بدن مردی که به فواستگاری او آمده نگاه کند؟ ممدوده این نگاه و شرایط آن چیست؟
جواب: آری برای زن هم جایز است، و ممدوده آن قسمتهائی از بدن است که مشاهده آن در انتفاب همسر تأثیر دارد. و این امور باید در مواردی باشد که بطور جدی تصمیم بر ازدواج در فرض پسندیدن وجود دارد. مکارم^۷

^۱ سیستانی ، منهاج الصالحین ، ج ۳ ، م ۱۸ ؛ دفتر ؛ همه مراجع .
^۲ سیستانی ، منهاج الصالحین ، ج ۲ ، النکاح ، م ۲۸ ؛ امام ، فاضل ، نوري ، مکارم ، تعليقات علي العروه ، النکاح ، م ۲۶ ؛ بهجت ، توضیح المسائل ، م ۱۹۴۴ ؛ خامنه اي ، استفتاء ، س ۵۲۵ ، دفتر ؛ تیريزي .
^۳ صافي ، جامع الاحکام ، ج ۲ ، س ۱۷۰۹ .
^۴ وحید خراسانی
^۵ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷
^۶ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷
^۷ احکام بانوان مکارم ص ۱۹۱ .

- هنگام فواستگاری می‌توان مو و صورت دفتر را داماد به فوبی بنگرد و با او هم کلام شود و نظرسنجی کند؟
- کسی که قصد ازدواج با دفتری را دارد- یعنی اگر دفتر را دید و ظاهر او را پسندید با او ازدواج فواهد کرد-
می‌تواند برای اطلاع به سر و صورت و موی دفتر نگاه کند و در آن زمان با او صحبت کند، و الله العالم!^۱
استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۲، ص: ۳۳۱

به منظور ازدواج، آیا مرد می‌تواند به برفی از اعضای بدن زن نگاه کند یا نگاه او منمصر در دست و صورت یا از روی لباس نازک و جز آن است؟
باسمه تعالی؛ می‌تواند به صورت و دستها و مو و مقداری از بدن- که گردن و بعضی از سینه است- نگاه کند، و
الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۳۵۵^۲
- نگاه کردن به زن اجنبیه مرام است ولی در موقع ازدواج با زن چه دائم و چه انقطاعی می‌شود او را نگاه کرد یا نه.
- زن مفصوصی را که قصد دارد ازدواج کند جایز است نگاه کند به مقداری که زشتی و زیبایی او را تشخیص دهد و
اما اگر بفواهد زنهای متعدد را نگاه کند که هر کدام را پسندید انتخاب کند جایز نیست. مجمع المسائل
(الگلایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰^۳

- برای کسی که می‌فواهد ازدواج کند جایز است نگاه کردن بزین و بالعکس یا نه.
- جهت ازدواج یک مرتبه بصورت نگاه کردن برای زن و مرد بدون قصد ربه و التذاذ جایز است. مجمع المسائل
(الگلایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰^۴

- برای اینکه انسان جمال و زیبایی زن را ببیند در وقت ازدواج تا چند مرتبه می‌تواند عروس را ببیند و چه مقدار از بدن او را مق دارد ببیند؟
- بنابر احتیاط واجب اکتفا کند به دیدن وجه و کفین و اگر با یک مرتبه نگاه مقصود حاصل نشود یعنی اطلاع بر مال او پیدا نکند تکرار نظر مانع ندارد و شرط است در جواز نظر اینکه از مال او قبل از نظر، اطلاع نداشته باشد و احتمال تزویج با او را بدهد و الا جایز نیست.
جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲^۵

^۱ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۲، ص: ۳۳۱

^۲ استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۳۵۵

^۳ مجمع المسائل (الگلایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰

^۴ مجمع المسائل (الگلایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۰

^۵ جامع الأحكام (صافی)، ج ۲، ص: ۱۷۲

۲. میخواستم بدانم آیا دیدن موی خانمی که قصد ازدواج با او را دارم و با این ازدواج موافقت کرده است حرام می‌باشد؟

این کار قبل از عقد جایز نیست مگر این که واقعاً بخواهد آشنایی بیشتری به صفات و خصوصیات همسر آینده داشته باشد آن هم فقط به مقدار ضرورت جایز است. مکارم^۱

۴. می‌خواهم با دختری ازدواج کنم آیا می‌توانم به طور پنهانی به موها و گردن او نگاه کنم یا اینکه در این نگاه رضایت و اجازه او شرط است؟

همه مراجع؛ اگر شرایط نگاه جایز را داشته باشد، رضایت دختر در آن شرط نیست.^۲

نگاه شهوت‌انگیز به نامزد قبل از عقد

۵۱۶۷. آیا نگاه شهوت‌انگیز به کسی که می‌خواهم با او ازدواج کنم جایز است؟

ج. از این جهت مثل دیگران است و از غیر این جهت در مسأله‌ی ۱۹۱۴۴ رساله توضیح داده شده است. استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷^۳

نگاه کردن به زن برای ازدواج اگر همراه با لذت باشد، در صورتی که غرض در نگاه اول به دست نیاید، چه مکمی دارد؟

باسمه تعالی؛ نگاه کردن به قصد ازدواج و بدون قصد التذاذ، مانعی ندارد؛ و در صورتی که با نظر اول اطلاع حاصل نشد، تکرار مانعی ندارد، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۴^۴

آیا نگاه به بدن نامزد خود که هنوز نامحرم است ولی محرم شدن قطعی است جایز است؟
همه مراجع: فیر، نامزد نامحرم با سایر زنان تفاوتی ندارد.^۵

مراجع: اگر بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد؛ هر چند آن دختر از فامیل و آشنایان باشد^۶

نگاه های خیابانی

^۱ مکارم

^۲ امام، فاضل، مکارم، نوری، تعلیقات علی العروه، النکاح، م ۲۶؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۴، دفتر، صافی، وحید، تبریزی و خامنه ای.

^۳ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۷

^۴ استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص

^۵ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ العروه، ج ۲، النکاح، م ۲۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۲۵

^۶ - با استفاده از منابعی که در عنوان نگاه خواستگاری آمده است.

۴. شفصی قصد ازدواج دارد؛ آیا می‌تواند بدون قصد لذت به چهره و موهای فانم‌ها (مثلاً در فیا بان) نگاه کند تا کسی را بیسندد و بعد از او فواستگاری کند؟ همه مراجع؛ این نوع نگاه جایز نیست.^۱

تبصره؛ نگاه به دفتر به منظور ازدواج با او، شرایطی دارد که با رعایت آن جایز می‌شود.
- پسری که قصد ازدواج با دفتری را دارد پیش از اینکه قصد و نیت خود را به دفتر بگوید با دفتر دوست می‌شود تا بعد قصد خود را برای او بگوید، آیا این عمل مرام است؟
- پنانچه معاشرت مشتمل بر تلذذ جنسی متی از راه نگاه و صحبت و امثال آن باشد جایز نیست، و الله العالم.
استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۲، ص: ۳۴۹^۲

- نگاه شخص در حال احرام

آیا با نگاه کردن شفص ممرم به زن اجنبی از روی عمد، کفاره گوسفند بر او واجب می‌شود، یا آن که فقط مرام است و چیزی بر او واجب نمی‌شود؟
باسمه تعالی؛ پنانچه ممرم به زن اجنبی نگاه کند هر چند از روی شهوت باشد و منی از او بیرون نیاید اگر چه کار مرامی بها آورده ولی کفاره ندارد، و الله العالم. استفتاءات جدید حج (تبریزی)، ص: ۱۸۲^۳

نگاه کردن محرم به زن خود از روی شهوت حرام

است، و در صورتی که از روی شهوت نگاه کند و منی از او خارج شود- بنا بر احتیاط واجب- باید یک شتر، و چنانچه نتواند یک گوسفند کفاره بدهد. ولی اگر منی از او خارج نشود، یا از روی شهوت به او نگاه نکند و منی خارج شود، کفاره‌ای بر او واجب نیست و باید استغفار و طلب آمرزش کند. مناسک حج (وحید خراسانی)؛ ص: ۴

۱۱۸

آیه اللّٰه سیستانی: در صورتی که نگاه کردن به همسر از روی شهوت موجب خروج منی شود لازم است از آن پرهیز کند و احتیاط مستحب آن است که اگر موجب خروج منی هم نشود پرهیز کند.

آیه اللّٰه خویی، آیه اللّٰه تبریزی: محرم می‌تواند به غیر از جماع و بوسیدن و لمس و نگاه به شهوت و ملاعبه از عیال خود لذت برد بنابر اظهر (مانند التذاذ از صدا و یا سخن گفتن با او) گرچه احوط ترك استمتاع است مطلقاً.

^۱ مکارم، تعلیقات علی العروه، م ۲۶، و استفتاءات، ج ۱ س ۸۱۶؛ فاضل، تعلیقات علی العروه، ج ۲ علیه السلام النکاح، م ۲۶؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، النکاح، م ۲۸، امام، تحریر الوسیله، ج ۲، النکاح م ۲۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲ النکاح م ۲۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۶، م ۹۴۸؛ دفتر؛ وحید و خامنه ای.

^۲ استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۲، ص: ۳۴۹

^۳ استفتاءات جدید حج (تبریزی)، ص: ۱۸۲

^۴ مناسک حج (وحید خراسانی)؛ ص: ۱۱۸

آیه اللّٰه مکارم: نگاه و لمس بدون قصد لذت مانعی ندارد، و احتیاط آن است که بوسیدن بدون قصد لذت را نیز ترك نماید.

آیه اللّٰه گلپایگانی، آیه اللّٰه صافی: برای زنان همین حکم نسبت به مردان صادق است اگر چه از محارم زن باشند.

آیه اللّٰه خامنه‌ای: نگاه زن و شوهر به یکدیگر و گرفتن دست یکدیگر، اگر از روی شهوت و التذاذ جنسی نباشد، جایز است.

آیه اللّٰه زنجانی: جماع کردن با زن و بوسیدن او از روی شهوت و ملامسه او در صورتی که با قصد لذت یا خروج منی همراه باشد و همچنین نگاه کردن به او چنانچه با قصد لذت و خروج منی همراه باشد بر محرم حرام است، و احتیاط مستحب ترك مطلق استمتاع است. منتخب مناسك حج؛ ص: ۱۱۱

فصل هفتم: مسائل متفرقه :

۱- نگاه در طلاق رجعی

- در بیست و نهم مرداد ماه سال ۱۳۶۶ شمسی به طلاق رجعی نوبت اول مطلقه شدم و بعد از آن در خانه ممل سکونت کردم که شوهر سابقم نیز ساکن بود در زمان عده، مرفی از دهان شوهر سابقم که مرا زن خود خطاب کند و یا در مکم آن باشد فارغ نشد و عملی مهم از او که دلالت بر رجوع کند سر نزد آیا به تصور این که او مرا دیده باشد در رویم نگاه کرده رجوع محقق شده یا فیر؟

۳۱- در فرض سؤال اگر نگاه زوج به زوجه مطلقه، نگاه مخصوص و از روی شهوت نبوده رجوع نیست، بلی اگر زوج مدعی باشد که نگاه من به قصد رجوع بوده قولش معتبر است. مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۵، ص: ۲

- آیا مردی که همسرش در عده طلاق رجعی است می‌تواند در همین روزها به او نگاه شهوت‌آلود کند، گرچه میل بازگشت هم ندارد؟

باسمه تعالی؛ مادامی که عده زن تمام نشده، زوجیت باقی است و نظر با التذاذ مانعی ندارد و لو قصد رجوع نداشته باشد، طلاق رجعی باقی است، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)، ج ۱، ص: ۳۷۵

^۱ منتخب مناسك حج؛ ص: ۱۱۱
^۲ . مجمع المسائل (للکلبایگانی)، ج ۵، ص: ۱۹

۲. نگاه به رقص

نگاه کردن به رقص اشکال دارد یا خیر؟

- اگر حاضر در مجلس رقص باشد و نگاه کند چون مجلس معصیت است جایز نیست بلی رقص زن برای شوهر اشکال ندارد.^۱

۳۸. نگاه کردن به ترانه های تصویری غیر مجاز که در آنها زنها و دخترها با هم یا با پسرها می رقصند بدون اینکه کوچکترین شهوتی به انسان دست دهد چه حکمی دارد؟

ج: جایز نیست. (سایت آیه الله مکارم)^۲

دیدن فیلمهای ویدئویی که در آن زنها در برابر زنها، و مردان در برابر مردان می رقصند چه حکمی دارد؟
مشاهده این فیلمها موجب فساد است، و جایز نیست. مکارم^۳

۳- نگاه و خنثی

- خنثی از نظر محرم و نامحرم بودنش با مردان و زنان چه حکمی دارد

- اگر خنثی مشکل باشد باید احتیاط کند یعنی نسبت به مردها خود را زن محسوب دارد و از نامحرم خود را به پوشاندن و نسبت به زنها خود را مرد حساب کند و مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۱^۴
س: به تازگی فهمیدم که یکی از دوستانم دو جنسی می باشد. حکم داشتن رابطه دوستی با این فرد را از نظر شرعی و عرفی بگویید.

ج) اگر محرز باشد واقعاً دو جنسی است اصل ارتباط و معاشرت با وی اشکال ندارد ولیکن باید از آنچه که در معاشرت مرد با زن و زن با مرد شرعاً حرام است از قبیل لمس و نظر حرام و مانند آن اجتناب نماید. (سایت رهبری)^۵

اگر خنثی بخواهد به مرد نگاه کند باید خود را زن فرض کند و از نگاه کردنهایی که زن نمی تواند به مرد نگاه کند اجتناب کند و همینطور اگر بخواهد به زن نگاه کند باید خود را مرد فرض کند و از نگاههایی که مرد نمی تواند به زن کند خودداری ورزد، دلیل این مطلب علم اجمالی است چون خنثی می داند که یا مرد است یا زن بنابراین یا تکالیف

^۱ - جامع الأحكام (صافی)، ج ۱، ص: ۲۹۸

^۲ (سایت آیه الله مکارم)

^۳ احکام بانوان مکارم ص ۱۹۱

^۴ و مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۲، ص: ۲۳۱

^۵ (سایت رهبری)

مردها را دارد یا تکالیف زنها را، بنابراین باید از باب علم اجمالی هر دو قسم تکالیف را انجام دهد تا قطع به موافقت با تکلیف برای وی حاصل گردد. کتاب نکاح (زنجان)؛ ج ۱، ص: ۳۲۹^۱

۴. نگاه به حیوانات

. در روستاها عمل مجامعت و جفت گیری حیوانات عملی، معمول و شایع است، آیا نگاه کردن به این عمل از

روی شهوت یا بدون آن اشکال دارد؟

ج. نگاه با شهوت حرام است. ^۲ استفتاءات (بهجت)، ج ۴، ص: ۱۶۶

۵. نگاه شهوانی به خود

. نگاه شهوانی به بدن خود چه حکمی دارد؟

نگاه شهوانی به بدن خود چه حکمی دارد؟

ج. ۱. حرام است. بهجت ^۳

۲. فی نفسه اشکال ندارد ولی کار حرام نباید بکند، و الله العالم. استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۳۵۵^۴

۱. کتاب نکاح (زنجان)؛ ج ۱، ص: ۳۲۹

۲. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۳.

۳. استفتاءات بهجت ج ۴ ص ۱۶۵

۴. استفتاءات جدید (تبریزی)؛ ج ۱، ص: ۳۵۵